

STENOGRAFSKE BELEŠKE
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GOĐINA 4

BEOGRAD 1935. GODINE

KNJIGA 2

VIII REDOVNI SASTANAK
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 22 JULA 1935 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVALI:

PRETSEDNIK
STEVAN ĆIRIĆ

POTPRETSEDNICI:

FRANJO MARKIĆ i Dr. JOSIP REŽEK

SEKRETARI:

MILAN LJ. BADŽAK i Dr. DRAGAN DAMIĆ

Prisutni g. g. Ministri: Pretsednik Ministarskog saveta i Ministar inostranih poslova dr. Milan M. Stojadinović, Ministar unutrašnjih poslova dr. Anton Korošec, Ministar saobraćaja dr. Mehmed Spaho, Ministar bez portfelja dr. Šefkija Behmen, Ministar poljoprivrede Svetozar Stanković, Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja Nikola Preka, Ministar trgovine i industrije dr. Milan Vrbanić, Ministar pravde dr. Ljudevit Auer, Ministar fizičkog vaspitanja naroda Mirko Komnenović, Ministar šuma i rudnika Ignjat Stefanović, Ministar bez portfelja Đura Janković, Ministar prosvete Dobrivoje Stošović, Ministar finansija Dušan Letica, Ministar građevina Miloš Bobić.

POČETAK U 8.15 ČASOVA

SADRŽAJ:

Pre dnevnog reda: Čitanje i usvajanje zapisnika VII redovnog sastanka;

2 — Saopštenje da Administrativni odbor podnosi Skupštini na rešenje svoj izveštaj VII broj 5 od 5 jula 1935 godine o pregledu skupštinskih računa za vreme od 1 aprila do 30 juna 1935 godine;

3 — Ostavke g. g. narodnih poslanika na položaje pretседnika opština;

4 — Saopštenje interpelacija narodnih poslanika: Sekule Zečevića na Ministra građevina o hitnoj opravci državnog i banovinskog drumca Mostar—Gacko—Nevesinje—Kalinovik; Aleksandra Lazarevića i drugova na Ministra finansija o oslobodenju plaćanja državnog poreza za svih poreskih obveznika koji su ovogodišnjom sušom oštećeni i odbijanje prvenstva; Nikona Lazarevića i drugova na Ministra finansija i Ministra prosvete o prikupljanju školskog prireza i predavanju školskim upravama po dvanaestina i odbijanje prvenstva; Radisava Živkovića i drugova na Pretседnika Ministarskog saveta o progonu činovnika u bivšoj Bosni i odbijanje prvenstva; Bogdana Ercegovca na Ministra poljoprivrede o pitanju stečaja Glavne zemljoradničke zadruge za osiguranje u Kraljevini Jugoslaviji;

5 — Izveštaj Ministra unutrašnjih poslova da će odgovoriti na interpelacije g. g. narodnih poslanika Strahinje

Borisavljevića i Velimira Ž. Popovića, kad prikupi potrebne podatke;

6 — Čitanje molbi i žalbi.

Govornici: Dragiša Stojadinović, Pretседnik Narodne skupštine Stevan Ćirić, Ministar finansija Dušan Letica (tri puta).

Dnevni red: Pretres u pojedinostima i konačno usvajanje u celini predloga zakona o budžetskim dvanaestinama za mesece: avgust, septembar, oktobar, novembar i decembar 1935 godine i januar, februar i mart 1936 godine i naknadnim i vanrednim kreditima uz budžetske dvanaestine za mesece: april, maj, juni i juli 1935 godine i uz budžet državnih rashoda i prihoda 1934/35 godine.

Govornici: Milan Vukićević, izvestilac manjine Borivoje M. Đurić, Anton Širola-Brnas, dr. Ljutica Dimitrijević, Aleksandar Dačić, Stevan Simić, dr. Uroš Stajić, izvestilac manjine Nikola Kabalin (četiri puta), Mita Dimitrijević, Vojislav Đorđević (dva puta), Mihailo Lješević, Vasilije Trbić, Dragiša Stojadinović, Vojislav Lazić, Ljubomir Božinović, Jeremija P. Protić, Ljubomir Jovanović, Žarko Tomašević, Zarija Joksimović, Vojko Kurtović, Borisav Živadinović, Desimir Janković, Vladimir Tišma, Mihailo Krstić, Dimitrije Vujić, Pretседnik Narodne skupštine Stevan Ćirić, dr. Janko Barićević, Mirko Urošević, Pretседnik Ministarskog saveta i Ministar inostranih poslova dr. Milan M. Stojadinović.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, otvaram VIII redovni sastanak Narodne skupštine. Molim g. sekretara da pročita zapisnik prethodne sednice.

Sekretar Milan Badžak pročita zapisnik VII redovnog sastanka.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima li ko od gospode narodnih poslanika kakvu primedbu na zapisnik? (*Dragiša Stojadinović:* Molim za reč.) Ima reč narodni poslanik g. Dragiša Stojadinović.

Dragiša Stojadinović: Gospodo poslanici, ja sam se juče pri svršetku govora Predsednika vlade g. dr. Milana Stojadinovića javio za reč, da dam potrebnu izjavu, jer je Predsednik Vlade g. dr. Stojadinović u svojoj odbrani pomenuo da sam ja govorio izvesne stvari onako kako one ne stoje. Pošto ja reč nisam dobio, zato smatram za svoju dužnost da sada kažem u čemu je stvar.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine poslanice, to se ne odnosi na zapisnik — to nije primedba na zapisnik. Vi možete odgovoriti prvom prilikom na to, kada budete dobili reč, ali to svakako nije primedba na zapisnik.

Gospodo narodni poslanici, dozvolite mi da se još jednom objasnimo. Narodni poslanik g. Dragiša Stojadinović tvrdi da mu ja juče nisam dao reč i da je bila moja dužnost da mu dam reč. Medutim, § 41 Poslovnika kaže da radi ličnog objašnjenja može tražiti samo onaj reč, koji je po imenu spomenut. Predsednik Vlade g. dr. Stojadinović nije spomenuo lično g. Dragišu Stojadinovića. Ako su se one reči g. Predsednika Kraljevske Vlade „jedan narodni poslanik“ odnosile na g. Dragišu Stojadinovića, to mu još ne daje pravo da govori na zapisnik, jer kako bi izgledala debata kad bi svaki narodni poslanik, čija se tvrdjenja pobijaju, tražio posle toga reč. Prema shvatanju g. Dragiše Stojadinovića, prema njegovom tumačenju, svaka bi debata bila nemoguća ako bismo tako preterano liberalno tumačili Poslovnik, tim pre što ja mislim da g. Dragiša Stojadinović, ako je uveren da mu je Predsednik učinio nepravdu, može to da ispravi prvom prilikom pred Narodnom skupštinom kad bude govorio, a ne primedbom na zapisnik.

Ja mislim da ovo pitanje jasno tumači § 41 Poslovnika, koji kaže da Predsednik ima to pravo da da ili ne da prijavljenom govorniku reč. I ja sam, po svome najboljem uverenju i najboljoj savesti odlučio tako da juče niko nije imao prava da govori po tome. Ako gospoda, koja su tražila juče reč, nisu mojom odlukom zadovoljna, imaju prava da apeluju na Skupštinu, a Skupština rešava o odluci Predsednika bez pretresa. Ja vas molim, gospodo narodni poslanici, da rešite sada, da li sam ja dobro postupio ili nisam. Jeste li saglasni sa ovim? (Jesmo!) Konstatujem da Narodna skupština odobrava moj postupak i prema tome oglašujem da je zapisnik primljen. (*Dragiša Stojadinović:* Ja žalim, Gospodine Predsedniče, što ne mogu govoriti.)

Izvolite čuti izveštaj Administrativnog odbora.

Sekretar Milan Badžak pročita izveštaj Administrativnog odbora VII Br. 5 od 5 jula 1935 godine o pregledu skupštinskih računa za vreme od 1 aprila do 30 juna o. g. (Vidi prilog).

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitani izveštaj Administrativnog odbora?

(Prima.) Objavljujem da je izveštaj Administrativnog odbora primljen.

Izvolite čuti ostavke g. g. narodnih poslanika na položaje predsednika opština.

Sekretar Milan Badžak (saopštava): G. Sima Budimir, narodni poslanik, izveštava Narodnu skupštinu da podnosi ostavku na položaj predsednika Opštine mrkonjićske; Tihomir Vasić, narodni poslanik, izveštava Narodnu skupštinu da podnosi ostavku na položaj predsednika Opštine ljubovidanske i Živojin Dimitrijević, narodni poslanik, izveštava Narodnu skupštinu da podnosi ostavku na položaj predsednika Opštine grnčarske.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ove se ostavke primaju na znanje. Izvolite čuti interpelacije g. g. narodnih poslanika.

Sekretar Milan Badžak (saopštava): G. Sekula Zečević, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra građevina o hitnoj opravci državnog i banovinskog drumu Mostar — Gacko — Nevesinje — Kalinovik. (Vidi prilog).

G. Aleksandar Lazarević i drugovi, narodni poslanici, upućuju interpelaciju na g. Ministra finansija o oslobođenju plaćanja državnog poreza svih poreskih obveznika, koji su ovogodišnjom sušom oštećeni i traže da joj se prizna prvenstvo. (Vidi prilog).

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč g. Ministar finansija da se izjasni da li prima traženo prvenstvo.

Ministar finansija Dušan Letica: Po istom ovom predmetu, o kome govori ova interpelacija; Ministarstvo finansija još ranije je samo preduzelo potrebno izviđanje i ono će prema tome u okviru zakonskih propisa do kraja postupiti. Zbog toga ne mogu da primim prvenstvo ove interpelacije.

Pretsednik Stevan Ćirić: G. Ministar finansija ne prima prvenstvo ove interpelacije. Da li Narodna skupština prima traženo prvenstvo? (Prima — Ne Prima.) Ona gospoda narodni poslanici koji ne primaju prvenstvo neka izvole ustati. (Većina ustaje.) Objavljujem da Narodna skupština nije primila traženo prvenstvo. Izvolite čuti dalje.

Sekretar Milan Badžak (saopštava): G. Nikon Lazarević i drugovi, narodni poslanici, upućuju interpelaciju na g. Ministra finansija i g. Ministra prosvete o prikupljanju školskog prireza i predavanju školskim upravama po dvanaestinama i traže da joj se prizna prvenstvo. (Vidi prilog).

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč g. Ministar finansija da se izjasni da li prima traženo prvenstvo.

Ministar finansija Dušan Letica: Čast mi je izjaviti da ne primam prvenstvo ove interpelacije.

Pretsednik Stevan Ćirić: G. Ministar finansija nije primio prvenstvo interpelacije. Prima li Narodna skupština traženo prvenstvo? (Prima — Ne prima.) Ona gospoda narodni poslanici koji ne primaju prvenstvo neka izvole ustati. (Većina ustaje.) Narodna skupština nije primila prvenstvo. Izvolite čuti dalje.

Sekretar Milan Badžak (saopštava): G. Radisav Živković i drugovi, narodni poslanici, upućuju interpelaciju na g. Predsednika Ministarskog saveta o progonu činovnika u bivšoj Bosni i traže da joj se prizna prvenstvo. (Vidi prilog).

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima g. Ministar finansija da se izjasni da li prima traženo prvenstvo.

Ministar finansija Dušan Letica: Čast mi je izjaviti da ne primam traženo prvenstvo.

Pretsednik Stevan Ćirić: G. Ministar finansija nije primio prvenstvo. Prima li Narodna skupština traženo prvenstvo? (Prima — Ne prima). Ona g. g. narodni poslanici koji ne primaju traženo prvenstvo neka izvole ustati. (Većina ustaje.) Narodna skupština nije primila prvenstvo. Izvolite čuti dalje.

Sekretar Milan Badžak (saopštava): G. Bogdan Ercegovac, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra poljoprivrede o pitanju stečaja Glavne zemljoradničke zadruge za osiguranje u Kraljevini Jugoslaviji. (Vidi prilog).

Pretsednik Stevan Ćirić: Sve pročitane interpelacije dostaviće se nadležnim g. g. Ministrima. Izvolite čuti izveštaje g. g. Ministara.

Sekretar Milan Badžak (saopštava): G. Ministar unutrašnjih poslova izveštava da će na interpelacije g. g. narodnih poslanika odgovoriti kad prikupi potrebne podatke i to: G. Strahinje Borisavljevića o nezakonitom postupku bivšeg načelnika sreza sjeničkog; i g. Velimira Ž. Aćimovića o smeni pretsednika Beogradske opštine.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ovaj se izveštaj prima na znanje. Izvolite čuti molbe i žalbe.

Sekretar Milan Badžak (saopštava): Narodnoj skupštini upućene su sledeće molbe i žalbe: Andrijana Ljubičića, Aleksije Šoškića, Uroša Pekovića, Aleksandra Stojanovića, Dobrosava Cakića, Stojana Jov. Rakića, Lukijana Hadžića, Vaclava Karličeka, Tihomira Antonijevića, Božidara Tomića, Predraga Mitrašinića, Azema Ramovića, Jovanke Bončić-Katerinić, Dobrile Jurišić, dr. Đure Hadžije, Ivana Bandia, Aleksandra Blagojevića, Živka Bogdanovića, Jovana Pešića, Tome Stojanovića, Milovana Jov. Rafailovića, Milice Gazivoda, Ante Kerosa, Stanojla M. Brankovića, dr. Vojislava Radovanovića, Velimira Nikolića, Krsmana Pleskonjića, Đorda Jovanovića, Dobrivoja Kuludžije, Borisava Ramadanovića, Darinke Zavišić, inž. Vojislava Popovića, Zagorka Marković, Milorada Veselinovića, Dragomira Matića, Milorada Petrovića, Branka M. Riznića, Dušana Gakovića, Marije Đokić, dr. Štefana Rajha, dr. Franje Poljaka, Lazara Turudije, Pavla Stanića, Milorada Ivanića, Danice Šarac, Vojislava Stankovića, Mileve Mlinarević, Mije Kobasa, Alojzije Paškoti-Jelakovića, Milana Vojnovića, Lovrenca A. Pora, Jovana Bilčara, Živke Vunić, Pavla Veljkova, Borisa V. Sokolova, Bilana Gaćeše, Milenka Pijevčevića, Petra Radenovića Ilije T. Ivanovića, Vojislava Markovića, Julke Grbić, Maksimilijana Suroveva, Ljubomira Nikolića, Vjekoslava Strainara, Blagoja Vuletića, Cecilije Koršin, Lazara Markovića, Dragutina Stanuge, Stojadina Bogičevića, Steve Velića, Alojzija Hekrepa, Milenka Milinkovića, Mihaila Ristića, Ilije Mihića, Aleksandra Nikolića, Marije Funjak, Riste Hadži-Antića, Lucije Cafuta, Ive Šetine, Ane Velenderić, Pavla Milutinovića.

Pretsednik Stevan Ćirić: Sve pročitane molbe i žalbe upućuju se Odboru za molbe i žalbe.

Prelazimo na dnevni red. Na dnevnom je redu pretres u pojedinostima o predlogu zakona o budžetskim dvanaestinama za mesec: avgust, septembar, oktobar, novembar i decembar, 1935 g. i januar, februar i mart 1936 g. i naknadnim i vanrednim kreditima uz budžetske dvanaestine za mesec: april, maj,

juni i juli 1935 g. i uz budžet državnih rashoda i prihoda 1934/35 godine.

Gospodo narodni poslanici, trideset narodnih poslanika podneli su mi ovaj podnesak:

„NARODNOJ SKUPŠTINI — BEOGRAD

U posebnom pretresu podnetog predloga Zakona o budžetskim dvanaestinama predlažemo da se u smislu § 43 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini postupak izvrši po kratkom postupku kako to propisuje napred pomenuti paragraf.

Beograd, 21 jula 1935 god.

Narodni poslanici:

Petar Ivanišević, Dim. Marković, Anton Videc, Spira Hadži-Ristić, dr. M. Popović, dr. Ivan Lovrenčić, Jovan Arandelović, Petar Bogavac, Todor Živković, Đuro Čejović, Mat. K. Povrenović, Jakša Božić, Jovan S. Grujić, Ljubomir Jovanović, dr. Ljutica Dimitrijević, dr. Nikolić, Dragiša J. Cvetković, Vlad. N. Kazimirović, Bož. Knežević, Dušan Subotić, Momčilo Sokić, Mil. Lazarević, M. Kalamatijević, Bogdan Milinčić, Veble, Čed. P. Sladojević, Milan Mravlje, Dušan Perović, dr. T. Lazarević, Osman Muradbašić, Milan R. Perović, (Jedan potpis nečitak), Dragomir Stojadinović, Sreten Kuzeljević.”

Prima li Narodna skupština ovaj skraćeni postupak, koji se sastoji u tome, da u posebnom pretresu uz svaki razdeo mogu govoriti svega po dva govornika za svaku grupu, a pod grupom se podrazumeva, po § 42 Poslovnika, klub koji je organizotiri govornika, i to dvojica u ime grupe skupštinske (Glasovi: Prima).

Prema tome ako Narodna skupština prima ovaj predlog, moći će govoriti uz svaki razdeo najviše četiri govornika, i to dvojica u ime grupe skupštinske većine, a dvojica u ime skupštinske manjine. Da li prima Narodna skupština ovo? (Prima — Ne prima). Oni koji su protiv ovoga predloga neka izvole ustati (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem da je Narodna skupština ogromnom većinom primila ovaj predlog.

Gospodo narodni poslanici, pošto je ovaj zakonski predlog u stvari jedan običan zakonski predlog, a ne pravi budžet, to bismo mi mogli postupati i po § 55 skupštinskog Poslovnika. Ipak, s obzirom na to, da je načelna debata bila skraćena i da bi gospoda narodni poslanici, koji nisu imali prilike da učestvuju u načelnoj debati, mogli govoriti bar u specijalnoj debati, mi ćemo ovaj pretres u pojedinostima voditi tako kao da je to budžetska rasprava, tako da će uz svaki razdeo, t. j. za svako Ministarstvo moći govoriti po dva govornika u ime svake grupe.

Ali s obzirom na to da je za sutra zakazana sednica Senata, da Senat mora da počne pretres ovoga zakona, i da prema tome mi sa ovim pretresom moramo biti gotovi danas, ja molim gospodu narodne poslanike da o tome vode računa, da ne bi smo možda ipak u jednom docnijem momentu morali pretresati ovaj zakonski predlog kao što se pretresaju svi drugi zakonski predlozi.

Gospodo narodni poslanici, prelazimo sada na pretres u pojedinostima predloga zakona o budžetskim dvanaestinama. Na redu je § 1 ovog zakonskog predloga. Pošto se niko od g. g. narodnih poslanika nije javio za reč o ovom paragrafu to pristupamo di-

rektно glasaju. Glasaće se sedenjem i ustajanjem. Molim g. izvestioca da izvoli pročitati § 1 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama.

Izvestilac Nikola Sokolović pročita § 1 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitani § 1 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama? (Prima. — Ne prima.) Ona g.g. narodni poslanici koji primaju neka izvole sedeti a koji su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem da je § 1 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama većinom glasova primljen. Prelazimo na pretres I Razdela — Vrhovna državna uprava. Ima reč narodni poslanik g. Milan Vukićević.

Милан Вукићевић: Господо народни посланици, као бивши члан Главне контроле ја узимам реч да говорим о њој пошто и она улази у врховну државну управу. Задатак Главне контроле врло је деликатан и узвишен. Главна контрола је рачунски суд. Она врши превентивну контролу, за буџетске исплате. Она суди одговорним рачунолагачима и наредбодавцима за неправилне и незаконите издатке.

Превентивна контрола састоји се у томе што се ниједан издатак буџетски не може да изврши док орган Главне контроле не констатује да има буџетског кредита, и не да за то визу (оверу). Као рачунски суд Главна контрола суди одговорним рачунолагачима и наредбодавцима кад нађе да су они поступцима својим оштетили државне интересе, и кад су исплате извршили онде где није било визе органа Главне контроле, или кад су вршили исплате преко одређеног кредита. Кад би се улога Главне контроле примењивала у свему онако како закон прописује, много би мање било злоупотреба у оним установама које подпадају под њену надлежност. Али Главна контрола то не врши. Потребно би било да се делокруг њеног рада контролише од стране Врховне државне управе, јер Главна контрола долази под Претседништво Министарског савета. Претседник Министарског савета, који сад постваља чланове и Претседника Главне контроле, требало би да обрати пажњу да ли Главна контрола врши у свему своје функције, да ли она одговара свом задатку, па ако не одговара да предузме потребне законске мере, да се неправилности и нерад отклоне. Досадашњим радом Главна контрола није показала резултате који су је од ње очекивали. Да је Главна контрола вршила своју дужност као што треба, да су сви органи који су одређени за преглед рачуна одговарали својој дужности не би било толико силних злоупотреба, не би било толико грдне штете по државне интересе. Ви знате да врло често читамо преко новина: злоупотребе на једној страни, злоупотребе на другој страни, злоупотребе на трећој страни и т. д. Не би могло доћи ни до Нашичке афере, господо, да је контрола била на своме месту. Главна контрола по својој намени била би уносна институција кад би вршила као што треба контролу прихода и расхода државних. Она треба да располаже са довољним бројем персонала. Тај персонал треба да буде стручан да би могао да одговори својој дужности. Пореска одељења као главне уносне институције немају контроле, међутим, Главна контрола је дужна да води старање да се приходи државни правилно наплаћују и

уносе у државне касе, да се не допусти дуго задоцњење при плаћању државних пореза, приреза и т. д. Ту функцију Главна контрола не врши; вршила је некада, али се то пренебрегло и сад се то не врши. Разлог: Нема кредита и нема стручног особља за контролу пореских послова и пореских рачуна. Међутим, у томе се могло помоћи јер је Главна контрола била у могућности да дође и до потребног кредита и до способних људи и за ту врсту послова. Као што рекох, Главна контрола била би уносна институција кад би њена функција била ефикаснија, и строго се вршило по закону. Зато би требало да органи Главне контроле и њено особље буду довољно награђени а за службени рад не смеју примати никакве награде и хонораре. Ти хонорари су уобичајени већ неколико година, па се дају и оним органима Главне контроле, који су на врху Управе. Ово је довело до тле да ми данас у ствари немамо Главну контролу. Главна контрола, као таква, изгубила је смисао да постоји. Видећи се у ситуацији да органи Главне контроле не врше своју дужност, поједина Министарства предузела су да за своје ресоре ту дужност врше преко својих органа. Министарство финансија, на првом месту, образовало је Инспекторат коме је задатак да врши преглед каса у делокругу Министарства финансија. То је, господо, шамар за Главну контролу. То је умањење њених функција и улога. Попут Министарства финансија пошло је и Министарство војске. Министарство војске које има толико огромних издатака, врши контролу само, преко својих органа. Министарство војске има свој рачунски суд састављен од официра и они суде својим рачунолагачима за штете и кривице које учине. Главна контрола је само касирајућа власт и она по жалбама прегледа правилност донете одлуке. У току је рад да се и Министарство правде одвоји од Главне контроле, и да оно преко својих органа прегледа касе и депозите код судова. Томе је узрок што Главна контрола ниј вршила своју улогу и што је била и сувише лабава. Да је Главна контрола била на висини свога позива, не би до тога дошло. Као рачунски суд, Главна контрола суди рачунолагачима и наредбодавцима и другим лицима који су са њима у пословној вези. Наредбодавци првога степена су Министри. Министри нису готово никада одговарали пред Главном контролом као рачунским судом. Сматра се да су г. г. министри неприкостовени и да имају за своје поступке да одговарају само пред Народном скупштином. Међутим, господо, за време мога службовања, то је питање расправљано у Главној контроли и Касационом суду, тако, да министри као наредбодавци првога степена одговарају за материјалну штету пред Главном контролом. Нихова улога у погледу политичке функције, нема ничега заједничког са извршењем државнога буџета у материјалном погледу где се они појављују као наредбодавци првога степена. Пред Главном контролом одговарало је неколико Министара, у колико се сећам било их је 10, међу њима је било и првака појединих политичких група. Овај поступак био је од утицаја на поједине Министре јер су се строго придржавали одобрења буџетских кредита, и са оптужењима било је престало. Али иако је Главна контрола ставила под свој суд и осудила извесне Министре, ипак су они успели да се, ослободе путем финансијског закона

kojim je zakonom Narodna skupština odobrila sva rešenja po kojima su odgovarali kao naredbodaavci. Kao što vidite, usled Parlaament, kao zakonodavno telo, sankcionisao je sve njihove nepravilne radnje. Pred parlament nisu iznošena ova rešenja, sa potrebnim obavještenjem i objašnjenjem da bi mogao da se unese u ocenu zakonitosti odluka Glavne kontrole. Bio je slučaj da je jedan Ministar bio osuđen da naknadi štetu državi i da je presuda odobrena bila od Kasacionog suda, pa je u finansijski zakon uneto i odobreno rešenje po коме je bila naređena protivzakona isplata, pa je na taj način i presuda bila anulirana.

Uobičajena je praksa u Narodnoj skupštini, a to vidim i iz sadašnjeg predloga, da se samo citiraju razna rešenja po brojevima, i ona se podnose Narodnoj skupštini da ih ona blagoslovi. Ona to automatski odobrava ne tražeći da vidi u čemu su ta rešenja. A kad bi se to videlo, ja sam уверен da bi Narodna skupština sasvim drukčije odluke donosila. Ja držim da bi sa ovakvom praksom u Narodnoj skupštini jedanput treba da se stane. Imamo danas u finansijskom zakonu masu rešenja, i odluka, po spornim vizama, a Narodna skupština ne vidi zašto je došlo do тих спорних виза и одлука по њима. Међутим то је неопходно потребно да се зна, јер ако хоћемо да знамо право стање буџета и финансирања, ми треба да знамо шта је по тим спорним визама рађено. Ми одобравамо буџет од 10 и по милијарди, а по тим спорним визама можда су учињени издаци још за једну милијарду динара преко одобрених буџетских кредита. Ти издаци могу да се контролишу тек у завршном рачуну, али то је доцкан ако Narodna skupština пређе преко тога и све то одобри. Један од главних задатака Народне скупштине у погледу финансирања по буџету треба да буде и преглед спорних виза које јој непосредно шаље Главна контрола на оцену и решење. Завршни рачун, огледало је рада целокупног финансирања и буџетирања. Њега прегледа Главна контрола и оверава, па се по том шаље Narodnoj skupštini уз редован буџет. Из завршног рачуна може се видети колики су издаци који су по спорним визама учињени. Али пракса је Народне скупштине: да се преко тих тако важних и актуелних питања прелази брзотекуче, без икакве оцене. Тој пракси треба стати на пут, ако хоћемо да нам стање финансија, и буџетских и ванбуџетских издатака, буде јасно, тј. да ли је се трошило у границама буџета, а ако има прекорачења онда у коликој мери.

Главна контрола као рачунска институција није потпуно аутономна. Она се данас поред контроле по буџету највише бави указима, постављењима итд. и контролише правилност указа и решење. То је углавном данас њена улога, а све друге њене улоге сведене су на мању меру. Главна контрола има право жалбе Државном савету противу указа и решења о постављењу. Државни савет, у крајњем степену, решава о правилности указа и решења. Против пресуда Главне контроле којима се осуђују одговорни рачунопологачи и наредбодавци, има места жалби Касационом суду. Међутим, у Касационом суду је велика оптерећеност пословима, па се преко тих жалби прелази без темељног проучавања. Касациони суд ослања се на рад Главне контроле и са великим поверењем

расматра њене одлуке, па их у већини случајева одобрава.

Моје је мишљење да би требало приступити реорганизацији Главне контроле, да она буде потпуно аутономна, одприлике онако као што је Државни савет за административно судство. У томе смислу могла би да буде и Главна контрола. Њена реорганизација имала би се извести тако да буде једна првостепена контрола и друго виша — касирајућа контрола у рангу виших и нижих судова, са обележеним делокругом рада. Најзад, сматрам за потребно да напоменем да је једна кардинална грешка што сада Главна контрола не прегледа општинске рачуне, већ их прегледа веће Месне контроле при Финансиским дирекцијама. То веће саставља шеф месне контроле са два рачуноиспитача које одреди Главна контрола. Од тада је преглед општинских рачуна сасвим заостао, тако рећи и не врши се. Месне контроле при финансијским дирекцијама су преоптерећене пословима с обзиром на персонал којим располажу и не могу да стигну да отправљају редовне послове, а камо ли да прегледају и општинске рачуне. Међутим, колика је штета од тога што се општински рачуни не прегледају и одговорни рачунопологачи не позивају примедбама на одговорност не треба да истичем кад се зна колики је интерес да и ти рачуни буду на време прегледани и дата разрешница одговорним рачунопологачима и наредбодавцима. Услед немогућности да се сви општински рачуни благовремено прегледају од стране већа Месних контрола, биће учињен предлог Narodnoj skupštini да се сматрају за разрешене. Тада ће бити разрешени одговорности и они који су учинили злоупотребе а и они који би требали да буду суђени и осуђени. Narodna skupština треба да се позабави тим питањем. Ја ћу пак са своје стране, и у своје време, учинити предлог за измену садашњег Закона о Главној контроли.

Ја не бих, имао господо, шта више да вам кажем о овој важној институцији, већ једино то, да Главна контрола заслужује да јој се поклати већа пажња, али у исто време да се поведе надзор, и то строг надзор, о њеном раду од стране Претседника Министарског савета, прегледом извештаја о њеном раду и да се стане на пут да се више не могу давати никакве награде органима који врше прегледе рачуна редовно и на концу године, јер они овај посао врше по званичној дужности. То је господо, ни мање ни више, него корупција одозго, којој треба стати на пут и подврћи одговорности како оне који дају против закона награде тако и оне који те награде примају. Тако је било у своје време, па је и Главна контрола била на много већој висини него што је данас. (Одобравање).

Pretsednik Stevan Ćirić: Има рећ народни посланик г. Borivoje Đurić.

Извештач мањине Боривоје М. Ђурић: Поштована господо народни посланици, јуче је пала изјава г. Претседника Владе, која се односи прво на сам буџет о дванаестинама, а друго, односи се и на овлашћења која иду уз Финансијски закон. Г. Претседник Владе, на првом месту, учинио је једну напомену која се тиче самог држања мањине како у Финансијском одбору, тако и у самом пленуму. Господин Претседник Владе изјавио је,

господо, да му је жеља да мањину сведе у погледу самог њеног држања у оквир једне стварности. Ја мислим, господо, да је држање мањине како у Финансијском одбору, тако и у самом пленуму, било такво, да апсолутно не заслужује никакав прекор, нити сматрам да има ма какве потребе ма од кога да се она своди у границе стварности. Цео њен став у Финансијском одбору, као и у самом пленуму, био је такав, а и сам извештај мањине био је такав, да му се апсолутно никаква замерка не може учинити. Укупно, и извештај и сама дискусија од стране мањине, и у Одбору и у самом пленуму, значе једну објективну критику, једно излагање, из кога се могло много корисних предлога усвојити и од стране Владе, и од стране целог Одбора, и од стране господe Министара који су представљали Владу у самом Финансијском одбору пошто су сви ти предлози потекли из најбољих намера и учињени у општем, народном интересу.

Што се тиче самог законског предлога о буџетским дванаестинама, г. Претседник Владе учинио нам је такође један прекор, што смо буџетски предлог квалификовали као раскошан. Међутим, ја мислим господо, да то нико не може да побие, само ако поведе рачуна, о фактичком стању ствари и узме у обзир стварне економске прилике које владају у нашем народу, и његову садашњу платежну моћ. И господа из владеине већине подједнако као и господа из мањине, истицали су како у Финан. одбору, тако и у самој Скупштини тешко економско стање у земљи. То мора да увиди и сам г. Претседник Владе, јер заиста у односу на економску моћ народну, у односу на његов доходак и платежну моћ, овај буџет не може да претставља никакав друкчији буџет него један раскошан буџет, који свима условима једног раскошног буџета и одговара.

Што се тиче вишка у овом буџету, он не износи 50 милиона динара, као што је рекао г. Претседник Владе, него тај вишак, према извештају одборске већине износи преко 94 милиона динара. Према томе, како је прошлогодишња коњунктура била апсолутно боља него овогодишња, прошлогодишњи буџет и у продужењу, као и у овоме вишку, апсолутно је противан тој економској снази нашега народа. Поред тога, повећања ове године су таква, која се не би могла допустити, с обзиром на потребе и саме администрације, с обзиром на ту платежну моћ народну, јер нису ту у питању само повећања која цитира г. Претседник Владе и која се тичу Министарства пољопривреде, већ је ту и повећање партије за подизање основних школа, питање подизања цистерна из једног зајма од 50 милиона динара; затим питање потреба наше војске од 50 милиона динара. Свима тим расходима нико од нас није учинио никакву примедбу, него, баш напротив, сви смо ми једнодушни били у томе, да су чак ови расходи Министарства пољопривреде, с обзиром на нашу привредну народну структуру, и сувише мали, и да је тај буџет требао много већи да буде. И нарочито се напоменуло то, да тај буџет не само да је мали, него чак зависи од прихода Класне лутрије.

Што се тиче тих повећања, ми смо сви то једногласно примили, те према томе није се могло ово истицати и у говору подвлачити, да се створи утисак, као да је мањина била противна овим неопходно потребним издацима, које је она једноду-

шно примила, како у Финансијском одбору, тако и у пленуму.

Ми смо замерили код расхода онеме што се стварно треба да замери, а што г. Претседник владе није апсолутно ни поменуо, а то је оно што повећава нашу администрацију, односно расходе и што је још и више запетљава и чини још гломазнијом и тежом, — а то је завођење и формирање новог министарства, па онда целокупни расходи лични који су увећани, па задржавање свију цена за монополске артикле, које не одговарају данашњим ценама које наш пољопривредни свет има у погледу својих производа, јер су те цене толико мале да не омогућују покриће производних трошкова, а и минимум произвођачу није осигуран и доведен је у питање.

Што се тиче смањења терета, и ту не може да се усвоји оно што је рекао г. Претседник владе, јер ако погледамо смањење терете, можемо их поделити у две групе, и затим учинити и две примедбе. Г. Претседник владе споменуо је смањење материјалних расхода. Ако погледате код Управе монопола, видите да је то једно фиктивно смањење. Они се буџетом смањују, док посебним законом Управа монопола има право да врши све набавке на које по закону има права и који ће опет бити издаци, а никако њихово укидање. Према томе то укидање материјалних издатака не може да буде стварно, него само фиктивно.

Што се тиче чл. 7 у погледу новог пореског закона, он исто тако није учинио никакво смањење за две године, јер је по одредби Финансијског закона доходак и разрез за доходак, како за кућарину тако и за течевину остао за две године исти, што значи да се чл. 7 продужује још за две године, јер је остао исти разрез, који је био раније, те према томе о неком олакшању по чл. 7, како за ситног трговца тако и за занатлију не може бити речи, јер је чл. 7 продужен за две године, и тиме је положај трговаца и ситних занатлија отежан и претставља једну ситуацију у којој ће још многи наш ситни трговац и занатлија платити својом независношћу и својом самојалношћу.

Што се тиче пак питања кућарине, које је такође истакао г. Претседник владе, ми смо видели да се и код кућарине разрез задржава за две године, и ако се каже „Ако се не би смањили ...“, — ту је остављено пореским властима на вољу, а као што знамо пореске власти по досадашњој пракси не воде рачуна о платежној моћи платаца и опорезивање кућарином остаје исто још за две године, што значи да људи неће плаћати само на доходак, него и један део од њиховог капитала морају да жртвују за порез на кућарину.

Што се тиче повластице на земљарину на коју се позива г. Претседник Министарског савета и каже да је смањена, она јесте смањена, али према обећању Краљевске владе, која се састоји у томе да ће помоћи привреду и да ће притећи и помоћи земљораднике, раденике и ситне трговце и занатлије, ја мислим, да на поправци стања тих ситних људи није учињено ништа, јер није учињено све оно што би поправило њихову ситуацију, која је страшна, јер земљораднички производи, као што вам је то познато, стално падају и сељак не може да осигура минимум за егзистенцију, и не може да покрије трошкове производње, зато што су мале цене његових производа, а цене фабричких и ин-

дустриских производа као и монополских артикала остале су исте као што су и раније биле. Према томе ово смањење пореза на земљарину не може да поправи тежак положај нашег привредног света, а није му поможено и стога, што те олакшице имају да важе тек од 1 јануара, а не за целу ову годину.

Што се тиче овога буџета са гледишта правног са кога ћу посматрати ова овлашћења, могу рећи, а то сам казао и при образложењу као извештача, да овакво буџетирање Влада није требала да дозволи, јер јој то забрањује члан 50 и 51 Устава, јер је Влада у том року морала да изиђе са пројектом буџета, и дванаестине могу само да се подносе док се буџет не одобри. Влада у пројекту дванаестина није водила рачуна о привредној моћи народа, као ни о уставним одредбама, које је везују за сасвим други поступак у погледу овог питања, јер се дванаестине не могу доносити за годину дана, него за неколико месеци и онда би се задовољиле све уставне одредбе и привреди би се изишло у сусрет, која данас највише захтева прецизан буџет који би био органска целина између целокупне привреде и државног газдовања. Према томе ја са правом кажем, да је заиста са гледишта економског овај буџет раскошан и он, овакав какав је, не може да постоји, ако постоји народна потреба за неке ствари на које се позива Претседник Владе, ипак је моје мишљење, да ми не можемо да трошимо више него што имамо.

У погледу самих овлашћења за политичке законе ја сам већ у своме образложењу јасно казао, да та овлашћења не може скупштина да да, нити може то од Скупштине да се тражи.

Г. Претседник владе рекао је да Скупштина то може да уради, а за пример је истицао Америку и Француску. Ја могу рећи да у Америци ствар у погледу овлашћења, као и у погледу доношења закона стоји овако: У Америци врховни државни суд има право да сваки закон који би парламенат донео контролише у томе погледу да ли тај закон одговара Уставу, па ако закон не одговара Уставу онда он не мора ни да се примењује. Ми смо, недавно, имали један догађај у Америци. Претседник републике дошао је у сукоб са врховним судом. Он је тражио овлашћење од парламента, али како су овлашћења била противна Уставу, то је највећи суд касирао законе и ти закони нису могли да се примене. Према томе у погледу ових овлашћења ми се не можемо позвати на Америку, јер су тамо дошли сасвим други резултати. Пример са Америком, у погледу овлашћења, депласиран је.

Што се тиче оних овлашћења у Француској, ми смо видели да су тамо овлашћења дата само у погледу економских питања, а никако за политичке ствари, — те према томе, ја мислим да се у погледу ових овлашћења ми не бисмо могли позивати ни на Француску. Ми ова овлашћења не дајемо влади за привредна питања, какав је случај у Француској, већ јој дајемо за политичке законе, те због тога овај случај не може да се подведе под случај у Француској.

Али, има нешто још важније, господо, што имам да истакнем у погледу тога приговора, а то је ово: ми можемо и да копирамо поједине ствари из иностранства, које могу да одгова-

рају нашим приликама, — али не можемо на овакав начин, да не водимо рачуна о томе да ли је то за нас или није, и да те ствари узимамо из иностранства према потребама владе или појединаца. Ми не можемо да узимамо просто установе онако како су оне на страни, већ морамо да водимо рачуна о приликама које владају код нас. Ми не можемо, у овој ствари, да пређемо ни преко Устава, јер је Устав везао и Владу и Парламенат. У свакој ствари мора да влада извесан ред. Народ лепо каже „ред држи земљу и градове“, — и ја мислим да и у овој ствари ми морамо ићи по неком програму и реду, а не да газимо уставне одредбе. Ми морамо поштовати Устав, јер би се у противноме стварао рђав прецедан за будућност, те би се могло десити да се и у погледу много важнијих ствари, које би требало регулисати учини велика и опасна грешка.

Што се тиче гледишта по питању ових овлашћења, ја могу рећи исто оно што сам рекао и у Финансијском одбору. Нико не може пребацити нама из мањине, да ми нисмо за политичке слободе и за законе који ће донети те политичке слободе. Ми смо, можда, у томе погледу још либералнији и од саме већине, али, као што рекох, ми се овде размимоилазимо само у томе што смо ми за један ред ствари.

Мора се водити рачуна о Уставу који тачно наређује да Влада, управна власт, не може доносити законе, а кад се узме у обзир и то да је овај Парламенат изабран пре кратког времена и да је он способан да ради, онда се не може рећи: ја ћу парламенат употребити кад ми треба, а нећу кад ми не треба, једном речју, он је способан кад ми треба, а није способан кад ми не треба. И у томе мора да постоји неки ред ствари. Ту мора да се каже: или Парламенат може да ради, па нека ради или не може да ради, па нека иде кући. Према томе овакав став и овакве погледе Владине у овом питању не можемо дозволити, и не можемо се са овим сложити, јер то Устав не дозвољава, па и сама логика ствари.

Што се тиче пак залагања саме Владе за народне слободе а на основу досадашњих закона, ми видимо, господо, да и то има свој негативни циљ, јер се и у погледу те ствари не поштују садашњи закони. Дозвољава се извесним групама да могу да сазивају политичке зборове, да могу у штампи да пишу оно што њима треба. Те према томе не постоји једнакост у погледу тих политичких слобода, које досадашњи закони предвиђају. Према томе, ми сматрамо, да не можемо имати јемства ни у погледу овлашћења за будуће законе, кад се на основу ових постојећих закона и у погледу штампе и у погледу збора и договора поступа од Владе на такав начин.

Што се тиче оснивања нових партија, које се такође предвиђају, ми мислимо да и у тој ствари, и ако се Господин Претседник позива на организацију партија у Америци коју је гледао на лицу места, и у тој ствари Влада има сасвим друге намере. (Гласови: Ово је специјална дебата). Молим, ја мислим да као известиоц мањине имам на то права. Господин Претседник ми је дао реч, немојте ме прекидати. Што се тиче тих самих партија у Америци и Енглеској, јесте да постоји дво-партизам, али не постоји двопартизам овакав какав Влада мисли да спроводи. (Један глас: Не

Влада, него народ!) Не, Влада то мисли да спроводи. Влада има овлашћења за законе, и какви закони буду, народ ће се моћи у њиховим границама да креће. (Један глас: Говорите право!) Ја говорим како мислим, а ви се јавите за реч па ме негирајте. Тај двопартизам постоји тамо на основу једнога програма који је сабрао све ситне партије у погледу њихових захтева и оне не представљају једну партију као што се мисли сада у овом случају, односно двопартизам у апсолутном смислу речи, тако да не може већи број партија да буде. Тамо је неограничен број партија законом дозвољем. Само поједине партије коалирају се у погледу свога програма и жеља и на тај начин се долази до двопартизма. Зато ја не могу да дозволим да влада има намеру да тај двопартизам спроводи одозго, и ако Претседник Владе каже да треба да се иде у политичком организовању одоздо. Овде ја осећам и видим да ће то бити одозго. Ја се са тим не могу сложити. Кад погледамо структуру те комбинације која је до сада обележена и формулисана и у самој Влади, где имамо и г. др. Спаху и г. др. Корошца, имамо и Главни радикални одбор, ја не видим да ће се поћи једним новим путем. Ту ће се опет на старо калемити. Ту неће бити једног формирања на савим другом програму који би стварно одговарао нашим народним и политичким потребама. Ту ће се извршити формирање на основу партијских рачуна појединих људи. Према томе ми немамо никакве гаранције у погледу слободне партијског живота, коју Влада мисли будућим законима да осигура. Кад узмемо још целокупну ситуацију на терену, која тако рећи припрема политички живот и то формирање партијско, то је још један разлог више да се ми са таквим формирањем партија, које се наговештавају, не можемо да сложимо, не можемо да се сложимо са разлога тога, што оне имају да припреме једну нову ситуацију која би имала да значи почетак мењања државног уређења, које ми не можемо никако да схватимо другачије него само као унитаристичко.

Унитаристичко уређење ми држимо да је најбоље са разлога тога, што оно значи довршавање и цементирање државног јединства; оно значи прибирање најбољих снага народних и оспособљавање народа за решавање крупних питања и проблема, како у унутрашњем политичком животу народном тако и у спољно-политичком. Као пример за то може да нам послужи и Италија, и Немачка, и Турска. Све те државе, које су овај систем државног уређења примиле, кроз њега су скупиле све снаге народне за остварење великих и крупних проблема народних, које су оне у многе досада оствариле.

Ја, господо, завршавам своју реч тиме, да, и ако ми овако гледамо на ствар и ако прогнозирамо да неће то добро бити, ипак ја, као Југословен и као патриота, желим да се преварим и да не буде тако, — али с обзиром на ову ситуацију, која је на терену, ја мислим да ће у врло кратком времену то све што се дешава дати нам за право да влада греши, а ја се бојим, да ће бити доцкан и да неће моћи она да исправи своју грешку.

Претседник Стеван Ћирић: Господо народни посланици, овим је завршен претрес I Раздела — Врховна државна управа. — Прелазимо на гласање. Гласаће се седенјем и устанјем. Молим г. известиоца да изvoli прочитати из § 2 предлога закона о буџетским два-

наестинама партију 3а I Раздела — Врховна државна управа.

Известилац Никола Сокловић прочита из § 2 предлога закона о буџетским дванаестинама партију 3а I Раздела — Врховна државна управа.

Претседник Стеван Ћирић: Прима ли Народна скупштина прочитану партију 3а I Раздела — Врховна државна управа из § 2 предлога Закона о буџетским дванаестинама? (Прима. — Не прима). Она г.г. народни посланици који примaju нека изvole седети а који су против нека изvole устати. (Сви sede). Сви sede, према томе објављујем да је партија 3а I Раздела — Врховна државна управа једногласно примљена. Изволите чути даље.

— За овим је Народна скупштина, гласајући седенјем и устанјем о свакој појединој партији у смислу чл. 102 Устава и § 67 Закона о пословном реду у Народној скупштини једногласно усвојила кредите и по свима осталим партијама I Раздела — Врховна државна управа и то: 1) из предлога закона о буџетским дванаестинама кредите по part. 3в., 3в., 3г., 3д., и 29; 2) из § 3 предлога закона о буџетским дванаестинама кредите по part. 3а., 3б., 3в., 3г., 3д., и 22) 3) из § 4 предлога закона о буџетским дванаестинама кредита по part. 3а., 3в., 3г., и 23) и 4) кредите по part. 24а Извештај Финансијског одбора Народне скупштине о предлогу закона о буџетским дванаестинама. (Извештај F. o. str. 5). —

Господо народни посланици, констатујем да су једногласно примљене све партије I Раздела — Врховна државна управа и да је према томе и претрес I Раздела завршен. Прелазимо господо на претрес у појединостима III Раздела — Државни дугови. Пошто се од г.г. народних посланика нико није јавио за реч о овом буџетском разделу то приступамо директно гласању. Гласаће се седенјем и устанјем. Молим г. известиоца да изvoli прочитати из § 2 предлога закона о буџетским дванаестинама партију 56 III Раздела — Државни дугови.

Известилац Никола Сокловић прочита из § 2 предлога закона о буџетским дванаестинама партију 56 III Раздела — Државни дугови.

Претседник Стеван Ћирић: Прима ли Народна скупштина прочитану партију 56 III Раздела — Државни дугови из § 2 предлога закона о буџетским дванаестинама? (Прима. — Не прима.) Она г.г. народни посланици који примaju нека изvole седети а који су против нека изvole устати. (Већина sedi). Већина sedi, према томе објављујем да је партија 56 III Раздела — Државни дугови из § 2 предлога закона о буџетским дванаестинама већином гласова примљена. Изволите чути даље.

Известилац Никола Сокловић прочита из § 5 предлога закона о буџетским дванаестинама партију 56 III Раздела — Државни дугови.

Претседник Стеван Ћирић: Прима ли Народна скупштина прочитану партију 56 III Раздела — Државни дугови из § 5 предлога закона о буџетским дванаестинама? (Прима. — Не прима.) Она г.г. народни посланици који примaju нека изvole седети а који су против нека изvole устати (Већина sedi). Већина sedi, према томе објављујем да је и партија 56 III Раздела — Државни дугови из §. 5 предлога закона о буџетским дванаестинама већином гласова примљена. Тиме је господо народни посланици и претрес III Раздела завршен. Прелазимо на претрес IV Раздела — Министарство правде. Има реч народни посланик г. Антон Шиола.

Anton Širola-Brnas: Gospodo narodni poslanici, ja imam čast da zastupam 12.000 Jugoslovena sa severne granice našeg zapada, sa naše granice prema neprijateljskoj Italiji.

Braćo i prijatelji, život ovoga naroda nije onakav kakav bi morao da bude s obzirom na današnje prilike koje vladaju i s obzirom na ono nemoguće razgraničenje koje je pogodilo ovaj kraj.

Prijatelji i braćo, ovaj kraj važi kao najnacionalniji kraj na našem Jadranu, što je on pokazao i pre a što je pokazao i u današnjim vremenima a naročito za vreme ovih izbora. Zar nisam ja izabran sa apsolutnom većinom na listi g. Bogoljuba Jevtića.

Braćo i gospodo, ja pretstavljam onaj kraj koji je rodio tri velika muža, koji je rodio Laginju, Mandića i Spinčića. Taj je kraj, kako sam malo pre napomenuo, otsečen od svih i svakoga i malo ko vodi računa o tome kraju.

Braćo, prošlih izbora imali smo žestoku borbu sa opozicijom ali blagodareći pameti i svesti naroda onoga kraja, Vlada je ipak pobedila. Ova teška dužnost dovela me je u ovaj svetli dom da u njemu budem mala ili možda najmanja sila u rešavanju teških prilika, u rešavanju gospodarskih i socijalnih pitanja, koja od nas narod traži.

Ali, gospodo zastupnici, ja, kao seljački sin, sa žalošću konstatujem, da u ovome svetlome hramu, u kome bi morala da vlada najveća sloga, da vlada najveći razum, desilo se to, da je ovde bilo ispada i to kojekakvih ispada. Desilo se to, da se 303 poslanika, koliko nas je ovde i koji bi trebali da budemo kao jedan, desilo se da ovde postanemo skoro bih rekao međusobni najveći dušmani i neprijatelji. To je zlo. Zlo je to braćo i s obzirom na one teške događaje koji su se juče odigrali u Zagrebu.

Braćo i prijatelji, ja se bojim da mi idemo u susret revoluciji. Bojim se da možda ovde stradaju i najbolji ljudi naši i najbolji sinovi naši (*Vojislav Lazić: To Pretsednik Vlade g. dr. Stojadinović stišava strasti u Zagrebu*). Braćo i gospodo, nama treba mira, nama treba sloge i ljubavi, a ne treba nam borbe. Mi vidimo, kako se ceo svet nalazi u borbi i previranju u gospodarskom i socijalnom pogledu, ja bih rekao, da mi malo vodimo računa o tome.

Gospodo, neću biti dug. Pomenuću samo neke činjenice.

Braćo, ja vidim da mi idemo unatrag, da mi idemo u ono zlo u kome smo se nalazili pre izvesnog vremena, da mi idemo u one stranke, koje su bile i prije, i da idemo u onu žalosnu bratsku borbu, koja je bila i prije.

Gospodo poslanici, ja sam imao čast kao vođa Hrvatske seljačke stranke u mome sreću da 1929 godine iza šestog januara pišem današnjem vodi Hrvata, g. dr. Mačeku, imao sam čast da mu pišem pismo i da ga molim obzirom na teško stanje, koje je nastalo, i na pogreške da mi predemo iz uskog kruga Hrvatske seljačke stranke u krug Jugoslovenske seljačke stranke. Ali ja vidim da je krivnje bilo i kod Srba, da je krivnje bilo i u Kmetijskoj stranci u Sloveniji a da je najveća pogreška bila do vodstva Hrvatske seljačke stranke. A ja ću da napomenem i ovde zemljoradnicima, koji vode ovu stranku a reći ću i onima koji vode Kmetijsku stranku u Ljubljani i Zagrebu, zašto mi nemamo danas jedinstvenu seljačku stranku, koja je jedini spas ove države i ovoga naroda. (Odobranje na levici.) Jer, ovo znači samo voditi žednog preko vode, ovo znači vo-

điti mase u zabludu, u tminu i u ropstvo. Vi vidite da i danas izvire pitanje hrvatsko a nikako ne izvire još seljačko pitanje. Zašto u Zagrebu ne govore o seljačkom pitanju, nego većito govore o hrvatskom pitanju? Zato, što znamo da je njima do buržujskog hrvatskog pitanja.

Braćo i prijatelji, ja nisam govornik niti sam pesnik da vam citiram i opevam nešto, ali ono što govorim, govorim braćo od srca. Mi imamo niz drugih pitanja i nevolja. Ne velim da ih rešimo danas ili sutra, ali treba da ih promatramo i mi i Kraljevska vlada. Previše se mnogo govori u nacionalnom smislu, prećeralo je to, ja se bojim da je to i himbeno. Treba malo više da govorimo u socijalnom smeru. Jer vidite razliku između nas kako je ogromna i velika. Mi živimo u dvadesetom veku, u jeku kulture i civilizacije. Vidite da sam zakon prirode pokreće mase i narode i s tim zakonom prirode treba već da se malo krećemo i mi. Mi danas nemamo ni jednog zakona u nekom socijalnom smislu i žalost konstatujem i to, da se jako malo govori o radnicima, kao i da ne postoje u našoj lepoj domovini Jugoslaviji. Međutim, radnika ima i radničko pitanje postoji. I oni su članovi naše velike jugoslovenske vojske. To pitanje i onako postoji. Ja imam i danas ovde priliku da vidim da se radi 12 sati i više.

Gde je tu osam satni rad. U svim kulturnim državama radi se na 40 satnom radu u sedmici u nekim čak i 36 satnom, dok ovde se radi još uvek 12 sati. To, gospodo, ne bi smelo biti. Šta mi gospodo vidimo? Mi vidimo da je seljaštvo u teškoj krizi i to zato što nema konzuma. Konzum je pao na nulu i niko ne konzumira jer nema sretstava. Pitanje zakona o minimalnim platama i nadnicama, kao i druga važna pitanja u ovom smislu treba da se proučavaju, a ne da se mi ovde svadamo i borimo i mesto da ovde naklapamo treba stvarno da predemo svi na ovo polje rada. Prijatelji, da se zapitamo kako stojimo danas sa Okružnim uredom za osiguranje radnika? To vam je braćo i gospodo, prosto jedna pljačka. U mome kraju došao je jedan radnik lekaru, imajući cedulju od Bolesničke blagajne. Lekar ga je pregledao i prepisao mu lek ali kad je ovaj njemu predao bolesničku prijavnicu potrgao mu je recept i bacio u koš. Lekari imaju izričiti nalog da od 5 din. ne smiju da prepisuju skuplji lek. To znači, gospodo, podkapanje i uništavanje zdravlja radnog naroda. Ja sam napomenuo da su radnici naše lepe Jugoslavije članovi naše velike i moćne vojske, a sve ono što se dešava i zbiva sa radnicima, a što inače ne bi smelo nikako da bude, samo znači ubijanje našega radnoga naroda.

Da predem draga braćo i prijatelji i na zadrugarstvo. O hrvatskim seljačkim zadrugama ne govori danas niko u Zagrebu, ne govori danas ni g. dr. Maček, ne govori ni buržoaska Hrvatska. Danas imade hrvatskih zadruga sa 60.000 članova koji su pod stečajem i o tome se ne govori, i o tome niko ništa ne mari niti pita. Niko o tome nikakvu brigu ne vodi i zato ja predlažem Kraljevskoj Vladi da ovo pitanje uzme u ozbiljno promatranje. Eto to su vam gospodo pitanja, o kojima treba da govore i oni tamo i mi ovde.

Pogledajte braćo ovaj naš sveti hram u kome se nalazimo danas i ovu našu lepu Jugoslovensku domovinu! Ja bih samo pozeleo da u ovoj našoj jugoslovenskoj zgradi, u ovoj našoj divnoj i lepoj

zgradi kako je izvan lepa, bude iznutra još lepše. Ja bih želeo da to bude i preporučio bih da se radi da to bude, jer gospodo, svi naši lični interesi i stvari moraju da padaju pred državnim stvarima. U toj našoj lepoj kući Jugoslaviji ne sme biti da u jednoj sobi bude orgija i raskoši, a da je u drugim sobama plač i škrgut zuba. To gospodo, ne sme biti, jer ćemo inače doći pred ponor. Pobrinito se o tome na vreme dok ne bude kasno.

Radimo zajedno, radimo za ovaj naš Dom, za ovu našu Domovinu koja je ugrožena, kako vidimo i iznutra i iz vana. Mi imamo neprijatelja tamo dole na Jadranu, imamo Italiju, Madarsku, Austriju a da sve druge i ne spominjem.

Nama, s obzirom na ovu našu veliku ugroženost pretilo zlo od romanstva, a pretilo nam isto tako zlo i od germanstva. Bojmo se i jednih i drugih, jer jedni i drugi vrebaju na naš život i na našu domovinu.

Ja bih preporučio gospodo, — nemojte mi ovo uzeti za greh i nemojte mi ovo uzeti za zlo, — ja bih preporučio i ja bih molio Kraljevsku vladu da uzme i ovo na razmišljanje da već jedanput priznamo našu bratsku Rusiju.

Braćo, ja to ne presiram ali opet preporučujem Kraljevskoj vladi da ozbiljno i zdravo promisle o ovome pitanju. Gospodo, ruski narod dao je svoju krv i te koliko puta za ovu našu užu domovinu — Srbiju, dao je i za Bugare, a da i ne govorimo o Crnoj Gori. Ovaj naš bratski narod je i danas spreman da nam priskoči u pomoć kad nam bude to potrebno.

Ja bih molio i preporučio svima da pristupe onoj prvoj tački, koju sam spomenuo na početku, da organizujemo čim pre Jugoslovensku seljačku stranku. Pašće u vodu sva pitanja Mačekova jer, braćo, budite uvereni, ja sam seljak i ja sam među seljacima, ja poznajem hrvatsku dušu i mogu vam reći da tome seljaku nije važno da li smo mi velika Hrvatska, velika Srbija, ili velika Jugoslavija, njemu je stalo radi toga da u svojoj kući ima slobode i života. To je u osnovi seljaka, a ne ono drugo.

Gospodo, preporučujem da među nama postane malo više neke kompaktnosti i da svi pristupimo ovom rešavanju, jer verujete danas strada seljak srpski, slovenački i hrvatski u ovoj našoj lepoj domovini. Radimo za seljaka, radimo za njega, jer tako radimo za sebe! Počnimo jedanput rad za njega. Opetujem da smo dosada radili samo za nas. Počnimo da radimo jedanput za seljaka! Živeli! (Živo odobravanje i pljeskanje).

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč narodni poslanik g. Radisav Vučetić. (Glasovi: Nije ovde.) G. Vučetić nije prisutan. Pošto nema više prijavljenih govornika to je, gospodo, završen pretres ovog IV Razdela — Ministarstvo pravde. Prelazimo na glasanje. Glasace se sedenjem i ustajanjem. Molim g. izvestioca da izvoli pročitati iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 86 IV Razdela — Ministarstvo pravde.

Izvestilac Nikola Sokolović pročitao iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 86 IV Razdela — Ministarstvo pravde.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 86 IV Razdela — Ministarstvo pravde iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama? (Prima. — Ne prima.) Ona gg. narodni poslanici koji primaju neka izvole sedeti a koji su

protiv neka izvole ustati (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem da je partija 86 IV Razdela — Ministarstvo pravde iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama primljena većinom glasova. Izvolite čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini usvojila većinom glasova kredite i po svima ostalim partijama IV Razdela — Ministarstvo pravde i to: 1) iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 92; 2) iz § 3 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 86; 3) iz § 5 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 185. Isto tako je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakom pojedinom paragrafu usvojila većinom glasova i §§ 47a, i 47b, po izveštaju Finansijskog odbora Narodne skupštine o predlogu zakona o budžetskim dvanaestinama. (Izveštaj F. o. str. 9). —

Gospodo narodni poslanici, konstatujem da su sve partije IV Razdela — Ministarstvo pravde većinom glasova primljene i da je prema tome i pretres IV Razdela završen. Prelazimo gospodo, na pretres u pojedinostima V Razdela — Ministarstvo prosvete. Ima reč narodni poslanik g. dr. Ljutica Dimitrijević.

Др. Љутица Димитријевић: Господо народни посланици, пошто сам изостао из начелне дебате о буџетским дванаестинама, да би се што пре могло доћи до буџета и да би буџет на време отишао у Сенат, дозволите ми као члану скупштинске већине да неколико речи проговорим о приликама мога краја. Крај Вељкове Крајине који је саставни део Тимочке Крајине, у ранијим временима, под ранијим владама, био је толико запуштен и меродавни фактори о том нашем питомом крају врло слабо су водили рачуна. Ја не могу да разумем разлоге због чега је тај крај остао тако запуштен како у саобраћајном, тако исто и у просветном, социјалном и економском погледу. Та велика житница Вељкове Крајине поред Дунава на Кључу као граница између Румуније и Бугарске која је требала да у нашој лепој Југославији предњачи својим примером, није то могла, јер се је мало и слабо на њу обраћао пажња. Саобраћајне прилике у моме крају толико су испод сваке критике да се једино може узети у обзир саобраћај воденим путем, а тај водени саобраћај је онемогућен зими кад се Дунав заледи. И према томе саобраћајне прилике сваке зиме су прекинуте кад су ужасни сметови и снегови. Према томе, ја молим да се у будућности почне са изградњом чувеног туристичког пута који има да споји Кладово преко Голупца, Доњег Милановца и Текије. Тај туристички пут који би спојио ту нашу лепу житницу са Неготином, а тако исто који би дозволио да платежна моћ сељака у том крају достигне врхунац и на тој основи да се привредне прилике тога краја у многоме побољшају. И не само што прилике тога краја захтевају да се пут Голубац, Доњи Милановац, Текија спроведе у дело као један важан туристички пут поред Дунава кроз Ђердап, то захтевају и наши интереси међународни, јер у последње време један одељак који припада Међународној комисији у Бечу пренет је у варошицу Текију у

моме срезу. И са стране тога одељка односно сервиса међународне комисије у Оршави поднет је предлог да се што пре приведе у дело изграђивање тога чувеног туристичког пута који ће имати значаја и са националног гледишта.

Исто тако намерава се у будућности, а чули сте и раније из јавности да се спрема пруга, односно колосек 45 меридијана, која би пруга ишла од Кучева преко Мајдана долином реке Шушке, преко Јабуковице, Брзе Паланке и имала везу са Румунијом. Та чувена железничка пруга која би била Париз—Одеса имала би исто тако привредне прилике у томе крају у многоме да побољша, јер је кључ Вељкове Крајине врло плодан и богат житницом. Ја молим Краљевску владу да у будућности гледа, ако је икако могуће, да се и та железничка пруга која би прошла кроз те крајеве скоро приведе у дело.

Просветне прилике у томе крају толико су запуштене да меродавни фактори ранијих влада врло су слабо водили рачуна да је то гранични крај између Румуније и Бугарске да је тај крај у коме се говори влашки и да према просветним приликама морају повести строго рачуна да се једном стане на пут томе влашком језику, да се помоћу просветних људи, који ће водити о томе рачуна и омогућити што већи број учешћа ђака у основним школама. Али, нажалост, постоје закони да зидање нових школа треба да почне од општинских управа, да општине треба зидање школа да изведу на своје буџету. Остављено је да општинске управе увиде ту потребу да у томе крају где се говори влашки треба имати школске зграде. Код мене је овакав случај, да имамо ватим села као што је Мала Врбица, Љубичево, затим Петрово село и Вајуга која имају школске зграде саграђене још пре рата, и те школске зграде су брвнаре, загушљиве, недовољно хигијенске и апсолутно општинске управе не могу да увиде да треба да почну са зидањем нових школских зграда, јер су у немогућности због немања буџета, а и с обзиром на ову данашњу кризу која је највише погодила нашега сељака. И ја молим, да се у томе крају испроведе једна комисија која ће утврдити да заиста у тим наведеним селима постоје школске зграде које су склоне паду и да су недовољне за смештај ђака. То је фактички не само потреба тога краја, већ је то и потреба са националног гледишта, јер је срез кључки гранични крај према Румунији.

У моме крају виноградарство је много развијено. Ранијих година, када је то виноградарство цветало, саме виноделске станице додељивале су неку дивљу лозу, као што је хибрид и отело, за расад. Али пре годину дана донет је закон да се ова дивља лоза вади. Сељак је ту лозу у многоме засадио и сада мора да је вади, јер према томе закону то мора да се учини да би се побољшао квалитет вина због извоза у иностранство. Али тај закон није водио рачуна о томе да ће вађење те дивље лозе онемогућити сељаку његову платежну моћ у овој кризи, а сем тога да бих то довело сељака у немогућности да подмири своје потребе у вину било за славу било за свадбу. Та дивља лоза, ако би се извадила и ако би се на место не употребила друга каква лоза у виду калема, није у могућности да тај калем замени свуда ту лозу, јер је земљиште у многим крајевима наше Тимочке крајине неплодно за калем. С тога

ја молим Краљевску владу да обустави вађење те дивље лозе за извешан број година, тако да ако би калем успео на неким местима, да се бар то вађење дивље лозе врши у групама и да се остави извешан број година док тај калем на неким местима где може да успе, да свој плод, те да се сељак не лиши одмах једнога прихода, нарочито сада, кад су сви сељачки производи на свима пијацама врло ниски, те да му се на тај начин да могућност, да изврши своје обавезе, нарочито према банкама.

Господо посланици, имајући у виду један овакав крај где су саобраћајне прилике испод сваке критике и где су и просветни прилике исто такве због оглухе ранијих влада и других надлежних фактора, ја молим, да се Краљевска влада заинтересује овим питањем, јер је Вељкова Крајина богата житница. А и са националног гледишта она треба да се за ове ствари заинтересује, јер овај крај лежи према Румунији а у близини је Бугарске. (Пљескање).

Pretsednik Stevan Ćirić: Има рећ народни посланик г. Александар Даčić.

Александар М. Дачић: Господо народни посланици, овде је реч о једноме буџету, где треба да се чује све што је потребно о народном просвећивању. А кад је реч о народном просвећивању, ја бих могао рећи да овај буџет који смо добили и прегледали има сразмерно мање издатке на народно просвећивање у широком смислу те речи, него ли на народно просвећивање за издржавање великих школа и гимназија.

Народно просвећивање наше земље мора и треба да буде у томе смислу да је оно сељачко просвећивање, да буде права школа народна. Међутим, том и таквом народном просвећивању у нашој основној школи није удовољено онолико и онако како би морало и требало да буде за просвећивање нашега села. Народна школа као школа сељаштва, сељачке деце, нема ону наставу која је потребна широким слојевима народних маса сељаштва, него је на против настава усредсређена и упућена више ка оном бирократском смислу васпитања наше деце. Уџбеници по којима ми радимо у нашој народној школи јесу производ, јесу фабрикат многобројних, разноврсних и разноврстних уџбеника, и ми имамо у нашим разним крајевима отаџбине и разноврстне, често пута и разлике уџбенике. Ја апелујем, ја молим да се једанпут престане са том болешћу фабрикации уџбеника за основне школе, да се створе једнообразни уџбеници за целу нашу отаџбину и да њихово издавање буде омогућено тако да наши широки слојеви могу доћи јевтиније до тих уџбеника. Ми имамо у погледу цена уџбеника за наше основне школе тако велику и тако високу цену, да нац сељак, да наш народ није више у могућности да купи уџбеник потребан за своје дете у школи.

Прва личност која се бори са свим недаћама нашег просвећивања и у просвети јесте учитељ. И та прва личност која се спотиче свакодневно са многобројним недаћама нашег народног просвећивања јесте предмет првих примедба наших народних слојева, нашег сељака. И кад је реч о томе како данашњи чиновник прима плату, а како ништа не ради, онда се прво гледа од учитеља и на прво место код нашег народа долази учитељ

да се нападне зато, што почетник учитељ прима 900.— динара месечне плате, а то је зато што њега наш селак свако јутро види, те у његовом тешком и заиста економском животу и недаћама први је учитељ „платежник”. Учитељев рад је ометан у последњем периоду у многоме. Његов рад у школи је ометан због тога што прво нема услова за један правилан рад без штете за основну наставу. Нема основних потреба за наше народне основне школе у селу. Он нема креде, и учитељ мора за своје паре да је купи. Нема сунђера а о другим средствима и да не говорим. Настава се у нашој основној школи изводи више на силу. Она је изведена само вештином учитеља без икаквих средстава за модернију и савршенију наставу, док у градовима је сасвим супротно. Учитељ у школи даје максимум од својих напора, али исто тако и учитељ ван школе даје максимум свога рада и труда за добробит нашега селака, за добробит нашега народа (Пљескање). Није мало познат учитељев рад ван школе у свима могућим хуманим, културним и социјалним удружењима. И несрећа је да се у претходним Владама погађа баш онај учитељ који се више истицао у раду у школи, поред школе и ван школе, а онај који се учаурио само унутра у учионици и често пута ван школе ништа није радио, он је био заштићен и он је био добро и оцењен.

Тешка је то појава и врло несрећно утиче на једног учитеља, на једну учитељску породицу, када је дошао онај Закон о народним школама и кад је поремећена сталност народних учитеља. Један учитељ има услова и може да ради у једном селу, а нема услова да буде учитељ у другом селу. Несталаност учитељева је на штету и наставе, на штету свих подобности и потреба његових, а на крају и на штету државног буџета. Кад се промени режим, видимо читаво претурање учитеља из једног краја Отаџбине у други, зато што не подобајет личности појединој, или што не подобајет режиму. Учитељу треба поново вратити сталност, да он одговара за свој рад у школи када испуни све законске услове који се од њега траже, и ако он има те услове и те диспозитиве, и ако може да буде учитељ у једном селу, не смета му да буде и у другом. Сталност учитељева треба да буде подељена према интересима државе, према интересима наше наставе, а никако према интересима личности и личних ћефова.

Има једно још болније питање у нашој основној настави, а то је да ми у бројност учитеља убрајамо и велики број учитељица вредних и ваљаних, али опет једним словом закона потцењена је улога учитељице, чија је улога много јача, по моме мишљењу, много и већа, него улога једног учитеља. Учитељица је и мајка, и домаћица, и васпитачица, и учитељица у разреду. Али, и поред свих тих њених великих напора и велике њене улоге, њој се одузима додаток, и она није изједначена са учитељима. Она прима мање зато што је мајка, зато што је домаћица и што је учитељица. Ја мислим, господо посланици, да је ред, да је потребно да се та неправичност исправи и да се учитељица, која има једнаке, па и веће дужности од учитеља, потпуно изједначи са својим колегом учитељем, и да у погледу припадности буде потпуно изједначена.

Прегледајући овај буџет Министарства просвете, ми смо видели и чули: да се у погледу поди-

зања школских зграда за школу народну дало једним амандманом, и то ако се испуне извесни услови, једва 3 милиона динара. А чули смо исто тако, да се за подизање двеју гимназија и неке библиотеке даје десетину пута више од онога што се предвиђа за подизање народних школа. Ја мислим, господо посланици, да сте ви сви уведели и у истини осетили штетност тога. Ја мислим да би за подизање школских зграда за нашу народну школу требало дати много више. Нека се да само оно што су извесни наши људи могли пронаћи код појединих пореских обвезника као утајивача, разних Штернова и компаније; нека се наплати од њих прикривена пореза, и нека се тај новац да на подизање народне просвете. Јер, док смо ми на другој страни имали прилике да чујемо да се у погледу притајивања порезе ишло тако далеко, да су баснословне суме украдене и на тај начин држава оштећена, дотле немамо могућности да дамо народној школи оно што јој треба.

И док селак плати и последњу пару пореза, ето видите господо народни посланици, у нашој земљи постоје читаве компаније утајивача од којих ни до данас нису се могле наплатити те утајене суме. Ја мислим да би била zgodна прилика и zgodан моменат да се што пре наплати од њих пореза и да се све то што се буде наплатило даде просвети, за подизање народних школа. Има још једно такође болно место у учитељским редовима. Учитељи ратници, који су пред сам рат завршили учитељску школу отишли су у рат и цело време светскога рата провели на фронту. После доласка у отаџбину нису добили признање година службе и они су остали млађи од оних колега, који су учили основну школу, онда, кад су они рат водили. Мислим да би требало ту неправду према учитељима ратницима, већ једанпут исправити а не да се они потуцају са својим молбама које постоје и у овоме дому. Ја молим да се то питање реши на добробит свих народних и националних учтеља. (Повици: Тако је).

Када посматрате буџет Министарства просвете не треба да улазте дубоко у суштину и у дубину тих цифара, јер се одмах види да је висока настава у цифрама написана две и по стране издаци лични и разни други материјални, да је за средњу наставу наштампано нешто мање, да је за учитељске школе још мање, за грађанске мало, а за основне све речено у две реченице. Ја мислим да само овај факат приказује истину колико се мало на народне основне школе даје.

Ја се надам да ће се прилике у томе погледу морати поправити, јер су то насупроти интереси нас свих, на име наше отаџбине, нашег народа, и да је очигледно свима и свакоме да народну просвету треба помоћи и створити јој могућност да врши своју високу улогу, која је намењена народном просвећивању. Отклонити све сметње и све узроке, који негативно утичу на народно просвећивање и радити поштено на подизању народне просвете и народних учитеља и свих оних који стварно раде за добробит отечества и народа. (Пљескање и одобравање на левици).

Pretsednik Stevan Ćirić: Има реџ народни poslanik g. Stevan Simić.

Стеван Симић: Господо народни посланици, за мене као новајлију чудновато је било, што сам слушао, да се за време дебате у појединостима,

док се говори о Министарству просвете, говори о саобраћају, о виновој лози, а кад се претреса буџет Министарства правде, говори се о спољашњој политици, — ја нећу тако да чиним.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine poslanice, molim vas da ne kritikujete rad Predsedništva, jer Predsedništvo hotimice dopušta širu diskusiju, a ne slučajno.

Pošto gospoda narodni poslanici nisu mogli da uzmu dovoljno učešća u načelnoj debati, jer smo je vodili po skraćenom postupku, Predsedništvo Narodne skupštine sa Kraljevskom vladom sporazumelo se, da se dopusti g.g. narodnim poslanicima, da i u debati u pojedinostima govore ono što misle da je potrebno da kažu, s obzirom na to, da je materija ovoga zakonskog predloga budžetske prirode i naročito s obzirom na to, da je ovo novoizabrana Skupština te g.g. narodni poslanici imaju mnogo narodnih želja da pred nju iznesu. (Odobranje i povici: Tako je).

Ipak molim g.g. narodne poslanike da imaju obzira prema svojim drugovima, koji dolaze za njima, te da govore tako, da se pretres ne bi suviše otegaio, da bi svi mogli doći na red u ovoj permanentnoj sednici, tako da bismo večeras do 8 časova mogli da završimo pretres i glasanje u pojedinostima, i da bi mogli preći na konačno glasanje u celini.

Стеван Симић (наставља): Господо народни посланици, сматрам за дужност да овом приликом и на овом месту проговорим нешто о нашој просветној политици у намери да дам извесне сугестије које ће бити корисне путовође у тој грани државне и друштвене делатности.

Пре свега често се чује да имамо превише школа, а нарочито средњих, те се изражава жеља за редукцијом истих, а не мања замерка је и за основне школе с погледом на то, да ове не дају довољно резултата из разлога, што се и поред тога констатује велика неписменост у нашем народу.

Ако посматрамо нашу просветну политику с погледом на потребе садашњице, а у вези са нашим суседима и другим народима, онда ћемо констатовати да је она онаква каква је, недовољна, јер смо допустили да нас у том погледу претекну чак и они, којима смо доскоро служили за пример и углед. Тако на пример код основних школа пада у очи да су ове у јачој мери развијене у Бугарској, Мађарској и Турској, а да не говоримо о другим народима.

Према статистичким подацима за 1930/31 годину на сто душа походило је наше основне школе 10 ученика, док је у поменутиим државама тај број износио 13, што значи да је Југославија остала чак и иза Турске. Онда, кад смо ми имали средњих школа, Бугари нису имали ни основних, али су зато успели да њихове статистике покажу, да је код њих на 100 становника похађало школу 13,44 што очито доказује колико су у томе погледу измакли испред нас!

Па и учитељ је код нас оптерећенији него у поменутиим земљама. Јер у Аустрији на једног учитеља долази 26 ученика, у Бугарској 36, Румунији 45, Мађарској 47, а код нас 51 ученик, што значи да би према таквом стању, требало запослити код нас бар још 3.000 учитеља.

Према Закону о радњама ученици се примају у трговину, на занат и томе слично, по завршетку 14 година, тако, да када дете заврши основну шко-

лу у 10 или 12 години, оно остаје код куће или на улици 2 до 4 године, чиме се са васпитног, а и често здравственог гледишта, наносе велике штете нашем подмлатку, а тога је у огромној већини, што се види и из следећих података. У години 1932 свршило је код нас основне школе 235.627 ученика. Од ових се је уписало у средње и сличне школе само 98.783, а остало је на дому 136.844 ученика.

Многе европске земље имају продужне школе. И код нас је било покушаја да се ове уведу, али је остало на добрим жељама.

Гимназије су код нас изложене највећој критичици, јер се непрестано понавља како их имамо веома много. Али ако се и овде послужимо компаративном методом, онда ћемо и ту констатовати да их је код нас знатно мање него у многим другим државама, па и код наших суседа, што ће се лепо видети из ових података:

У 1932 години код нас је долазило на 100 становника 9 ученика, у Чешкој и Естонији по 15, Грчкој 16, а у Бугарској 26, што значи да их је у нашој братској Бугарској готово три пута више. Ове чињенице најлепше обеснажују све замерке које су упућене на наше средње школе.

При помену основних и средњих школа намеће се питање њихових неодложних реформи, јер ове не одговарају потребама и духу времена у коме живимо. Њихове наставне програме треба изменити и саобразити их народним потребама. Уз то треба обратити велику пажњу и на избор школских надзорника, које треба одабирати међу најбољим учитељима, који су својим радом документовали да имају смисла за старешински и надзорнички кадар од кога највише зависи успех и напредак основних школа, а истовремено предузети хитне мере како би се дале народу продужне школе.

Болно је питање које тангира и само издржавање основних школа, које треба проучити и решити онако како диктују школски интереси.

Ми смо, господо народни посланици, сведоци великих привредних, економских и социјалних промена, које су се извршиле у свету за последње три деценије, те према томе императивна дужност налаже свима водећим круговима, да посвете и своју пажњу средњим школама, јер то је неоспорно проблем који се намеће свима родољубима у земљи. Данас наше средње школе имају се, као и основне, у свему саобразити насušним потребама друштва у коме живимо. Оне се морају реорганизовати и подесити тако, како ће бити што корисније народу. Ја као школски човек, који прати живот и развитак наших школа налазим да је наставни програм преживео, те је услед тога неподесан, често претрпан излишним и непотребним научним материјалом, који одузима велики део времена нашим ученицима. Из тих разлога било би корисније када би се елиминисало сво излишно наставно градиво из свих предмета.

У вези са тим треба замерити и на ружној послератној трговини са школским уџбеницима, која појава је била предмет осуде и код наше шире јавности. То болно и осетљиво питање треба окончати једним замахом на тај начин што би Министарство просвете одабрало само по један уџбеник, уколико их нема као државна издања и наредило да се по њему ради. Крајње је време да се једном онемогући ова трговина која на данаш-

њој економској депресији причињава велике штете родитељима, а истовремено јако худи угледу Министарства просвете. Тако одабране уџбенике треба задржати најмање по десет година, јер је код нас најважнији чинилац сам наставник предавач, док је уџбеник само потсетник.

У вези са том претстојећом школском реформом, треба обратити пажњу и на једну велику социјалну неправду која се чини провинцији. Позната је истина да наша села и мали градови дају најбољи елемент, јер све оно што је од највеће вредности произашло је из појединих провинција. Међутим, већи градови, а нарочито наши културни центри су у том погледу повлашћена места у којима је увек по неколико средњих школа са великим бројем паралелних одељења, тако да се са повећавањем ученика отварају нова одељења или стварају нове школе. Моје је мишљење да би много пробитачније било када би поједине гимназије постојале и по мањим местима тако да већи центри шаљу извесан број деце у те школе. Јер је са чисто државничког гледишта ово корисније. Тако би се дала прилика бољој селекцији омладинаца, а што је најважније то је корисно како са националног тако и са економског гледишта. Тако би сиромашнија деца учила школе у ближним центрима, а она из већих средишта, боље економски ситуирана, ишли би у јефтине места.

Данас ми имамо три универзитета: у Београду, Загребу и Љубљани, којима припадају правни факултет у Суботици и непотпун философски у Скопљу.

Философски факултети ових виших школа снабдевају са наставним особљем наше средње, стручне и њима сличне школе, али и поред тога њихови програми су далеко од тога да испуњавају дужности које се са правом траже од њих, јер по своје устројству наши универзитети спремају научне раденике, али не и праве наставнике и васпитаче омладине.

Услед овога често се многи директори морају борити са великим тешкоћама при подели предмета на наставнике, а о каквој педагошкој или методској спреми или рутини и да не говоримо. Као што се из овога види, ми смо и ту непрактични копирајући из иностранства установе, које нису у складу са нашим насušним потребама. Зато мислим да је неопходно нужно да се и код ових виших просветних установа изврше корените реформе на тој основи, да они дају првенствено добре наставнике, спремне и извезбане предаваче, а селекцијом ће се појачавати научни кадар, како је то и до сада било. А док се не оствари ова замисао, било би корисно да се при постојећим философским факултетима створе бар шестомесечно педагошки курсеви за дипломиране студенте, који би се после тога упућивали на практичне полугодишње течајеве или такозване стажеве као што је уобичајено и озакоњено код лекара, како би после тога долазили у средње и друге школе са потребном педагошком спремом. Још нешто. По моме скромном мишљењу нама је потребан само један универзитет који ће факултете поделити и распоредити према местима у којима они данас већ постоје. Према томе тај и такав универзитет имао би неке факултете у Београду, на пример философски, правни и медицински, у Загребу, технички, пољопривредни и фармацијски, а у Љу-

блани ветеринарски са вишом педагошком школом. Ну ова подела се може извести и на тај начин, што би се неки факултети издвојили и по научним групама. Тако преустројство учинило би да се слушаоци из целе земље нађу у једном месту, те би се, што је сасвим логично створила познанства, дружељубља и пријатељства међу омладином из свих делова наше државе. То је по мом дубоком уверењу најбољи и најсигурнији пут да ми имамо један такав универзитет који ће истовремено бити и најјачи пропагатор нашег државног и националног јединства.

Ако сада бацимо ма и летимичан поглед на поједине државне области, онда ћемо и ту наићи на извесне појаве које заслужују да се на овоме месту нарочито истакну и подвуку.

Први децембар 1918 године претставља наш највећи народни празник, јер је тога дана запечатена судбина нашег државног и националног јединства, плод пожртвованог рада и великих прегнућа многих поколења, којима је вековима био циљ наше ослобођење и уједињење. Али на делу се је показало да се у извесним питањима при решавању многих често и врло крупних питања полази са уско племенских, верских и регионалних интереса, што ће се видети и из ових података:

Тако, ако бацимо општи преглед на просветну политику у целој држави, онда ће нам пасти у очи једна доиста чудновата појава да се просветна политика у свима бановинама проводи просветних министарстава, а не једно. Тако на пример код основних школа на 100 становника долазе у Дравској бановини 12, у Савској и Дунавској по 10,3 ученика, Моравској 8,2, Приморској 7,3, Дринској и Зетској по 7,3, Вардарској 6,9 и Врбаској 4,1 ученика. Према овоме статистичком прегледу види се да су најбоље заступљене Бановине Савска и Дравска, а најгоре Вардарска и Врбаска. (Пљескање на левици).

Ако сада упоредимо поједине Бановине, према њиховим средњим школама, опет ћемо доћи до сличних закључака. Јер у Зетској бановини једна гимназија долази на 48.083 становника, Савској на 75.087, Дрвској 76.279, Приморској 81.891, Дунавској 85.267, Вардарској 105.012, Моравској 105.800, Дринској 109,347 и Врбаској са 259.090 душа.

Из овога разлагања се лепо види, да је у погледу гимназија Зетска бановина на првом месту, а Врбаска, као и у свима случајевима, на последњем месту.

Поред 170 гимназија ми имамо и 36 учитељских школа, које су као и све остале, распоређене без нарочитог система. Тако н.пр. у Савској бановини их је 9, у Дрваској и Дунавској по 5, Дринској и Моравској по 4, Зетској 3, Приморској бановини и на подручју Београда по 2 и у Врбаској и Вардарској по 1 школа. Или у Дравској бановини једна школа долази на 103.456 становника, у Савској на 270.316, у Дринској на 306.175, Зетској на 308.916, Приморској на 450.400, Врбаској на 1.056.361 док у Вардарској бановини једна учитељска школа долази тек на 1.576.185 становника и у Београду само на 145.869 душа. (Пљескање на левици).

Ова неједнакост пада у очи, ако се ове бројке изразе у кв. километрима, који дају овакав преглед: у Дунавској бановини једна школа долази

на 2.510 кв. км., у Савској на 3.898; Зетској на 10.094 а у Вардарској тек на 37.389 кв. км.

Господо народни посланици, наша земља је насељена са 80% земљорадника, који се истовремено баве сточарством и осталим пољопривредним пословима. Сељак чини гро нашега народа. Наш земљорадник је стварни господар у држави. Он је најбољи порески обвезник и уз то најхрабрији бранилац Отаџбине. О њему се много говори, али ако погледамо стварности у очи, ми ћемо утврдити и такве чињенице које нам налажу да се озбиљније позабавимо са судбином нашега земљорадника. Јер док ми имамо у целој држави преко 400 гимназија, грађанских и учитељских школа, богословија, трговачких академија, дотле ми имамо једва 40 пољопривредних нижих школа, које су као и све остале неправилно распоређене. Од ових 40 школа само 3 су средње, а остале су ниже, са трогодишњим, двогодишњим, једногодишњим или шестомесечним роком школовања. Значи овде имамо сразмеру једна према 10 или боље рећи једна пољопривредна школа долази на 280.000 душа, а остале средње и стручне на 7.000 поглавито грађанских становника. Јер код оваквог стања ствари није чудо, што се једно од најважнијих Министарстава и данас третира као споредно, а то је Министарство пољопривреде. Ако смо вољни да нашег земљорадника помогнемо, ми ћемо то учинити само тако, ако умножимо пољопривредне школе до што веће мере, како би се наш сељак што пре упознао са свима гранама привреде и модерним методама привредне делатности што ће, нема сумње, дати јаког импулса како разнострукој привредној делатности тако и њеној рационализацији. Но те бројне ниже и средње школе треба да дају не државне или самоуправне чиновнике, већ практичне људе, који ће по изласку из школа отићи на своја приватна газдинства, а у колико су нам потребни стручњаци, зато су наши пољопривредни факултети.

Господо народни посланици, допустите да овом приликом вашу пажњу скренем и на Вардарску бановину, која већим делом обухвата територију Јужне Србије, земље, које су биле најдуже под управом једне некултурне државе.

Имајте у виду, господо посланици, да је на тлу Вардарске бановине положен први основ наше Југословенске и опште словенске цивилизације. Њено наречје постало је црквени и службени језик свог Словенства. Охридска народна школа из десетог века са својих 3.500 ученика, била је у оно време јединствени пример у Европи. Ту је поникла прва српска држава и први пут се појавило српско име. Вардарска бановина дала је прве славенске апостоле и велики број учитеља, тако да је Средњи век, био век Славенске цивилизације и европске цивилизације, које су у највећој мери манифестоване на тлу Вардарске бановине. А и данас ми се поносимо што је прво Југословенско царство постало на тлу Вардарске бановине. Вардарска бановина, господо, дала је у Средњем веку велики број школа и врло велики број просветних чинилаца, државних пионера итд.

И зар данас не храни Јужна Србија најлепше историске и уметничке споменике, који задивљују чак и најкултурније странце?

Јужна Србија је створила и дала Словенству најлепшу епopeју, а Косовска трагедија је поро-

дила бисер тога херојског песништва, која је вековима формирала наш национални карактер. Вардарска бановина је позорница наше историје, на којој су се одигравали најважнији догађаји наше прошлости који су тако импозантно изражени на психи српског и југословенског народа. Па и данас Вардарска бановина врши у Југословенству једну врло деликатну и похвалну улогу која свакоме не пада у очи.

Вардарска бановина односно Јужна Србија је стожер Југославије и као такав шири круг Југословенства до Црнога Мора. Господо, песме Вардарске бановине са одушевљењем се певају као националне песме како у Бугарској и Словеначкој, тако исто у Хрватској и Србији, које најизразитије шире и спроводе дух националног јединства.

И ви сви знате, да је у Вардарској бановини био колико до јуче посве изузетни режим. Код нас није бринула турска држава о нашим просветним, културним или економским потребама већ је царска раја била остављена сама себи и неизвесној судбини. Онда малена Србија, државица са својих 2,800.000 душа одвајала је последњу пару да нас потпомогне. Она је чинила велике жртве, веће но што се је могло очекивати, у жељи да се помогне своме брату под туђом управом, јер та Србија је запостављајући чак и своје нужне потребе, помагала на стотине школа расутих по целој европској територији турске царевине. Таква пажња нас је одушевљавала, а то одушевљење је изражавано у нашој тешкој али и храброј борби на свима националним фронтима. Најпосле, судбина је хтела да се на том светлом историском жарушту надовежу и велика имена Куманово и Брегалница, Кајмакчалан и Добро Поље које ће будућим поколењима говорити о томе да је данашња моћна Југославија створена онамо, где се родила прва Југословенска цивилизација и где је некада створено прво наше царство.

Наша бановина очекује потпору, нарочито у просветном погледу, јер је школа најважнији чинилац у национално, културном и привредно-економском напретку. Зато треба посветити већу пажњу просветним приликама које владају у тој бановини, јер она је, господо, у нашој држави претпоследња, а треба да буде равноправна са свима осталим бановинама.

Мала Србија пре рата могла је Вардарској бановини, да за време турске управе, поклони сразмерно много више пажње него данас цела Југославија.

Господо, мала Србија је често продавала чак и бакрач сиротним пореским обвезницима да подигне школе у Вардарској бановини и ми смо то ценили и наша је љубав према Србији била велика и неограничена. Та љубав породила је и четничку акцију. И оно што је најпохвалније у тој ствари, то хоћу нарочито да нагласим, у тој четничкој акцији било је поред повардараца и људи из свих делова данашње Југославије; било је Словенаца, и Хрвата, било је католика, православних и муслимана који су сви заједно гинули за добро и срећу Јужне Србије.

И кад је оваква ствар, господо, ја имам право да молим не колеге из Србије, већ све колеге из Савске, Дравске и Дунавске бановине, да не буду сепаратисти у том погледу, да вуку само за себе и да остављају народ који је 500 година гледао

овамо на Север, јер они су са пуно одушевљења говорили: — сад смо се ујединили са нашом културном браћом Хрватима и Словенцима па ћемо са том браћом да стојимо раме уз раме. Међутим, Словенци вуку за себе, Хрвати вуку за себе. И кад треба да се помогне јужним крајевима, онда се одмаже. Кад је г. Божа Максимовић хтео да штеди, он је штедео на Јужној Србији, јер је тамо укинуо гимназије, а није укидао на другој страни, где их је било много више.

Зато покажимо, да се води једна национална и просветна политика. Ови статистички подаци најбоље су документовали да се у просветној политици води једна регионална просветна политика. Ја молим Краљевску Владу да учињене грешке поправи на тај начин што ће постепено, у границама буџетске могућности, чинити све што треба, како би доказала оправдано гледиште свију политичара наших да је Јужна Србија стожер српства и југословенства и да је Јужна Србија кичма југословенства. Господо, ми ћемо ту љубав најбоље посведочити не фразама него на тај начин ако конкретним делима докажемо да нам је Јужна Србија исто онако драга као што је и Савска и Дравска и Дунавска бановина.

Господо народни посланици, држава је учинила доста за нас, нарочито за нашу просвету, али ипак с обзиром на горње чињенице, неопходно је потребно да се обнове у свима местима оне пуне гимназије, које су укинуте, а то су градови: Куманово, Штип, Велес и Охрид, а ниже у Кратову, Струмици, Дебру, Гилану; даље да се обнови учитељска школа у Прилепу. А поред тога да се отворе бар две средње и још пет шест нижих пољопривредних школа разног типа које ће давати нашем народу не чиновнике, већ ваљане и спремне пољопривредне посленике, а поред тога да се организују бар по једна винарска, млекарска школа, као и по једна сточарска и живинарска селекциона станица, како би те установе постале пионири нашег привредно економског препорођаја. А поред тога било би од велике потребе да се организују пољопривредни течајеви који ће водити наш стручњаци. Њихова дужност би се састојала у томе, што би стално били на терену и ту поучавали народ свима пољопривредним, воћарским, виноградарским, сточарским, живинарским и другим корисним гранама као што су на пример конзервирање поврћа, воћа, риба, скупљању лековитих биљака и томе слично.

Ми, господо, данас немамо праве пољопривредне функционере, већ функционере који су већи бирократи него ми. Они у рукавицама иду у радњацима и то иду тачно у 8 сати, чекају 12 сати или 6 сати по подне да из канцеларије оду кући. Е, тако се пољопривреда не диже. (Др. Урош Стајић: То је бирократизирана пољопривреда). Можда сте и Ви томе криви. У најбољој жељи и у најбољој намери, господо, ја сам све ово изнео, изнео сам у дубокој нади да ће Краљевска влада примити ове сугестије у доброј намери и да ја нисам дошао овде да критикујем, нити хоћу икога да критикујем (Жагор). Нисам дошао да икога критикујем, јер смо често много и ми криви, али ми то нећемо да признамо. За ово што се ради у просветној политици у Вардарској бановини није крива ни једна Влада. Није крива ни једна Влада за то што се догоди да се код нас школе затварају а да се отварају нове школе и нова одељења тамо где их

има превише. Ту смо ми си криви, па смо можда криви и ми са територије Вардарске бановине. Господо, ја сам вам ово изнео са статистичким таблицама прескочивши можда и половину свога говора желећи тиме да дам могућности и другима да се овде појаве, али бих вас, господо, једно само молио, да у будуће укажете и ви потпору свакој Краљевској влади која овде хоће да води такву политику да сматра целу државу као једну бановину, а не једну бановину као државу.

Напоследку завршавам овај говор са дубоком вером, да ће Краљевска влада посветити своју пажњу и Вардарској бановини. (Пљескање).

Potpretsednik Franjo Markić: Реč има народни посланик г. др. Урош Стајић.

Др. Урош Стајић: Господо народни посланици, у Финансијском одбору, када смо претресали буџет Министарства просвете, на дугачко и на широко изнета је наша просветна политика, специјално појединих одељења. Константовано је да код нас просветна политика није онаква, каква је народу потребна. Више се обраћа пажња вишој настави, средњој настави, него настави народно-основној, која има за циљ да просвети народ, да подигне његов културни и просветни ниво.

Господо, основна настава, оваква каква је код нас, недовољна је, и ускоро ће нас и Турска престићи у погледу писмености.

Ми имамо крајева где има свега писмених 30%. Један огроман део је неписмен. Код женских је неписменост још и већа. Међутим, у погледу више наставе, у погледу универзитета, средњих школа, ми бисмо могли да се меримо са најкултурнијим државама. Ми, господо, имамо сваке године 15.000 академичара. Поред тога у нашим средњим школама имамо годишње 110 до 120.000 ученика. Ти млади људи, када заврше средњу школу, апсолутно су неспособни за живот, јер је таква настава. Наше гимназије не дају наставу такву да онај који сврши средњу школу буде способан за живот. И ви, господо, имате пуно прилика, баш ви као народни посланици да то видите и да то осетите, да вам се ти људи, који су свршили осам разреда гимназије, обесе о врат да им нађете службу. Обијају све министарске прагове, али се не могу да запосле. Зашто? Зато што немају стручног образовања.

Ми смо обратили највећу пажњу универзитетима и вишим школама које стварају непродуктиван елемент.

Господо, ја се сећам када сам ја учио гимназију да смо свега до IV разреда гимназије учили хришћанску науку. Међутим откако смо се ујединили, наука хришћанска се учи и у вишим разредима гимназије. Ја не знам каква је то потреба изискивала. Вероватно да је један клерикализам изазвао други клерикализам. И ми уместо да смо по гимназијама увели који модеран језик, на пример енглески, да смо увели стенографију, да смо увели националну економију, задругарство, што треба да зна један млад човек после 13 година школовања. Место тога господо, ми видимо да тај млади човек када изађе после 20 година из школе он не зна ништа. Зашто? Зато што га кљукамо у школама оним, што су модерне и савремене државе одавно избациле из својих програма.

И исто тако господо, као што се у просветном погледу не обраћа пажња на село, не обраћа се пажња ни у културном погледу. У просветном погледу је сеоска основна настава чисто градска. У јесен, основна школа зграби сеоског дечка који је радник, јер је код нас сељак, инокосан па му и тај његов шврћа од 6 или 7 година помаже у раду, чува овце или свиње, и он мора да иде у школу, и да се одвоји од куће и од рада.

У школи остаје до половине лета, до Видовдана. Он је за рад и кућу потпуно изгубљен. То је чисто градска настава. Основна настава је по селима градска и зато је сељак не воли, зато је не прима, зато чини све да његова деца избегну школу. У томе погледу потребна је реформа. Ја нећу, господо, да говорим о томе да ли је на штету стручне наставе подизана универзитетска и средњошколска настава јер је о томе овде доста било речи. Статистички подаци недостају, али ја сам у то тврдо уверен да ми имамо далеко већи број гимназија него што имамо укупно стручних школа, па било да су то занатлијске, трговачке и друге школе. Дакле, целокупна настава, односно наша просветна политика, упућена је на фабрикавање чиновника.

У културном погледу сељак је исто тако запостављен. Ми имамо овде у буџету позиције за позоришта. Ја нисам антикултуран човек да мрзим позоришта, ма да врло ретко идем у позориште и у биоскопе, али није право да културне установе као што су позоришта издржава сељак. Имамо народне универзитете али по градовима. Имамо друге разне културне установе за које сељак подноси трошкове, плаћа их, али их не ужива. И то сељак осећа и сматра као један велики терет и неправду.

Господо, овом приликом сматрам за своју дужност да изложим жеље једнога среза чији сам ја претставник. Ја сам претставник среза царибродског. Тај срез, као што знате после нашег уједињења присаједињен је Југославији. Тај је срез економски врло сиромашан, шума нема, сточарство је слабо. Пре је тај народ ишао у емиграцију, у печалбарство, данас то не чини, јер му је ускраћено. Тај је свет услед тога осуђен на пропаст. Срез нема путева. Један део среза уопште нема путева, чак ни доброг коњског пута. Ако не постоје други разлози, требало би да постоје стратегијски разлози, да паралелно граници имамо један пут који би тај срез пресецао. Сељак услед тога не може преко зиме да дотера кући товар жита или брашна из вароши ради исхране. Доњи део среза живео је до скоро од рудника угља званог „Јерма“. Тај је рудник, пре две-три године пао под стечај. Сад се поравњао и има могућности да проради и да се томе свету створи могућност за зараду. Стога бих молио г. Министра саобраћаја, кога овде нема, да кад од других угљених мајдана буде куповао угаљ за наше железнице, купи и од овог мајдана, јер би на тај начин дао могућности једном крају да дође до хлеба и зараде, једном крају кога само до Божића може да исхрани лећина, а даље нема могућности да живи.

То би требало учинити ако ни због чега другог оно из националних разлога. Ја ћу вас потсетити на догађаје који су се одигравали у години 1930—31 када су тамошњи људи стављали главе у торбу да пренесу паклене машине за 300 динара. Није то чинила увек пропаганда, него љута нево-

ља; људи нису имали хлеба и могли су бити лако купљени да чине оваква дела.

Тамо има 6 недовршених школа. Има у селу Гајин Долу школа на самом цариградском друму, чији ће кров да падне и да побије децу. Потребно је да се те школе бар из националног разлога доврше, јер их општине не могу довршити, јер немају могућности. Сума није велика која би била потребна да се све те школе доврше и доведу у ред. Жалосно изгледа да неколико потпуно модерних школа стоје недовршене и пропадају од времена, међутим са 150—200 хиљада дин. могле би се све те школе довршити. Ми смо у Финансијском одбору тражили средства на рачун других повећања која нису потребна и на једвите јаде, г. Министар финансија је унео 3 милиона динара за довршење свих школа у Југославији. Колико се сећам, поједини посланици у Финансијском одбору приликом дебате изјавили су да у сваком срезу има 10—12 недовршених школа. Узмимо 300 срезова у којима има таквих школа, хоће ли онда сума од 3 милиона динара бити довољно, и то под претпоставком ако се остваре вишкови, јер се и ова сума од 3 милиона динара има да исплати од вишкова који се буду у буџету остварили. Ове школе треба довршити ради националног престижа, јер ја ћу вам рећи отворено: царибродски срез није још југословенски обрађен. И ми у том погледу имамо да обратимо највећу пажњу. Сам Цариброд имао је доскора такозвану прогимназију, четвороразредну гимназију. То је систем гимназија који је Бугарска завела, по целој земљи, па чак и по селима. Данас има дуж границе царибродског среза на бугарској територији у шест села прогимназије. У Цариброду била је прогимназија, али је укинута. Основали су грађанску школу која има шест наставника. Међутим овај је свет научио на четвороразредну гимназију и ја сматрам због тога што тај срез није потпуно југословенски оријентисан, то нарочито наглашавам, јер Бугари имају одмах преко границе три такве гимназије, да наша држава не би смела допустити да њен престиж у том погледу буде у минусу. Ја сам већ молио г. Министра а и сад га молим, да с обзиром на чињеницу што у овом срезу владају специјалне прилике да ту прогимназију обнови у Цариброду. Цариброђани би му били необично захвални. Мене је изненадило када сам први пут дошао у Цариброд, да од мене нису тражили ништа друго него да им се доврше школе и да им се прогимназија обнови. Мило ми је било да у један срез, у који први пут улазим, не траже ништа друго од мене него само школе и просвету.

И кад је таква ствар, ја бих молио Господина Министра просвете да ту жељу Цариброђана испуни. То ништа неће стати државу, јер тамо постоји већ Грађанска школа са 6 наставника; издржавање њено стаје исто толико, колико и прогимназије, те према томе, њено обнављање не би претстављало никакво оптерећење за државни буџет, међутим у националном погледу добила би се много. Ја сматрам да би тај аманет, који су ми ставили моји гласачи у Царибродском срезу, где је народ необично миран, вредан, штедљив, потпуно лојалан и исправан и према држави и према властима, требало испунити, да би том народу и његовој жељи требало изаћи у сусрет и зато и држим да се г. Министар о ову молбу неће оглушити.

Сматрао сам, господо, то за дужност да кажем, — кад су већ господа почела да говоре о невољама својих срезова, јер ми је то, као што рекох, не само дужност него и аманет, који треба овде да испуним.

Имао бих, господо, да поменем још једну ствар. У овоме буџету односно у овим дванаестинама, ви ћете видети код главе 11 која говори о Универзитету, пуно података и пуно позиција о повећању броја професора. Ја би хтео да вам скренем пажњу на извесне прилике које владају на нашем Универзитету. Наши универзитети постали су родбинске установе: отац доведе сина, таст зета, брат брата и све је то тако повезано једно с другим да ћете видети како читаве генерације рођака заузимају поједине положаје, почев од професора па до асистента. Да би се створило могућности за то, често се цепају поједине дисциплине, поједине науке се расчлањавају, да би могли рођаци, зетови и браћа да заузму дотичне катедре. Ја нећу да говорим о научном квалитету тих снага. Част и поштовање правим научницима којих имамо на универзитетима. Али да тамо има и један велики број људи који, не чини велику част науци, то је несумњиво. Ја сам у Финансијском одбору тражио од г. Министра просвете да се позабави тим питањем, да се не стварају положаји само ради рођака, кад нема за то потребе, — нарочито данас, кад економска и финансијска снага народа не може то да поднесе. Имате таквих примера на Медицинском факултету. Имамо, господо, професора, који су скоро пре годину дана постављени и нису ни једно једино предавање до сада одржали. Имамо 2 професора, који већ две године не држе предавања из једне од најосновнијих наука на Пољопривредном факултету. Ми имамо пуно таквих појава на нашем Универзитету и г. Министар треба да се позабави тиме, јер то не само што није лепо и што није у интересу ових високих научних институција, него то ствара и деморал код самих ђака кад они не могу за читаву годину дана да слушају једну дисциплину која је основна за њихову струку. На ту појаву ја сам хтео нарочито да скренем пажњу и да замолим г. Министра просвете да се тиме позабави.

Да кажем нешто и о средњој настави. Велики број гимназија није нам потребан. Ви знате, на крају крајева, да те гимназије нису ништа друго него предспрема за оне који треба да дођу на универзитет и да доцније постану чиновници и падну држави на терет. Ја бих молио и сматрао бих да и Влада треба да поведе такву политику да наместо великог броја гимназија ствара стручне школе: пољопривредне школе, занатске школе и све оне које ће лиферовати продуктиван елемент. Не бих био, више за овакву просветну политику која иде на то да ствара све већи и већи кадар чиновника, којих и сада имамо већ толико да их држава не може да плаћа, и који претстављају праву опасност за државу и за народ.

Господо, имао бих да свратим пажњу Влади овом приликом на још једну чињеницу која је створена изборима. И прошла Влада, а и данашња Влада, избацила је из основних школа један велики број добрих учитеља. На основу свога дискреционог права г. Министар просвете је отпу-

стио велики број учитеља. То су учитељи који имају по седам, осам, девет година указне учитељске службе. Они сад обијају прагове појединих Министарства, хватају за пеш овог или оног народног посланика да га у службу врати. Г. Министар просвете треба да се тим питањем позабави, да прибере податке за те учитеље који су отпуштени, јер ја имам пуно уверење да је један огроман број учитеља отпуштен на просту дојаву каквог партијског кортеша или полиције. Правда изискује да се то питање узме у обзир и да га г. Министар прими к срцу, те да се сви ти људи који су неправедно избачени из службе, а при том су одлични радници, врате у службу. То изискују и правда и морал.

То сам укратко имао да кажем поводом V разреда — Министарства просвете. То су напомене које накнадно чиним, а које сам учинио и у Финансијском одбору. Ми смо у Финансијском одбору дали доста сугестија г. Министру просвете. Хоће ли од њих учинити употребу или не — то је његово право. Ја пак чиним оно што ми дужност као народном посланику налаже. (Пљескање на левици).

Potpredsednik Franjo Markić: Reč ima narodni poslanik g. Kabalin, da u svojstvu izvestioca manjine stavi neke pimedbe.

Izvestilac odborske manjine Nikola Kabalin: Gospodo narodni poslanici, ja bih želeo kratko da samo upozorim g. Ministra prosvete na neke sugestije koje smo dali u Finansijskom odboru. Pre svega što se tiče osnovnih škola, što sam izneo i u generalnoj debati, držim da je dotacija za osnovne škole daleko premala i da bi je bezuvjetno trebalo povisiti. Drugo važno pitanje jeste pitanje udžbenika.

Kad se uzme broj djece koja polaze osnovne i srednje škole, prosto je nerazumljivo zašto država u vlastitoj režiji ne izdaje udžbenike. Ne samo da bi to bilo u interesu same nastave, u interesu Ministarstva prosvete, koje bi moglo da rukovodi prosvetnom politikom kroz udžbenike, već bi od toga država imala i materijalne koristi. Broj knjiga koji se prodaje svakogodišnje za učenike, novac koji oni izdaju za udžbenike ide u teške milione, i sigurno je da bi se dobitak od tih knjiga mogao vrlo koristonosno upotrebiti možda baš za podizanje osnovnih škola. Zatreka da to Ministarstvo prosvete ne provodi jeste interes nekoliko izdavača koji se stalno tome protive. Ja apelujem na g. Ministra prosvete da stane jednom na put tim intervencijama, da stane jednom na put tim zlorabama, i da odlučno naredi u svom Ministarstvu: da se već jednom institucija naklade školskih knjiga za celu zemlju privede kraju. A onda se neće moći da kaže: da se nema otkuda da daje novaca za osnovnu nastavu.

Što se tiče dotacija u budžetu koje su dane i koje su male specijalno za osnovne, a i za srednje škole, ja bih molio g. Ministra prosvete da u prvom redu taj novac upotřebi na to, da se one zgrade koje su započete, a nedovršene, dovrše. Nemogućna je stvar da se tu dotiraju pojedine partije, pa da se započne sa jednom zgradom, i onda ona godinama stoji nedovršena. To pravi zlu krv, jer dok zgrade nema, bar je niko ne vidi i ne buni se, ali kad prolazite godinama, kao što mi godinama prolazimo u Zagrebu pored zgrade Fizikalnog instituta, i vidimo da ona već sedam ili osam godina stoji nedovršena, pitam ja vas: ne pravi li to daleko veću uzbunu, nego

druge stvari. Onda se kaže: neće da dadnu novac za dovršenje te zgrade. Onda se, gospodo, nemojte čuditi da se ljudi bune i da ih to revoltira. Ja ću navesti takode, da u Zagrebu Ortopedski institut na Šalati, na koji je primerice uloženo 5 miliona dinara, stoji još od 1930 godine nedovršen. Pre svega, taj novac, koji je utrošen u tu zgradu, pretstavlja jedan mrtav kapital, a s druge strane svi vi, gospodo, znate iz svog privatnog gospodarstva, da zgrada koja se ne upotrebljava daleko više propada, nego ona zgrada koja je u upotrebi. Tu bi trebalo 2 miliona dinara za dovršenje te zgrade, a ipak se to ne daje, nego se pušta da ta zgrada leži prazna. To nije nikakvo gospodarstvo i to se mora najoštrije osuditi.

Ja bih molio g. Ministra prosvete da ove moje napomene primi kao dobronamerne i da gleda da se one sprovedu u život, tim više, što to ne iziskuje nikakvih novih izdataka, nego naprotiv biće od koristi za državnu kasu.

Potpredsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, ovim je završen pretres V Razdela — Ministarstvo prosvete. Prelazimo na glasanje. (*Vasilije Trbić:* Molim Vas da se prvo pozove vladina većina jer ovde nema kvoruma. Po Poslovniku potrebna je jedna trećina poslanika prilikom glasanja. Ja neću da tražim prozivku da ne bih ometao skupštinski rad, ali, molim Vas, g. Potpredsedniče, da pozove g. g. narodne poslanike da vrše svoju dužnost i da prisustvuju glasanju, te da bude prilikom glasanja prisutan onoliki broj poslanika koliki je po zakonu potreban za donošenje skupštinskih odluka). Ja sam siguran, gospodine poslanice, kad dode do glasanja da će ovde biti prisutan potreban i dovoljan broj g. g. poslanika prema propisima našeg Poslovnika. (*Vasilije Trbić:* Vi ne možete biti sigurni, jer Vi pozivate sada na glasanje a ovde nema jedne trećine poslanika. Ja ne želim da tražim prozivku, da ne bih ometao rad Narodne skupštine ali tražim da se pozovu poslanici iz većine da dodu ovde i vrše svoju dužnost. — Potpredsednik Franjo Markić naređuje da se zvoni po kuloarima i klubovima.) Gospodo narodni poslanici pristupamo glasanju. Glasaće se sedenjem i ustajanjem. Molim g. izvestioca da izvoli pročitati iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 210 V Razdela — Ministarstvo prosvete.

Izvestilac Nikola Sokolović pročitao iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 210 V Razdela — Ministarstvo prosvete.

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 210 V Razdela — Ministarstvo prosvete iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama? (Prima. — Ne prima.) Ona g. g. narodni poslanici koji primaju neka izvole sedeti a koji su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem da je partija 210 V Razdela — Ministarstvo prosvete iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama većinom glasova primljena. Izvolite čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini usvojila većinom glasova kredite i po svima ostalim partijama V Razdela — Ministarstvo prosvete i to: 1) iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 223—225, 229 (sa izm. i dop. učinjenim u Fin. odboru — Izveštaj F. odbora str. 5) 231, 232a, 246—248, 250 (sa izm. i

dop. učinjenim u Fin. odboru — Izveštaj F. odbora str. 5), 255, 256, 258, 267, 267a, 270, 271, 277, 297, 298 i 306; 2) iz § 3 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 198, 222—225, 231, 232 (sa izm. i dop. učinjenim u Fin. odboru — Izveštaj F. odbora str. 5), 256, 258, 266a, 270, 271, 275, 277, 297, 298 i 315; 3) iz § 4 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 210, 223—225, 229, 231a, 258, 270, 271 i 277; 4) iz § 5 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 276. Isto tako je Narodna skupština glasajući sedenjem i ustajanjem o svakom pojedinom paragrafu usvojila većinom glasova i §§ 48, 49, 50, 51 i 52 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama koji se posebno odnose na Ministarstvo prosvete. —

Gospodo narodni poslanici, konstatujem da su sve partije V Razdela — Ministarstvo prosvete većinom glasova primljene i da je prema tome i pretres V Razdela završen. Prelazimo gospodo na pretres VI Razdela — Ministarstvo inostranih poslova. Ima reč narodni poslanik g. Mita Dimitrijević.

Мита Димитријевић: Господо народни посланици. Ни једна држава нема тако утврђени правац у спољној политици као наша земља. Тај утврђени правац траје тако рећи кроз цео наш политички живот и то су наше традиционалне линије у спољној политици. Влада господина Стојадиновића примила је и продужила онај политички правац у спољној политици какав је био и за Владе г. Богољуба Јевтића а који је, треба отворено овде да признамо, био врло активан, врло срећан и донео је важне датуме у нашој спољној политици. Истину треба казати као истину. Једна од најзначајнијих одлика тога времена била је да је Мала Антанта, од три државе, постала једна државна политичка међународна институција, један организам јединствен који је на свима конференцијама излазио и истицао се са једном својом одређеном и јединственом политиком. Декларација Краљевске Владе обележила је концизно, али јасно, те традиционалне линије наше спољне политике, које су утврђене: прво, уговорима о савезима и пријатељствима, друго, традиционалним везама пријатељства према Француској, треће, постојањем Мале Антанте као јединственог политичког организма, и четврто, што је отворена перспектива везама, које одговарају нашем географском положају и нашој историји. (*Мирко Урошевић:* Тако је, Мито).

Садашња међународна ситуација, gospodo, бива све више заплетена. Видимо како догађаји иду преко догађаја и како се преплићу, видимо трку за пактовима. У свима међународним питањима наша спољна политика је потпуно одређена, јер ми имамо одређене линије, а то је линија, тежње за миром у Европи и Свету (Један глас: А који не зависи од нас!). У томе смислу, у тој тежњи за миром, као што рекох, створена је Мала антанта пре толико година и њена акција је тако моћна, тако силна, и показује се ефикасна у одржавању мира у централној Европи. Али, gospodo, на обзорју појављује се једна заблуда, на обзорју спољне политике показује се заблуда о рестаурацији хабзбуршке династије. У томе питању Мала Антанта највише и првенствено је заинтересована и зато мора да је у томе питању и најодлучнија. У питању мира у централној Европи данас постоје две акције. Са једне стране

говори се о рестаурацији Хабзбурговаца, а с друге стране о Аншлусу. Са гледишта наше политике мира, ја сам уверен, да цела наша земља стоји као једна душа, у схватању овог питања. Ми нисмо ни за рестаурацију нити за Аншлус.

Претседник аустријске владе г. Шушниг покушава да претстави питање рестаурације као унутарње аустријско питање и да би умирио свет, рекао је да то питање није актуелно. Господо, дужност је да са овога места то отворено демантујемо и кажемо да је такво тумачење сасвим погрешно. Питање рестаурације Хабзбурговаца по уговорима о миру није интерно аустријско питање, то је међународно питање, и може се решавати само на бази међународних уговора, како је и постављено. Што се пак тиче тврђења да то питање није актуелно, то ништа не значи, јер нешто што може бити данас и неактуелно сутра може бити актуелно. То није никакав политички разлог. Ако би се са које друге стране гледало на питање рестаурације, са мало више проницања и продирања у сам проблем, ако би се ишло површно и олако у томе питању, огрешило би се о важност тога питања и о његовим последицама. Ако би се још и дозвољавала рестаурација и са које стране од наших пријатеља, и ако би они површно и олако гледали на то, онда отворено, господо, имамо рећи да бисмо ми у том случају били издани.

И ако бисмо ми у томе питању били издани, онда се нама остављају слободне руке у погледу нашег будућег опредељења и слободног одлучивања. Изјаве које стижу из Беча да Хабзбуршка династија нема територијалне аспирације, тај је разлог смешан, то је разлог који потире историју, јер из историје знамо да је Хабзбуршка династија увек била за претерану територијалну експанзију и таквој изјави не може да се поклати вера нити каква пажња.

Уверен сам, господо, да је Мала Антанта и у питању Хабзбуршке рестаурације исто тако одлучна и сада као што је одлучна била у свима питањима.

Господо народни посланици, може бити у вези данашњих догађаја требало би на овоме месту да проговорим неколико речи и о нашим односима са Италијом. Ми смо се, господо, сви недавно обрадовали када је италијански посланик г. Виола, предавајући акредитиве, говорио о преокрету наших односа са Италијом и говорио да наступа не само помирљивији курс него чак и пријатељски курс. Ми смо све то примили са необичним одушевљењем и радошћу и констатовали смо извесан напредак у гледишту тога питања наших односа са Италијом. Јесте, господо, нас је говор г. Виоле обрадовао, али нисмо могли доћи до закључка да је тај говор, који је тако позитиван, нашао одзива и у унутрашњој политици Италије у многим и многим питањима која нас интересују. Пре свега, господо, за побољшање ситуације и спровођење мирољубиве политике није довољно констатовати то на парче хартије, што би се после прочитало приликом предаја акредитива, него је потребно да се створи атмосфера у земљи одакле долази посланик. Да би се потврдиле речи господина посланика о помирљивој и пријатељској политици према нашој земљи тражи се нешто што је логично, а то је: 1) да

италијанска штампа престане са писањем против наше државе; 2) да се престане са фашистичким организацијама упереним против наше земље и да се укину фашистичке организације које постоје у духу „про Далмација”. (Мирко Урошевић: Али она је суверена држава!) Драги Мирко, слушајте ме кад ниси у Скупштини, али те не слушај кад си у Скупштини. Знај да говориш добра срца али те молим немој ме, бар, у овоме прекидати.

Potpretsednik Franjo Markić: Molim Vas, gospodine poslaniče, da ne ulazite u diskusiju sa kolegama.

Мита Димитријевић (наставља): Тако исто можемо се запитати: Шта је са терористима у Италији? Зашто се они још тамо држе и зашто се још подржавају. Има их око 1000 и више емиграната, сиротих и немоћних људи, који за парче хлеба падају у исукшење, те чине зла дела приморани оскудицом и бедом. И ти људи, то је тај несрећни кадар, који се организује и од њих се праве они који се цитирају као емигранти и непријатељи наше земље. Има их, господо, да не говорим о оним великим, који се сад налазе у Италији и које Италија није хтела да изда, — има их на острву Липару и по другим местима. О интересу обостраних добрих односа нама не треба говорити. Ми смо један народ који верује у добре речи, па макар одмах те добре речи и не биле потврђене чином, — али, ако се иза добрих речи дуго чека и чин, па он не дође, господо, онда у нас добре речи немају никаква значаја. Господо, зар немамо права да затражимо, у духу помирљиве политике, да сенатор Козарски, који је познат, стане и не продужује више са акцијом у стварању фашистичких организација, којима је објекат Далмација. Господо, има још једно питање које ми као приврженици мира желимо да буде решено, ако хоће да се дође до добрих односа. То је питање да се италијанске власти понашају према нашој мањини, чији је број тамо око 500.000, бар онако како се понашају према немачкој мањини, оно што је дозвољено немачкој мањини то би требало да се дозволи и нашој мањини: Наша југословенска мањина, у Јулијској Венецији, нема ни једне своје школе, ни цркве, ни свога листа на народном језику, нити им се допушта уопште да говоре на народном језику. Речи и политика италијанског посланика г. Виоле, које наговештавају помирење, па и пријатељство у односима, требаће да се час пре потврде и делима. Јер ми, имамо један једини пут и једну једину тежњу, а то је пут и тежња за мир.

Ми треба отворено да признамо да у Италији влада данас поред Краља и један велики човек, Мусолини. Он је човек високих концепција, у њему има Наполеоновског замаха; он је човек моћан и по духу и по акцијама и могао би једним малим покретом ка јачој манифестацији пријатељства и у делима створити у нашој земљи уверење о стварном и срдачном пријатељству, а тиме би се, таквим делима, још више потврдиле речи посланика Италије г. Виоле. (Мирко Урошевић упада у реч говорнику.) — Господо, ја вас лепо молим да ме не прекидате у мојој речи, јер ми имамо ствар у којима можемо да се препиремо, а

о стварима о којима говорим, о томе се не можемо свађати.

Господо, народни посланици, нама се у последње време приговара, са разних страна кроз јавност и кроз непријатељску штампу да у нашој земљи завлађује немачки курс. Господо, ја могу слободно рећи да код нас не влада никакав други курс политике, него политика сарадње са свима великим државама, па и са Немачком, ако те државе теже међународној сарадњи и миру. Ми смо увек били за њу и налазимо се увек на искреној сарадњи мира, само треба да стечемо у то чврсто уверење.

И зато, господо, ево, један пријатељ овде дао ми је једну цедуљицу коју је сматрао да треба овде да кажем и ја потпуно сматрам да је тако. Он вели: „Ми желимо споразум са Италијом и очекујемо са те стране доказе и оне исте жеље за један искрен споразум као што и ми желимо”. Ја вам захваљујем, драги пријатељу, да сте овим још јаче потенцирали жељу нашу за споразумом.

Господо, ми можемо да будемо горди, али наша гордост мало је сумрачена дубоком жалошћу, једним дубоким болом што је велико дело балканске консолидације, велико дело нашега Краља, изведено може бити као последњи дар тога великог генија наше политике, да је тај велики дар изведен тако, нека је Богу слава за тај дар, тако рећи пред његову смрт. Наш велики Краљ није био онај победник који руши оне које побеђује. То је победник у име правде и Божје милости. Победник који је имао срца према побеђеним, у толико више јер су то били браћа, као што су то Бугари, у толико више јер су то наши суседи. Дело консолидације Балкана уродило је једним одређеним пактом, т. ј. пактом Балканског споразума. То дело остаје као један завршан чин. И ми данас видимо са које год стране било да се срећу наши људи било да иду у Бугарску, било Бугари који долазе код нас, да имамо толико загрљаја срдачних и искрених, да можемо да кажемо да из тих загрљаја неће никада ни душа српског, југословенског ни душа бугарског народа, ми нећемо као непријатељи излазити на онај страховити терен на којем је германска политика на челу са својим експонентом Фердинандом бугарским краљем повела та два народа на крв и у рат. Ми смо, господо, у души са Бугарима, у заједници на Балкану толико сложни и силни да смо тим самим пактом ликвидирали са нашим непријатељима, који непријатељски гледају на Балкан. Балкан је ослобођен. Балкан је изнад могућности да га ма која сила може напасти. (Узвици: Врло добро! Тако јел!).

Има, господо, једно питање које нама лежи на срцу, једно дело које је створио Блаженопочивши Краљ Александар имајући крај себе једног паметног човека г. Богољуба Јевтића. (Гласови на левници: Хвала Вам лепо!) Ја Вам то отворено, господо, кажем. И ја бих једино пожелео г. Богољубу Јевтићу да се уклони са места и пута на коме је сада и да се, као Бенеш, врати на место на коме је користан био. Ја сам казао све што имам и не могу са свима вама полемисати.

Ја прелазим на једну ствар која нама свима лежи на срцу, а то је ствар наших односа са Совјетском Русијом. Господо, ја сам уверен да нема

ниједног нашег сељака, да нема ниједног грађанина који у души искрено не гаји најбоље осећаје према Русији. С друге стране можемо казати да је Совјетска Русија у односу према нашој земљи у односу према Балкану утврдила извесне основе, услове и то као значајне услове, да би ја може бити са 50% истине рекао да је Балкански споразум баш наступио, јер су се односи према Совјетској Русији променили почев од 3 јула 1933 године после закључења пакта о дефиницији нападача. Када се је са Русијом тај пакт закључио читав низ држава, почев од севера до југа, од Пољске до Турске, нашао се је на истој линији у питању схватања нападача и та једнодушност наша је свог израза у поменутом Пакту о дефиницији нападача.

То је, господо, допринело да се и на Балкану дође до идеје споразума са већом сигурношћу и вером. Ми, господо, у нашој историји, па ако хоћете и у политичкој историји, имамо само једну традицију, коју наш народ никад није издао, од проте Матеје Ненадовића до Николе Пашића, а та је традиција: увек бити с Русијом и увек имати вере у Русију. (Усклици: Живела Русија!)

Господо, ја сматрам и видим, да Русија скреће, видим какву је улогу имао Литвинов за време једног великог и тешког међународног поцеса у Женеви, видим колико је дубоки осећај правде и борбе против међународних терористичких организација. Иако је Русија оптуживана због тероризма ипак је она отворено била противу држања и потпомагања терористичких организација у свету.

Господо, ја имам да кажем једну истину: прошло је време кад се мислило на односе са Русијом кроз једну мистику. Не мисли се на односе са Русијом кроз мистику и осећање него се мисли о успостављању односа са Русијом од срца, кроз чисто реално схватање, кроз своје интересе.

Господо, ми врло добро знамо да је Лоид Џорџ, кад су га оптуживали, зашто хоће односе са Русијом, рекао: Оно што је интерес Енглеске, па макар се ја и са људождерима погађао, то ће превагнути и довести до споразума. Ми знамо у каквим је односима била Русија са Француском и знамо да је Русија дувала Француској и како је имало мало изгледа да Француска наплати свој дуг, па је дошло до споразума између Француске и Русије. Ми знамо за односе Русије са Сједињеним Америчким Државама. Знамо да Сједињене Америчке Државе никако нису хтеле да признаду структуру Совјетске Русије, па знате са каквом су помпом обновљени ти односи.

Најзад, господо, ја ћу поменути Бугарску. Ви врло добро знате крваве догађаје у Бугарској за време Цанкова које су извршиоци покушали да бране кроз Европу ово убиство. 30.000 бугарских сељака тиме што су тобоже спречили бољшевизам на Балкану, па ево и Бугарска је признала Совјетску Русију.

Најзад, господо, има један разлог који се не може признати. Обично се каже: Не можемо ући с Русијом у везу зато што се може бољшевизам јавити у нашој земљи. Зар можемо да се признамо слабијим и од Албаније и од свих малих држава, да само због тога нећемо ући у односе са Русијом. Ја на то гледиште имам само ово да кажем: Однос са Русијом мора да буде дело наших интереса и кад влада, ова или она, буде наша да ти интереси

постоје и да стога треба признати Русију без икакве мистике, без икаквих осећаја, нека слободно иде тим путем и у народу ће наићи на одобравање.

Ја сам овим својим говором завршио што се тиче прегледа наше спољне ситуације. Без инкриминација, без славопојки ма коме. Ако је ко извршио своју велику дужност достојно и успешно, ја сам срећан. Ја сам имао прилике, када је овде (показује према министарској клупи) седео. . . . (Воја Ђорђевић: Не ти нећеш никада на то место сести). Нека се г. Воја Ђорђевић добро причува да не седне на неко друго место. Када је на овоме месту седео г. Воја Маринковић, онда сам ја ипак отворено и јасно казао, да је г. Јевтић имао један срећан период руководећи се највишим инструкцијама нашег Великог Краља и да је дошао до позитивних резултата.

То је оно што сам ја нарочито хтео да истакнем. И ја желим да наша политика, увек јака и силна на традиционалним својим линијама, и даље остане на томе путу којим иде и на коме до сада није никаку грешку учинила а нарочито никакву грешку у погледу чувања части и нашег интегритета. (Одобравање).

Potpretsednik Franjo Markić: Има рећ народни посланик г. Војислав Ђорђевић ради личног објашњења. Време трајања говора је 5 минута.

Војислав Ђорђевић: Народни посланик г. Мита Димитријевић хтео је да буде пророк па знајући да данас не постоје пророци повукао се и није ми дао место части и будућности на овим клупама, али ми је предвидео место части на другим клупама. Можда место части у затвору. Господо, каква времена иду, биће ми част да и тамо будем, већа част можда него да будем у друштву Мите Димитријевића и овде. Већа част зато, господо, што кад ово говорим, ја сам поднео овде три интерпелације против г. Мите Димитријевића и само у интересу једне друге установе ја сам желео када је он повукао интерпелацију о Савезу, да повучем и те своје интерпелације, али чувајући још увек своје право да једнога дана овде у Парламенту изнесем анационални рад г. Мите Димитријевића о коме сведочи један докуменат који је издао Ванча Михаилов. (Граја) Господо, бранећи себе и бранећи своју част, овде објављујем, да остајем при својим интерпелацијама и да ћу овде јавно у Парламенту указати на ствари од којих ће г. Мита Димитријевић црвенити. (Народни посланик Мита Димитријевић излази на говорницу и тражи реч ради личног објашњења.)

Potpretsednik Franjo Markić: Nemate право на рећ. (Nastaje velika graja — Narodni poslanik Mita Dimitrijević protestuje — Ponovna graja i objašnjenja.) Prekidam sednicu na pet minuta.

(Posle prekida).

Potpretsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici nastavljamo sednicu. Pretres VI razdela — Ministarstvo inostranih poslova je završen. Prelazimo na glasanje. Glasace se sedenjem i ustajanjem. Molim g. izvestioca da izvoli pročitati iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 316 VI Razdela — Ministarstvo inostranih poslova.

Izvestilac Nikola Sokolović pročitao iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 316 VI Razdela — Ministarstvo inostranih poslova.

Potpretsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 316 VI Razdela — Ministarstvo inostranih poslova iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama? (Prima. — Ne prima.) Ona gg. narodni poslanici koji primaju neka izvole sedeti a koji su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem da je partija 316 VI Razdela — Ministarstvo inostranih poslova iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama većinom glasova primljena. Izvolite čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini usvojila većinom glasova kredite i po ostalim partijama VI Razdela — Ministarstvo inostranih poslova i to: 1) iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 321, 326 i 327 2) iz § 3 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 321; 3) iz § 4 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 325a; 4) iz § 5 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 316—318, 321, 326—328, 330—336. Isto tako je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakom pojedinom paragrafu usvojila većinom glasova i § 53 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama koji se specialno odnosi na Ministarstvo inostranih poslova. —

Gospodo narodni poslanici, konstatujem da su sve partije VI Razdela — Ministarstvo inostranih poslova većinom glasova primljene i da je prema tome i pretres VI Razdela završen. Prelazimo gospodo na pretres VII Razdela — Ministarstvo unutrašnjih poslova. Има рећ народни посланик г. Михаило Љешевић.

Михаило Љешевић: Господо народни посланици, разгледајући буџет прихода и расхода за 1934/35 годину пало ми је у очи да је 50% од расхода предвиђено на личне издатке. Исто тако разгледајући предлог закона о буџетским дванаестинама пало ми је у очи да је у већини ресора 50% расхода предвиђено такођер за личне издатке. У овом предлогу у ресору Министарства унутрашњих послова у додатцима предвиђају се расходи у суми од 2,319.248 динара. Од тога за личне расходе предвиђа се 1,074.284 динара а само остатак од 545.000 динара предвиђа се на материјалне издатке.

Господо, морамо се запитати и забринути кад видимо да се у државном буџету уноси 50% на личне расходе а осталих 50% на све остало. А кад имамо у виду и то, да се од ових 50% не оствари ни 30% онда значи за материјалне и остале издатке остаје само 30% за предвиђене државне расходе.

Ово повећавање личних расхода, а нарочито у ресору Министарства унутрашњих послова, по мом мишљењу, долази отуда, што подела рада између Министарства унутрашњих послова и у бановинама није спроведена онако, како је то предвиђено Законом о унутрашњој управи. Установљене су бановине, уведена су сва одељења, по 6—7 одељења, постављени су начелници, саветници виши и нижи, секретари и остало особље, али посла за њих нема. Међутим, у Министарству унутрашњих послова, као и у осталим министарствима, сва су места и даље задржана и сви су чиновници и даље задржани. Зашто и због чега

до данас подела рада између појединих ресора и банских управа није извршена, мени није познато, али надати се је да ће данашња Краљевска влада ову поделу рада између појединих ресора и банских управа у што краћем року извршити и да ће се онај опроман број, нарочито виших чиновника, у појединим министарствима и код банских управа смањити, те на тај начин смањити и плате односно лични издатци у свим ресорима.

Господо, по буџету и по овом законском предлогу о дванаестинама, државни буџет износи око 10.000.000.000 динара. Али браћо не треба заборавити ни буџете банских управа ни буџете општинских управа. У свакој бановини мора да се плаћа бановински прирез и у свакој општини мора да се плаћа општински прирез. Бановински посредни и непосредни приходи као и општински приходи, по моме мишљењу, не износе ништа мање но што износи државни буџет, што значи да порески обвезници Краљевине Југославије морају да плате око 20 милијарди динара за једну годину. И ја браћо, остављам вама, јер сте и ви људи из народа, који познајете прилике сваки у свом крају, да цените да ли платежни обвезници југословенски могу издржати и платити 20 милијарди динара за једну годину, а нарочито за 1935/36 годину која је једна од најнероднијих и најнеуноснијих година за последњих 4 и више година.

Господо, кад сам поменуо поделу рада и чиновнике по државним надлештвима и ресорима и у бановинама, морам се обазрети на поделу и у појединим бановинама и надлештвима. Чиновници по бановинама, онолико колико их имамо квалификованих и способних задржани су у банским управама, а мање школовани и неспособнији чиновници послати су у срезове, ма да функције чиновничке по срезовима имају много већег значаја, него чиновника у банским управама. Чиновници по срезовима имају да примењују законе, дакле имају улогу извршиоца управне власти, али сем тога имају често пута и судску и извршну власт. Тако нешколовани и неспособни чиновници данас доносе пресуде о слободи грађана, о браку и осталима, за које је потребно потпуно школовање, и што је најглавније, они су у појединим крајевима наше земље ти који врше акта извршне власти. Неспособност чиновника, који управљају и руководе законима, учинила је то да су извршења у нашем крају заостала толико да се ти чиновници, који су данас тамо, не могу од тога великог посла отарасити за неколико година.

Од коликог је утицаја правосуђе на све гране привреде, а нарочито од стране извршне власти, види се најбоље по томе, што се дотерало дотле, да се од 1924 и 1925 године није ништа наплаћивало, па се дало повода и могућности нижим слојевима, а нарочито сељачким слојевима, да сматрају да се ово неће никад ни плаћати и нису никако ни плаћали. Да су се међутим оврхе свршавале благовремено и да су извршне власти биле ликвидне, ми данас у нашем крају не бисмо имали ни половину од ових сељачких дугова, које данас имамо. Јер у годинама 1925, 1926 и 1927, ако је један земљорадник дуговао 10 до 15.000 динара, да му је тада извршна власт продала један хектар земље он би могао платити све те своје дугове, сва државна потраживања. Али данас, ако он дугује ту исту суму, мораће му продат три хектара

земље, па ипак не може да плати нити приватна, нити државна потраживања.

Поред ових издатака у бановинским и општинским прирезима наш народ мора да плаћа и огромне трошарине и огромне пијачарине, које су, као неки најновији модел, неку најновију методу, увеле варошке општине. Мој срез који се налази између две-три вароши, у таквој је ситуацији да ако један сељак из мога среза жели да оде у једну, другу или трећу варош мора да плати на све што уноси једну огромну трошарину, па потом пијачарину, мерину и остало. То износи таман толико колико бановински, општински и државни издаци. Има општина које наплаћују сељаку за један пар увезених волова по 70 до 80 динара без обзира да ли су ти волови продати или не. У случају да волови нису продати, трошарина им се не враћа. То значи ако један сељак доведе једне исте волове три-четири пута, он мора и три-четири пута да плати ту суму. Па не само ако сељак доведе крупну стоку, него ако ма шта унесе у варош почевши од јаја па до најситније стокe, на сваку и најмању ствар, мора да плати улазнину, пијачарину и остало.

Сељак нема велике захтеве и прохтеве. Он је скроман. И зато треба да му се створи могућност да оно што производи може слободно и несметано уновчити, па макар и по ценама које данас владају. Али незгодно му је, и тешко му пада, да он од тога у вароши оставља по једну трећину или једну четвртину. Долази се до тога да се ствара између села и вароши завист и мржња и пакост због оног што варошке општине узимају од села.

Било је речи о бановинама, као што сам мало пре поменуо, када сам рекао да подела рада није извршена како треба и да поједини ресори нису уступили бановинама надлежност. У више случајева можете се обратити за један посао Банској управи, а можете се обратити и директно Министарству. Па када тако стоји ствар, онда значи да су банске управе један мост преко суве реке, па ако хоћете можете ићи преко моста, а ако хоћете, можете ићи и испод моста.

Зато је препоручљиво да се банским управама да потпуна самоуправа и да оне у својој надлежности свршавају послове што боље и што ликвидније.

Осим тога препоручљиво је да се у крајевима где закон о извршењу и обезбеђењу није ступио на снагу уведе што пре, те да би се ови важни послови код банских управа односно од неспособних чиновника за вршење тих послова изузели и да се тај утицајни фактор и остали што пре повуку из надлежности начелства.

По одобрењу Претседништва нека ми буде допуштено да проговорим неколико речи и о буџету и о амандманима који се односе на Министарство просвете. Предвиђено је у једном амандману да Министар просвете може издати 3 милиона динара за довршење народних школа које су почете а недовршене и затим предвиђено је да се у Београду подигне зграда за правни факултет, да се подигну две гимназије, па је затим одобрено и да се подигне и кеј код Београда са неколико милиона динара. Ја немам против тога ништа да се то све учини кад зато има кредита и покрића, али морамо водити рачуна и о крајевима у унутрашњости, јер имамо места где има гимназија али гимназијских зграда нема. Пре педесет и не-

колико година Топлички округ присаједињен је Србији, али држава никада од тога времена није стигла да подигне једну зграду за гимназију у Прокупљу, него и данас се служи са општинском зградом. Зато бих молио Краљевску владу и г. Министра просвете да нађе кредита и могућности, те да се подигне једна зграда за гимназију у Прокупљу. (Пљескање и одобравање)

Potpredsednik Franjo Markić: Reč ima narodni poslanik g. Vasilije Trbić.

Василије Трбић: Господо народни посланици, у нашој земљи не иде ништа као што треба, па не може да иде ни овде у Народној скупштини, а кад се говори специјално о буџету Министарства унутрашњих дела г. Министра унутрашњих дела нема овде. Јуче је Претседник Краљевске владе г. др. Стојадиновић овде изјавио пред Народном скупштином да ће закони ове земље, онакви какви су и док су они у важности бити поштовани и уважавани како од саме Краљевске владе, тако и од свих и свакога у овој земљи који треба да се законима покоравају. Да видимо сада, господо, да ли постоји каква разлика између речи и дела. Речи смо чули, а сада да видимо каква изгледају дела.

У § 13 Закона о зборовима и удружењима каже се овако:

„Кад се намерава основати политичка странка, оснивачи, којих мора бити најмање 100, биће дужни да уз програм и правила странке, поднесу и својеручно потписану пријаву Министру унутрашњих послова. Потписници пријаве, оснивачи, уз ознаку својих презимена и имена морају у пријави назначити још и своја звања, односно занимања и места из којих су.

Одлуку којом се допушта односно не допушта оснивање политичке странке донеће Министар унутрашњих послова у сагласности са Министарским саветом у року од месец дана од дана пријема пријаве у смислу предњег става, а противу исте нема правног лека. Та одлука Министра унутрашњих послова има се саопштити на потпис једноме од потписника пријаве у року од десет дана од дана када је донета.

Одлука којом се допушта оснивање политичке странке објавиће се у „Службеним новинама“ у року од десет дана од дана када је донета.

Потписници пријаве, после саопштења одлуке којом је одобрено оснивање странке, могу приступити упису чланова и стварању одбора (организација) политичке странке.”

§ 14 гласи овако:

„Организовање политичке стране има се тако провести да странка мора имати одбор (организацију) са најмање по 30 чланова у половини укупног броја срезова у држави, с тим да су ови срезови на територији бар две трећине бановина.”

Дакле, као што видите, Закон о зборовима и удружењима јасно каже какве могу да буду политичке странке док је овај закон на снази, а г. Претседник владе нам је казао да је овај закон на снази, чак шта више, да мора да се поштује. Међутим, господо, по Закону о зборовима и удружењима само политичке странке организоване по Закону о удружењима могу да држе јавне политичке зборове под отвореним небом. Никакве друге странке, никакве друге политичке органи-

зације, које нису основане по овом закону, не могу и немају право да држе јавне зборове под отвореним небом. То је јасно слово закона. Тај закон који треба да се поштује у овој земљи, он се, господо, не поштује. Он се не поштује, него се држе зборови политички оних странака које се нису пријавиле по овом закону и нису дозвољене по овом закону и које говоре оно што по овом закону није дозвољено говорити на јавним зборовима. Према томе, између речи г. Претседника Министарског савета и дела постоји једна огромна разлика, а то је на штету државног ауторитета, на штету закона.

Ја питам г. Министра унутрашњих дела и Претседника Краљевске владе: Кад је дозвољена политичка организација Самосталне странке, чији је шеф г. Вилдер држао збор у Грубишном Пољу? Ја питам г. Претседника Краљевске владе кад је дозвољена политичка организација Земљорадничке странке, чији је шеф г. Јован Јовановић држао збор у Бањој Луци? Ја питам Претседника Краљевске владе кад је дозвољена политичка организација Демократске странке чији је збор држан јуче у Крушевцу а други у Шапцу? Ја питам, кад је дозвољена организација Хрватске сељачке странке, чији је, не само био збор него нешто више од збора јуче и прекјуче у Загребу. На велики празник, на рођен-дан г. др. Мачека у Загребу није био само један збор, него су биле манифестације, односно демонстрације готово у целој Савској бановини. Кома је пријављен тај збор и на који начин, ја не знам, ал је позната ствар да су ова два дана биле такве демонстрације у Загребу, да се тако викало да је то апсолутно противно свима законима ове земље, па и Закону о зборовима и удружењима. Те демонстрације, које су биле тако страшне у Загребу, да се водила борба читава три сата око српске цркве, а то је донела и „Политика”, и кад се зна какав утицај има Влада на нашу штампу, јер још стоји стари закон о штампи, и кад је Влада дозволила да ово прође кроз ступце „Политике”, онда можете мислити да су ти догађаји били много и много већи и опсежнији и на већу штету државе, него што је то наша штампа могла да донесе.

Г. Претседник Владе није сматрао за потребно да нам у јучерањем свом говору о томе ма шта каже и да упозна Народну скупштину са тим догађајима и каже нам овде какве мере мисли Влада предузети да би се поштовали закони ове земље. Г. Претседник Владе није сматрао за потребно да о томе ма шта саопшти Народном представништву овде, и ако су ови догађаји од ова два дана у Загребу од историјског значаја. Нису то обичне демонстрације нити обичне манифестације. (Жагор и упадање говорнику у реч).

Potpredsednik Franjo Markić: Molim gospodu poslanike da ne prekidaju govornika, a g. poslanika molim da nastavi svoj govor.

Василије Трбић (наставља): Ти догађаји који су се одиграли ова два дана у Загребу, од историјског су значаја за нашу земљу. Они су од историјског значаја јер нам показују у ком се правцу креће наша политика и којим путем почиње да иде наша земља. Шта се клицало у Загребу: Тамо се клицало: „Живела слободна Хрватска! Доле Југославија!” То су биле речи које су јуче целога

дана, изговаране у Загребу. Није то ништа страшно што су ношене хрватске заставе! Није такође страшно ни то што су ове заставе свуда биле извешене по Загребу; страшан је начин како је све то дошло и терор са којим су те заставе биле извешене. (Један глас: То може бити само на штету г. др. Мачека). То је на штету ове државе и закона ове земље. Мене у овом случају не интересује г. др. Мачек него су за мене од интереса закони ове земље и за мене је од интереса то што је казао Претседник Министарског савета: да се закони морају поштовати, а ти се закони међутим не поштују, и ја то овде констатујем. А ви, господине, треба да знате да се овде не налазите међу пацијентима ветеринарским него међу народним посланицима. (Смех) Дакле, као што видите, господо, између речи г. Претседника Владе и између дела, постоји велика разлика. И баш због те разлике, која је тако очигледна на штету државног јединства и на штету свега онога што преставља целину ове земље, овде се не налази Министар унутрашњих послова који би требао о томе да да своју реч и да каже како он гледа на ове догађаје.

Ако посматрамо како се развијају ствари и како г. Министар унутрашњих дела на њих не реагира, то значи да г. Претседник Владе сматра да се закони ове земље треба да поштују, а г. Министар сматра да ти закони не вреде. Значи да је г. Министар унутрашњих дела, доследан својим пунктацијама, пунктацијама до пре две године, ради којих је био у интернацији, јер је он у тим пунктацијама казао да се ништа што је донесено од 6 јануара до сада, да се ни један закон не може сматрати законом и да није обавезан за њих. То исто казао је и г. др. Мачек. Изгледа да г. др. Корошец, остаје доследан себи и да он те законе не признаје и не поштује и да се за то ваљда и води унутрашња политика наше земље која смета унутрашњем реду и миру свих грађана. (Један глас: Кад је био интерниран, ви сте били народни посланик и одобравали све то.) И кад је пуштен био сам.

Potpredsednik Franjo Markić: Molim vas, gospodo, da ne prekidate govornika. Molim vas g. Trbiću, izvolite nastaviti svoj govor.

Василије Трбић (наставља): Господо, јавно се говори о федеративном уређењу државе. Јавно се вређају највише институције ове земље. Овде се каже да је ово Влада смирења. Ја ћу вам показати само једним примером како то смирење изгледа на терену. Пре пет дана један Хрват из околине Загреба обукао је шумадјско одело, што сматрам да то није никакав грех, и дошао је у Загреб, кад је дошао у Загреб, напала га је једна руља и испребијала. Дошла је полиција и жандармерија да интервенишу. Како је интервенисано? Интервенисано је на тај начин што су ухапсили онога који је био испребијан и одведен у затвор. (Један глас: Јели то тачно?) Господине посланиче, ово што говорим тачно је. Тај човек доведен је у затвор, и кад су дошли други да интервенишу и питају зашто су тога човека довели у затвор и зашто нису ухапсени нападачи, представник државне власти је казао да он није могао да интервенише на тај начин да ухапси нападаче, јер су нападачи јачи од њега и од свих власти у Загребу, и да би спасли живот ономе који је на-

паднут, морали су да га заштите на тај начин што су га одвели у затвор. Тако изгледа смирење на терену. (Жагор и упадице у реч говорнику).

Potpredsednik Franjo Markić: Molim vas, gospodo, pustite g. govornika da iznese svoje mišljenje.

Василије Трбић (наставља): И у томе знаку смирења ево како још стоје ствари. У једној депеши каже се овако: „Ваше присташе су у животној опасности. Сепаратисте дневно провоцирају. Порадите за наше слободно и сигурно кретање. — Љубомир Мартинац” (Један глас: Одакле је?) Ово није депеша из иностранства, него из наше земље. Уосталом без обзира одакле је, ево како изгледа то стање смирења у нашој земљи. И то је дошло због тога што се у нашој земљи за време ове Владе не поштују позитивни закони. Кад би се поштовали позитивни закони, онда до овога не би ни дошло. Ми смо зато да се донесу бољи закони, нисмо против таквог мишљења. Нека се донесу. Али док су ови закони у сили и снази, г. Претседник владе је рекао да ће се он поштовати, а да се они не поштују доказ је све ово што се ради у земљи. Јер кад б се поштовали закони, до оваквог стања у земљи не би могло да дође. Ко има уши нека слуша, а ко има очи нека гледа. (*Антон Видец:* То је реакција на оно што је раније рађено.)

Potpredsednik Franjo Markić: Molim vas, g. poslaniče, da ne kvarite red u Skupštini. (Na levici pljeskanje i uzvici: Živeo!)

Василије Трбић (наставља): Допустите ми, господо, да замолим онога који претставља овде г. Министра унутрашњих послова (Један глас: Буру Јанковића!) Добро, г. Буру Јанковића, да га замолим да поради код г. Министра унутрашњих послова, да се поправе извесне неправде у Вардарској бановини, које су почињене за време изборне борбе. Тамо су у извесним местима смењени претседници општина од стране Бана Вардарске бановине, и ја бих молио да се ти претседници врате на њихова места. Они су били оптужени и смењени зато што су намигивали на опозицију и на г. др. Мачека. Али, када је г. Спахо, који је био кандидат на Мачековој листи, могао да уђе у ову Владу и да буде Министар у овој Влади, онда могу и да се они претседници општина који су мало намигивали на г. др. Мачека врате на своје положаје. (Одобравање на левици.) А да видите како су и због чега они смењивани, ја ћу бити слободан да овде прочитам одлуку Бана Вардарске бановине. Та одлука гласи овако:

„Одлука. — На основу § 130 Закона о општинама, а по извршеном извиђању од стране начелника Среза кичевског, одлучујем: Да се Стојановић С. Влада из Кичева разреши од дужности претседника општине кичевске Среза кичевског. Разлози: Проведеним извиђањем од стране начелника Среза кичевског и саслушањем сведока Алиловића Шаина, Бесима Ајрадиновића и Нурије Нурединовића из Кичева утврђено је, да Стојановић Влада у својству претседника општине кичевске наговара грађане да на дан 5 маја о. г. при избору народних косланика гласају за среског кандидата на земаљској листи г. др. Влатка Мачека, адвоката из Загреба, а противу кандидата за Срез кичевски Ставре Трпковића, који се кандидује на земаљској листи Претседника Министарског савета и Мини-

стра иностраних послова г. Богољуба Јевтића". (Глас из центра: Када је то било?) То је било 30 априла ове године. (Глас из центра: Па то је било за време владе г. Богољуба Јевтића!) И Ви сте били на листи г. Богољуба Јевтића и зато ћутите. (Жагор).

Potpretsednik Franjo Markić: Molim gospodu poslanike da ne prekidaju govornika. Izvolite nastaviti, g. Trbiću.

Василије Трбић (наставља): „Агитација председника општине кичевске Стојановића Владе штетна је по важне опште државне интересе"..... (Глас са деснице: А што не тражите да се врате на њихова места они учитељи које сте ви уклонили?! — Жагор.)

Potpretsednik Franjo Markić: Razume se i prirodno je da ne morate svi deliti mišljenje g. Trbića, međutim, pokažite se tolerantni, gospodo poslanici, pokažite se parlamentarci, pa saslušajte g. poslanika. Ako imate što da mu odgovorite, možete to učiniti putem javne reči, ili drugom kakvom zgodom, a ne da mu na ovako neparlamentaran način upadate u reč. Nemojte da me prisiljavate da silom svoje pretsedničke vlasti upotrebim nužno kažnjavne.

G. Trbiću, izvolite nastaviti.

Василије Трбић (наставља): „Агитација председника општине кичевске Стојановића Владе штетна је по важне опште државне интересе, јер се њоме иде против државног јединства, које се на претстојећим посланичким изборима има манифестовати гласањем за земаљску листу г. Богољуба Јевтића."

„Како је прописом § 130 Закона о општинама Бану дато право, да може, због изјава које су штетне по важне опште државне интересе, разрешити општински одбор, општинску управу или председника, и како је извињањем утврђено, да је Стојановић Влада као председник општине кичевске доиста чинио изјаве које су штетне по важне државне интересе, а то агитацијом противу земаљске листе г. Богољуба Јевтића, то сам нашао, да би у јавном интересу било штетно, када би Стојановић и даље остао на положају председника општине кичевске"."

Бан Вардарске бановине
Драг. Ђорђевић, с. р."

Сад господо, да кажем да ја не тражим да се Бан Вардарске бановине смени јер и ја желим да тај муж остане на томе положају све док је ова Влада на овоме месту. Ја мислим да је он врло потребан зато што уме добро да тумачи законе, зато, што је то човек чувени звездочатац. Ево вам примера како он тумачи законе. 5 маја у Куманову гласало је десет хиљада и седам стотина за листу г. др. Мачека, а 1700 гласало је за исту господина Јевтића. Према томе апсолутном већином био је изабран кандидат који је био на Мачековој листи. Сутра дан је г. Бан телеграфски честитао победу кандидату са Јевтићеве листе. Ово је свима било чудновато како је то могуће да је он са 1500 изабран, а овај са 10.700 да није. Господин Бан је тумачио ово тако, да кандидат на Мачековој листи није имао довољну већину и требало је 15 дана да Главни бирачки одбор ради и да утврди и да увери г. Бана, да су 11.000 већи од 1.500. Према овоме види се да овај човек уме да тумачи законе и зато је потребно да што дуже остане на овоме положа-

ју, да послужи Влади и то све дотле докле је ова Влада на овоме месту.

Због свега овога немам поверења у ову Владу а још мање у Министра унутрашњих дела и изјављујем да ћу гласати противу предложенога буџета. (Пљескање и повици са левице: Живео!)

Potpretsednik Franjo Markić: Reč ima narodni poslanik g. dr. Vojislav Janjić. (није овде). Reč ima narodni poslanik g. Dragiša Stojadinović.

Драгиша Стојадиновић: Докле се ви господо, трудите ко ће од вас веће поверење показати Претседнику Владе, док се већна одушевљава политиком Краљевске владе, дотле је унутрашњи ред и мир у земљи дошао у питање. Народ наш, наш национални елемент у Хрватској, беж и склања се пред терором, који се тамо на очиглед власти врши. Треба да одете у Загреб, или ако имате кога да упитате телефоном шта се тамо ради. Треба чути шта се тамо сада виче, и шта се дешава па ћете видети коме је остављено да води политику наше земље, да видите, господо, да смо пред грађанским ратом, да смо пред револуцијом.... (Повици са левице: Тако је!)

Господо, тамо, почевши од Загреба, па доле до Јадранског мора, стање је очајно. Руше се домови, туку се наши људи, мрцвари се све оно, што мисли добра овој земљи. То је резултат рада ове Владе за месец дана њенога трајања. И Боже здравља, пустите још месец дана па ћете видети шта ће бити и рећи ћете да ли сам ја јуче имао права, кад сам тврдио да је Претседник владе дисквалификован да буде на челу управе. (Настаје бура у сали и објашњавање између већине и левице).

Potpretsednik Franjo Markić: Gospodin Pretsednik Vlade naći će načina da sam sebe uzme u odbranu. Gospodiña govornika molim da se što više drži predmeta koji je na dnevnom redu (Čuje se: O Pretsedniku Vlade ne sme se tako govoriti!) Ja sam kao što rekoh, kazao da će g. Pretsednik Vlade naći načina da sam sebe uzme u odbranu. (Čuje se: Je li Pretsednik Vlade Bog, da se o njemu ne sme govoriti. Graja. Glasovi: Ovo su stalna izazivanja!) I u njegovu odbranu nisu potrebni ispadi ma sa koje strane da dolaze. Izvolite nastaviti, gospodine poslanice.

Драгиша Стојадиновић (наставља): На оно што сам јуче изнео о политичким и финансијским способностима Претседника владе ми смо имали част јуче чути Претседника Владе да каже: „Најзад, господо, ја се морам најодлучније оградити од неукусних напада на моју личност. Један од госпоре народних посланика сматрао је за умесно да чита извесне нападе, који су против мене били лансирани у извесним револверским листовима 1924 год., тј. пре 11 година, али који су били још тада не само демантовани, него чији су писци били по мојој тужби суђени и осуђени од редовних судова, као најобичнији клеветници." (Чује се: То је лично објашњење!) Није требало, господо, ни шест сати од мога говора, да сам Претседник Владе лично пред вама потврди истину о томе шта сам ја о њему казао. (Велика граја и узвици код већине: Није тако!) И да му ви још на то пљескате. (Протести код већине).

Potpretsednik Franjo Markić: Gospodine poslanice, molim Vas da se što više zadržite na diskusiji o

budžetu Ministarstva unutrašnjih dela, koji je na dnevnom redu. (Burno pljeskanje od strane većine).

Драгиша Стојадиновић (наставља): Тражи се, господо народни посланици, од нас да гласамо за буџет јавне безбедности, за један буџет који нам подноси Претседник Владе г. др. Милан Стојадиновић, који нам јавну безбедност пружа овакву, какву је данас имамо.

Од нас се, господо, тражи да имамо вере у њега и да се можемо ослонити на оно што је он изјавио јуче, овде у Народној скупштини... (Упадице и протести од стране већине)... Оно што је изјавио г. Претседник Владе у своју одбрану, то је неистина и један Претседник Владе, макар бранио и своју част и оно што му је најсветије, није смео да се служи неистином. — Чланак који сам ја цитирао и за који Претседник тврди да га је донео један револверски лист писао је и потписао Претседник Народне скупштине Михаило Ранковић а штампан је 1925 год. маја месеца. Ја сам ишао у надлежни Окружни суд, па сам се тамо уверио да Господин Претседник Владе није подносио никакву тужбу ни против писца цитираног натписа Михаила Ранковића, ни против власника и уредника листа „Смотре”. Није, дакле, тачно, господо народни посланици, да је г. др. Милан Стојадиновић осећао потребу да се тада брани, да је тужио писца и да је писац осуђен за клевету, јер је он знао, да су натписи који су против њега изашли тачни и чињенице у њима верне и истините... (Граја и протести код већине).

Potpretsednik Franjo Markić: Gospodo, nemojte se uzrujavati i prekidati govornika. Reč g. poslanika nije poslednja reč. I druga strana će imati priliku da kaže svoju reč. Molim vas, ovo je Narodna skupština, mi smo narodni poslanici, narod sluša našu reč i gleda naš rad, — mi moramo da čuvamo dostojanstvo kako svoje tako i ovoga Doma. Molim vas, ako je neko usled preteranog rada i velike vrućine preterano zamoren i malo u nervima popustio, neka izade malo napolje da se rashladi i smiri. Gospodina poslanika upozoravam da se drži dnevnog reda — budžeta Ministarstva unutrašnjih dela.

Драгиша Стојадиновић (наставља): Претседник Владе г. др. Стојадиновић хтео је да створи утисак код вас да је тужио тада и мене за оно што сам писао и о чему сам јуче говорио, хтео је да вам прикаже као да сам и ја био осуђен, јер му је такав начин одбране био једини начин да се пред вама оправда. И то је, господо, неистина, којом се служи господин Претседник Милан Стојадиновић, јер не само да ме није никада тужио већ није ни могао да ме тужи јер за све оно што сам год раније изнео и рекао о њему и што износим ја стојим одве и пред сваким судом и тврдим да се то не може демантовати. Претседник Владе несме тако да ради, не сме тако да поступа.

Хтео сам само толико да кажем и да подвучем шта ви помажете, коме плескате и чију политику одобравате. (Одобравање на левици).

Potpretsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, reč ima g. Kabalin da kao izvestilac manjine kaže samo nekoliko napomena.

Izvestilac manjine Nikola Kabalin: Gospodo narodni poslanici, ne želeći u debatu ući ja bi hteo samo da istaknem jednu stvar. Naš drug g. Trbić kazao je da dela Vlade ne stoje u nikakvoj saglasnosti sa de-

klaracijom Vlade. Međutim ja sam mišljenja, ja ću ići i dalje od njega i reći da ja nisam trebao deklaraciju Vladinu, nego samo nastup Vlade dao je nama zapravo da ćemo imati za posledicu skretanje od jedne politike koja se je jedino mogla voditi u ovoj državi. I radi toga ono što se je juče i prekjuče u Zagrebu dogodilo ja držim da je to konzekvencija nastupa Vlade g. dr. Milana Stojadinovića. Ja sada ovoliko hoću od toga da kažem da se je to u Zagrebu trebalo da dogodi i dode do izražaja volja narodna kako to kaže Kraljevska Vlada. A sada kaka je došla volja narodna ja nisam znatiželjan šta će sada Kraljevska Vlada učiniti. A drugo nešto je važno da Kraljevska Vlada zaštiti imovinu ljudi koji se tamo nalaze, imovinu ljudi koji su Jugosloveni.

Moj drug g. dr. Baričević primio je jedno pismo koje glasi ovako:....

Potpretsednik Franjo Markić: To nije primedba izvestioca kada čitate pismo, koje je neko pisao.

Nikola Kabalin (nastavlja): Molim, ja govorim o javnoj bezbednosti, Gospodine Pretsedniče, i vi ćete videti šta narod kaže o javnoj bezbednosti. Meni je dužnost, kad meni koji izbornik piše, da ja ovde tražim zaštitu javne bezbednosti, i da to ovde branim. Molim, gospodo, izvolite čuti:

„U ime zagrebačkih privrednika koji su glasali za listu g. Jevtića, t.j. zapravo za ličnost i ideologiju Ministra trgovine g. dr. Milana Vrbanića, kandidata za Zagreb, a po najviše na preporuku g. Ministra Presednika pri jednom zboru u Zagrebu, molimo Vas, da prigodom debate o budžetu Ministarstva trgovine iznesete naše teško stanje i upozorite g. Ministra, našeg poslanika, na bezočno harangiranje koje je nastalo povodom objelodanjenja knjižice sa našim imenima, čime se želi uništiti naša egzistencija, koja je i onako sred ove opće krize tako problematična.

Nije dosta, što se ova knjižica rastura u pučanstvu, već je i poznati nekadanji redakter frankovačke „Hrvatske” žur. Vukelić otvorio u „Jutarnjem listu” bezočnu i podmuklu kampanju protiv našeg svakidašnjeg kruha.

Molimo, uzmite nas u zaštitu, jer naš poslanik Ministar trgovine i ako nadležan nije ni prstom maknuo.”

Gospodo narodni poslanici, sada dolazi ono što je najvažnije: „Izvinite što se ne potpisujemo, ali u današnjoj situaciji tko jamči za listovnu tajnu? Ustrajte i borite se da bi očuvali Jugoslaviju.” (Jedan glas iz većine: Dakle, i sa ovakvim se sretstvima, služite!) Gospodine poslaniče i družo, ja Vam kažem na časnu reč, da je ovo pismo danas stiglo i izvolite mi verovati. (Dr. Janko Baričević: Na moju časnu reč otvorio sam ga pred poštanskim šalterom.) Mi ovo ne iznašamo da harangiramo. Pa mi gospodo ništa drugo i ne tražimo nego da se egzistencija naših ljudi zaštiti. To i ništa više. (Pljeskanje na levice.)

Potpretsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, ovim je završen pretres VII Razdela — Ministarstvo unutrašnjih poslova. Prelazimo na glasanje. Glasace se sedenjem i ustajanjem. Molim g. izvestioca da izvoli pročitati iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 337 VII Razdela — Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Izvestilac Nikola Sokolović pročitao iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 337 VII Razdela — Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 337 VII Razdela — Ministarstvo unutrašnjih poslova iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama? (Prima. — Ne prima.) Ona g. g. narodni poslanici koji primaju neka izvole sedeti a koji su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem da je partija 337 VII Razdela — Ministarstvo unutrašnjih poslova iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama većinom glasova primljena. Izvoliće čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini usvojila većinom glasova kredite i po ostalim partijama VII Razdela Ministarstvo unutrašnjih poslova i to: 1) iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 350, 353, 365, 366, 369, 370, 372 i 374; 2) iz § 3 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 349a i 370; 3) iz § 4 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 349a, 349b, 355, 366 i 370. —

Gospodo narodni poslanici, konstatujem da su sve partije VII Razdela — Ministarstva unutrašnjih poslova većinom glasova primljene i da je prema tome i pretres VII Razdela — Ministarstvo unutrašnjih poslova završen. Prelazimo gospodo na pretres VIII Razdela — Ministarstvo finansija. Ima reč narodni poslanik g. Ljubomir Božinović (Glasovi: Nije ovde.) Reč ima narodni poslanik g. Vojislav Lazić.

Војислав Лазич: Господо, дозволите ми да изложим своје погледе на овај буџет Министарства финансија.

Господо, Претседник Краљевске Владе није ме убедио синоћним својим говором, да овај буџет није повећан са оном сумом коју сам ја означио. Ја сам господо остврдио у начелној дебати, да је буџет, који је нама Краљевска Влада поднела на одобравање, повећан са једном милијардом динара. Господин Претседник владе, одговарајући синоћ на замерке које су учињене буџету, рекао је, да то није тачно. Он је покушао да ме убеди, не само мене, него и целу Скупштину да то повећање не постоји у толикој мери. Међутим, господо, ја и сада остајем при томе мојем тврђењу.

После синоћњег говора Господина Претседника, у коме је он рекао да је буџет повећан само за 57 милијона а не за једну милијарду динара како сам ја тврдио, ја сам се постарао да још боље прегледам овај буџет, да простудирам сваку партију, да простудирам све параграфе у финансијском закону и да видим да ли сам ја у праву или не.

И господо, ја сам утврдио, да је чињеница, коју сам ја изнео да је буџет повећан са једном милијардом динара истинита. И нашао сам још већа повећања. Господо, стварно повећање овог буџета јесте 1,317.574.581 динара. А да је то тачно, господо, сматрам за потребно да вам то изнесем цифрама, по партијама и по појединим овлашћењима и решењима.

Имате господо, у § 2 овога буџета од стране 2—26 повећане кредите са 242.018.348; имате даље по § 3 по одлуци Министарског савета од стране 27—38, пуних 66.163.827; имате по § 4 од стране 38—46 по одлуци Министарског савета 49.509.619 динара; имате по § 8 овлашћење по зајмовима за гимназије у Београду стр. 54 12 милијона динара.

Факултет у Загребу 2,665.000 динара; Правни факултет у Београду 12,000.000 динара; Технички факултет 5,000.000 динара; Клиника дечија 3,000.000 динара; Библиотека у Љубљани 7,500.000 динара.

По § 60 овлашћење Министру саобраћаја за оспособљење пруге 17,700.000 дин.; аустриској влади 2,030.000 дин.; зајам инвестициони 300,000.000 динара; за исплату зграда 15,000.000 дин.; зајам за обнову пловног парка 50,000.000 дин.; за пошту 3,000.000 динара.

По § 61 страна 74 Београдски кеј 85,000.000 динара.

По § 73 поверљиви (војска) 450,000.000 динара. За школе § 10-а довршење школских зграда 3,000 000 динара.

За воду — снабдевање водом безводних крајева § 57 50,000.000 динара.

Дакле укупно 1,465.586.794.— динара.

Уштеда по свима буџетским партијама износи 148,012.213.— динара.

Стварно повишење износи 1,317.574.581.— динара.

Господо, ово су документа која се не могу побијати. Ја мислим да је ово повећање врло незгодно у ово доба економске и финансијске кризе и депресије. Има у овом Закону кредита, који су несумњиво били потребни и нужни, али господо, с друге стране требало је наћи буџетске уштеде, да се не повећава буџет. Повећавање буџета мора да изазове повећање народних терета. И то је оно на што сам ја и јуче и прекјуче указивао, а наша указујем и данас. Овај буџет, због оваквих повећања, мора бити нерезалан. Он не може бити остварен. Морају се употребити драконске мере, мора се народ притиснути, и то притиснути врло тешко, да се овај буџет покрије.

Прилике у којима ми данас живимо, економске и финансијске забрањују безусловно скидање терета, скидање пореза и посредних и непосредних, олакшавање терета народу. Међутим, ја видим да се тим путем није пошло него се живи још у нади и још постоји мишљење у овим круговима код људи који земљом управљају, који су позвани да решавају о народним теретима, постоји још убеђење да народ те терете може да издржи. Ја мислим, да се они ту тешко варају и да је већ крајње време када се мора учинити крај тим теретима.

Даље, господо, ја хоћу да укажем на један начин опорезивања нашег народа у тако великој мери, нарочито порезом на земљиште, да је то апсурдно и ја мислим да се овако опорезивање не може у будуће вршити.

Ми, господо, имамо порески закон, по коме се пореском закону тражи опорезивање чистог прихода, чистог приноса. Ја питам вас народне посланике који сте овде дошли из народа да потврдите да ли данас земљиште може да даје уопште прихода и да ли постоји чист принос? Закон предвиђа чист принос, међутим, ја мислим да је свакоме јасно, а то треба да буде јасно и г. Министру финансија да чистог приноса данас од земљишта нема, нити тај чисти принос постоји. (Одобравање) Цене земљорадничких производа тако су данас ниске и мале, да тим ценама не може да се данас покрију трошкови око производње, и ако би сељак, обрађујући своју њиву, обрачунао шта га коштају оне наднице и онај труд који он улаже за обраду те земље, који улаже за ту производњу коју износи

на пијацу ради продаје, он не би покрио те своје наднице, он не би покрио све своје трошкове. Није могућно обрађивати земљу за добит. Ако неко не ради земљу лично, него је ради преко плаћених надничара, он се уверио да апсолутно не постоји никаква добит. Ми сељаци не тражимо никакву добит; ми тражимо да на тој земљи живимо, да имамо на њој хлеба, да имамо одећа, да имамо обуће и других сретстава за живот. Али нажалост то не можемо да добијемо. Ми не рачунамо своју надницу никада. Плаћао се до сада порез, али у колико се плаћао он се само на тај начин плаћао што је народ откидао од својих уста.

Народ је ишао го и бос да би одговорио својим пореским обавезама. Али и томе је дошао крај и доста је било тога да сељак иде и гладан и бос и го, више нико не може да плати оншто нема, јер та уштеда која се чинила одрицањем од живота, данас ни та уштеда не може да се учини да би се порез платио. И зато или се мора мењати уређење из основа, и извршити стабилизација живота, живота народног према нашој новчаној вредности, или се мора сасвим брисати и порез а да све остане као сада, није могућно. Нарочито то није могућно код земљорадње. Поред тога, господо, наш народ никад не зна кад је платио порез и колико има још да плати. Ја нарочито хоћу да подвучем да смо ми после рата добили једно врло рђаво уређење пореског система. Многи порески обвезник и од пореских власти није могао бити тачно обавештен колика је његова пореза. Често се пута догађало, да је од неког пореског обвезника наплаћен порез и речено му да је порез исплатио, а после неколико месеци опет позват да доплаћује.

Зашто? Зато што је порески уређај тако рђав да ни сами порезници не умеју да се снађу у томе. Ако узмемо пореску књижицу која се даје пореском обвезнику и која треба да му служи као доказ колико он треба да плати порезе и колико је платио, у тој књижици често пута не умеју да се снађу ни школовани људи а камо ли да се снађу обични сељаци. Ја смело тврдим да смо ми у предратној Србији у том погледу имали много бољу и напреднију администрацију. После рата је наступило у свима гранама државне администрације нешто нејасно, и заплетено па је нејасно и заплетено наступило и у погледу пореског администрирања. Ево једне од тих пореских књижица код којих су тако незгодно поређане рубрике и тако незгодно удешене, да човек не може да се снађе у њима.

Даље, господо, класирање земљишта које је извршено приликом вршеног катастра и приликом увођења у живот пореског закона од 1929 године, тај катастарски елаборат у место да донесе неке јасноће, уместо да донесе неке користи општој ствари, он је само направио пометњу. Ту се предвиђају извесне класе и у том погледу је тако нејасно да и сами порезници не умеју то да објасне, а оно што је најглавније, катастар је само повећао терете и то огромне терете а није дао ни у ком правцу никаквог олакшања и напретка. Сматрали смо кад се изврши катастар и кад се уведу граунтовнице да ће за сељака бити боље, да ће наше земљиште бити правично класирано, да ћемо имати тачно утврђене границе између наших земаља, да ћемо код судова моћи да без великих тешкоћа дођемо до доказа о својини нашега земљишта. Ни тога није било. Напротив, катастар и граунтовница су нам донели још већих тешкоћа тако, да можемо само

да зажалимо за нашим ранијим тапијама које су оглашене да више не важе. Ни катастар ни граунтовница нису утврдиле границе међу нама нити је постигнут циљ да се отклоне парнице, нити да се међу задругарима лакше врши деоба, него напротив, сада све то иде теже. Данас, ако хоће задругари да се поделе, то кошта много више него пре граунтовнице и катастра: мора да изиђе на лице места инжињер стручњак да премери земљиште и направи план и за једног и за другог задругара а то све много и много кошта.

Ни катастар а ни граунтовница нису дали сељачком народу ништа друго него само терете и терете.

Како се врше наплате пореза код нас. Господо, нама из предратне Србије било је веома тешко, кад смо добили егзекуторе. Код нас се и раније плаћала пореза и народ ју је добро плаћао. Код нас су порез наплаћивали претседници општина и ту су службу вршили добро, много и много успешније него што се то чини сада, када смо поплаћени читавом војском егзекутора. Отидите сада ма у које село и свуда ћете наћи по 3—4 егзекутора. Иду од куће до куће и пописују, одузимају стоку, терају је и продају. А што је главно још ниједан порески обвезник чија је имовина продата за порезу, није том продајом исплатио порез. Све је то отишло у трошкове. У моме срезу био је један случај да је једном пореском обвезнику продато 400 кбн. метара дрва и пошто је продаја извршена и извршен обрачун о трошковима он је имао да доплати још 150 динара трошкова, а у отплату порезе није уписано ни пет пара. Господо, код такве пореске администрације, код таквог пореског система, ко може бити задовољан? Не може бити задовољан нико, а најмање може бити задовољан порески обвезник. Наплаћују се трошкови за егзекуторе чак и онда ако егзекуције није ни било. Ево вам једнога случаја, а он није усамљен. Хоћу очигледно да вам прикажем једну пореску књижицу једног обвезника, једног сиромашка инвалида који у својим шездесетим годинама а без мушког потомства мора сам у кући да зарађује себи хлеба. Он је као инвалид отворио према закону једну малу радницу. Он се задужује сада порезом овако: На земљиште 94 динара, јер има 80 ари земљишта, на кућарину 106 динара и на течевину 213 динара. То је за прошлу годину. Он је ту порезу потпуно исплатио. Чак има и уверење Пореске управе о томе да је порез за прошлу годину потпуно исплатио. Ове године он сам без ма чијег позива отишао је у Пореску управу и однео 100 динара порезе. То је било на дан 21 јуна ове године. И ево како му је то наплаћено: Отплата порезе 86 динара, камата 4 динара егзекуциони трошкови 10 динара. Значи од 100 динара узето му је за камату и егзекуционе трошкове 14 динара а у отплату отишло 86 динара. Другим речима на 86 динара порезе узето је 4 динара камате и 10 динара на име егзекутивних трошкова и ако је он сам отишао да порез плати.

Е па ја молим Господина Министра да нам одговори на основу чега и на основу кога закона су смели од њега узети 10 динара егзекутивних трошкова кад егзекуције није било? А шта мислите кад неко плати већу суму пореза, колико се онда од њега узме на име егзекутивних трошкова?

Ови егзекутивни трошкови постали су у нашем народу као нека врста казне, као врста плачке, као врста нечега што му се на силу отима. На-

роду је иначе тешко да плаћа порезу па у толико му је теже кад види да му се уз ту порезу наплаћује оволика камата и оволики егзекутивни трошкови. Камата се не наплаћује онолико колико је законом прописано, 6% већ се наплаћује често пута и 20%. Многи порезници неће да израчунају прави износ наплате, већ наплаћују од ока.

Зато предлажем и тражим да се из закона брише камата да се камата на порезу не наплаћује, и да се из закона бришу егзекутивни трошкови. Зашто постоје пореске власти? Оне су једанпут плаћене да врше наплату порезе и зашто би били и ти егзекутивни трошкови кад се порез плаћа без продаје.

Порезују се парне вршалице које вршу пшенигу. Господо, ми земљорадници морамо имати справе да можемо обделавати своју земљу. Ту доскоро ја памтим да смо ми врли пшеницу са коњицама. Али то је један врло примитиван начин који би био скопчан са великим ризицом и великим тешкоћама. Дошла је справа да се помоћу ње врши дба жита ради.

Рад помоћу ње врши се мало лакше и мало сигурније. Парна вршалица је пољопривредна справа. Та вршалица не може ништа друго да ради него да врше пшеницу. Али не може сваки човек да има вршалицу, јер вршалица кошта много и сваки човек не може да је купи. Зато вршалицу у селу имају мали број земљорадника, у општини по 4 до 6 највише. Имаоци вршалица су обично земљорадници и често пута живећи у великој породичној задрузи, има их у кући по четири до пет, па имају времена да се и са тим занимају. Они су заложили своја имања, нико не купује вршалицу за готово, већ на кредит, заложу имање и отплаћује у току једнога низа година. Кад дође вршитба, тилџди иду у село и вршу жито. Међутим они се задужују порезом за ту справу као да имају ренту од тога, задужили су се порезом на ренту, па и после тога и порезом, на кућарину. Он нема никакав дућан. Станује у врло рђавој згради а задужује се порезом на кућарину.

Ја мислим да се та неправда мора што пре да отклони. Земљорадничка справа и алатка не сме да буде опорезована. Сељаку треба помоћи да своју пољопривреду изводи и свршава што рационалније и боље, и за то му не чинити сметње, опорезивање његових справа намењених за тај циљ.

Зато ја, господо, предлажем да се вршалице ослободе од плаћања порезе. Све те вршалице нису оптерећене само порезом као што сам изнео, него имају да плате и раднички уред. Дође вам лепо раднички повереник из раничког уреда и каже: имате да дате још толико и толико за осигурање радника и узме 50—60 банки сваке године. Па вам долази инжињер и каже: ја сам овлашћен да прегледам парне котлове и тражим да ми спремите парну вршалицу да је прегледам па и зато вам узме 50—60 банки. И куд год погледате, господо, видите само оптерећење за оптерећење. Ја мислим, господо, да смо ми с тим оптерећењима много далеко отишли и зато сматрам и још једанпут понављам да ове пољопривредне справе треба што пре ослободити пореза и ових свију других оптерећења.

Господо, инвалиди који треба из касе Министарства финансија да приме своју злехуду инвалиду често пута не примају по годину дана ништа. Па зашто је он ратовао, зашто је подносио онако

велике жртве? За величину наше заједнице и за добро нас свију. Десио се такав случај, инвалидова је ратна срећа била таква да остнае без ноге, да остане без руке или без обе руке, да остане без оба ока и да постане неспособан за рад. Њега треба да храни заједница и да га она снабдева за живот, али је та заједница дигла руке од њега. Она му неда ништа и онда настаје питање како ће он да живи. Ја бих питао државне чиновнике, шта би они радили кад не би примили своју месечну плату. Они би се бунили и то је сасвим природно јер им треба хлеба; породица је тамо која чека. Али ми треба да запитамо и те наше инвалиде како они живе, кад не приме ништа по годину дана а нису способни да нешто привреде и зараде. (Чује се: Тако је).

Господо, о инвалидском питању потребно је да се још мало позабавимо. Закон о инвалидима који је донет 1929 или 1930 године је многе и многе личне инвалиде, који немају способности да привређују а немају никакве имовине оставио без инвалиде. У тај закон је унесена једна одредба у којој се каже да се инвалида признаје само онима који плаћају основну порезу до 120 динара, а преко 120 динара не признаје се инвалида. А шта је господо то 120 динара основне порезе према данашњем пореском закону и према катастарним лествицама. То је један хектар земљишта и онај који има тај хектар земљишта било да је то лични инвалид било да је то породица у рату погинулога, нема права на инвалиду. Ја вас питам господо, шта може са једним хектаром земље да ради човек који нема руке, који нема ноге и који је апсолутно неспособан да привређује. Он не може да иде на туђу њиву у надницу.

Он је једино упућен да живи од свога хектара земље и то не да га он лично обради, јер је за то неспособан, већ његова жена и деца, а често пута у породици својој инвалид има петоро или шесторо деце, па како онда може, цела таква породица чији је хранитељ неспособан за рад, живети од тога малог земљишта.

Па онда има још једно. У томе закону стоји да се мора утврдити у моменту кад је дотични онеспособљен или кад је дотични погинуо, колики је онда био иметак његов, колики би у томе моменту био основни порез, и то целе задруге онеспособљеног или погинулог. И онда имамо случај овај: један отац послао у рат четири сина. Има свега хектар земље. Таквих примера имамо много. Од четири сина два погинула, два дошла саката — један без руке, други без ноге — онеспособљени за рад. Сад породице оне двојице који су погинули у рату и двојице који су живи али сакати треба да поделе хектар земље што на свакога долази по 25 ара и да на томе живе, али не могу да добију инвалиду зато што у дан стицања права на инвалиду имовина њихове задруге односно његовог оца била је толика да основни порез износи преко 120 динара.

Према томе видите колико је неправедан овај закон и зато не могу да примим § 63, по коме се даје овлашћење да Краљевске влада сама поднесе измене и допуне Инвалидског закона. Дужни смо ми то да урадимо, и ако би ми хтели да будемо искрени према свима и свакоме, за поднешене жртве за нашу земљу, онда би нама први посао био да узмемо у претрес Инвалидски закон и да га донесемо тако како ће задовољити праве народне

његова награда, и изврдава се да му се никако и не плати. Ја сматрам да је право и поштено, и да је дужност државе да му то плати. Јер, ако се буде изврдавало оно што је закон прописао, ја сам тврдо убеђен да ће се онда сваки заинтересовати за овакве ствари. Пореске власти могле би да стигну да све те ствари пронађу, када би хтеле, а можда и не могу свуда да стигну. И у овом случају пореска власт није то пронашла, већ је то пронашао приватни, и сада се избегава да му се плати његова награда, а ради се на томе да онај који је ухваћен у прикривању порезе избегне казну и плаћање те порезе.

Господо, наш народ је преоптерећен разним таксама и трошаринама. Кудгод се мрдне и крене, мора да плати таксу. Човек оде у дућан да купи опанке код занатлије, и мора да плати таксу на рачун за купљене опанке. Мора да купи гуњ и мора да плати таксу на рачун зато што је купио куњ. Ако хоће да купи што у другој каквој радњи, опет мора да плати таксу на рачун. Давање рачуна о плаћеној такси обавезно је за све трговце и занатлије који продају робу у својим радњама. Али, та такса опет пада по леђима купца, значи опет по сељачким леђима. Сељак и не зна да треба да добије тај рачун и да плати ту таксу. Сретне га финансијер и пита га: „Где си купио опанке и колико си платио?” Сељак му каже: „Купио сам код тога и тога и платио осам банака.” „Где ти је рачун — пита га финансијер?” Сељак каже: Не знам. И онда му финансијер каже: „Хајде у полицију”, води га тамо где га саслушавају, шиканирају, и сељак буде кажњен за то што нема код себе рачун о плаћеној такси за купљене опанке. Овим се није постигло ништа друго него то, да се навали један терет на сељачки народ.

Судске таксе, господо, су големе и компликоване, и када сељак и уопште грађанин изађе пред суд, и тамо је глоба и плаћање такса. Ако се деси да он нема да плати таксу, онда се ради без таксе, али после неколико дана тражи се од њега да плати трипут већу таксу.

Нажалост, уведена је такса и у црквеним стварима, и то посебне црквене таксе. Ако некоме треба извод из књиге крштених, мора да плати посебну црквену таксу. На овај начин испало је да и наша црква, неће ништа да ради без таксе.

Господо, ако би човек изнео све примедбе на буџет Министарства финансија имао би да говорим још много и много али ја ћу да завршим свој говор и да учиним овај предлог у интересу народа и у интересу државе. Народ је неспособан да поднесе терете, он ће те терете одбити и неће их плаћати, али ако хоћемо да народ поднесе терете, морамо те терете да сведемо на његову платежну моћ. То су интереси саме државе и народа и зато предлажем да се посредни порези који се наплаћују од народа у виду разних монопола, у виду разних трошарина још одмах у овоме часу скину и смање на ону меру, коју народ може да издржи.

Непосредни порези такође траже да се смање. Мене чуди зашто је господин Министар у овај Финансијски закон унео амандман, у коме је рекао: да смањење трећине порезе на земљу важи и за 1936 год. Значи, то није трајно, значи, да је то само за 1936 годину. А шта даље? Ја тражим, да смањење порезе на земљарину важи и за ову 1935 г. и за идућу 1936 г. па и на даље стално.

Да то смањење не буде само 33%, већ да се смањи за равну половину. Господо, будите уверени да се ни половина не може издржати. (Један глас: И оно ресто нека се смањи).

Варошке општине саме по својој вољи ударају трошарине и разне таксе на сељачке производе који се донесу на продају. Београдска општина ударила је такву трошарину да данас, цела земља подноси терете за београдску општину. Околина Београдска која је упућена Београду и Београдској пијаци сваким даном се оптерећава плаћањем све веће трошарине Београду, а зашто ми не би донели закон на које трошарине имају право варошке општине. Зашто је варошким општинама дато право да оне саме могу одређивати и врсту трошарине и величину њезину. Дешава се често пута, да варошке општине ударају таксу за пролаз кроз варош са колима. Пође сељак са натовареним колима робе за Београд и мора да прође кроз неку варош преко које води пут ка Београду, али му ова варошка општина кроз коју пролази наплати таксу за пролаз. Београдска општина оптеретила је толиким трошаринама произвођаче да су апсолутно неиздржљиве. Деси се да људи донесу своје производе у Београд ради продаје и кад плате трошарину, од новаца добивених за продате производе њима не остане ништа. Трошарина је ударена на стоку, на пилеж, на поврће, на млеко, и на све у опште што се у Београд унесе у толикој мери да народ не може више да их издржи. И зато тражим да Народна скупштина законом утврди те трошарине а не да се оставља варошким општинама да их оне саме режу. (Један глас: У Београду не сме ни да се умре!)

Potpredsednik Franjo Markić: Gospodine poslanice, pošto je proteklo vreme, to molim da završite svoj govor.

Војислав Лазих (наставља): Предлажем Господину Министру ово: да се цена соли смањи на 1.50 динара по једном килограму, да се смањи цена гасу на 3 дин. по 1 килограму, да се смањи цена дувану у опште, а нарочито дувану званоме „Драва” који пуше најшире масе народне а нарочито сиромашни свет. Смањење код дувана нарочито овог последњег тражим за равну половину. Тражим да се избрише такса на рачуне кад сељаци купују робу у радњама за своју личну употребу. Тражим да се смањи цена жижицама по свакој кутији 0.50 динара.

Завршујући свој говор чиним на г. Министра овај апел. Најплоднији крајеви наше земље ове су године запали у највећу беду. Најплоднији крајеви: Поморавље, Посавина, Мачва, Колубара и Тамнава, овога лета у плодовима су подбацили у толикој мери да народ у тим крајевима неће имати жита за храну и семе. Пшеница је толико слабо родила да се добило само нешто више од семена а кукуруза неће бити уопште ништа. То је све пропало од ове страшне суше. Ово се мора имати на уму, као и то да у селу има и прилично велики број сиротиње, која има мали посед земљишта и њено је стање тако, да она већ сада нема хлеба. Глад наступа сад већ са јесени и зато нека г. Министар прими на знање и да је дужан још сада да почне да води бригу како ће се та сиротиња изранити. Ја предлажем да се ова милијарда повећаног буџета брише, која је предви-

ђена за ствари које могу да чекају и да се иста да народу за његову исхрану.

Potpredsednik Franjo Markić: Molim Vas, gospodine poslaniče, da završite.

Војислав Лазић (наставља): Господо, ја никада нисам тражио повећавање намета, увек сам тражио њихово смањивање. Да би се буџет могао реализирати, сад је то смањење потребно више него икада. Али, то смањење буџета, да не буде само на практикантима и служитељима, него нека буде од министара и народних посланика, па све до оних који примају плату и пензију преко 2000 динара месечно. Сви треба да поднесемо жртве за народ. Тражим смањење посланичких плата на 150 динара, а смањење ваших плата за 30%.

Ако будемо схватили своју дужност, ми ћемо учинити све да народу смањимо терете. Не будемо ли пак смањили те терете, онда нека никога не изненади оно што ће једнога дана наступити, јер је гладан човек спреман и готов на све, он ће учинити оно што никада не би учинио кад би био сит и задовољан. (Пљескање на левици).

Potpredsednik dr. Josip Režek: Reč ima narodni poslanik g. Ljubomir Božinović.

Љубомир Божиновић: Господо посланици, најболнија ствар за све привреднике, а нарочито за занатлије, средње и ситне трговце јесте измена параграфа 113 Пореског закона. По данашњем систему овако су бирани одбори: Три члана бирао је општински одбор, и то из спискова пореских обвезника, друга два члана бирала је пореска власт из редова државних чиновника и сада се тај члан мења и бираће 2 члана привредне корпорације, 2 члана бираће пореска власт од којих ће један бити претседник одбора. Чланови одбора бирани од стране општинских одбора до сада су у Пореском одбору били у већини, а сада ће остати у мањини, јер су гласом претседавајућег, чији је глас решавајући остали у мањини. По досадашњем закону чланови Одбора бирани од стране пореских власти били су већином порески чиновници. Они су увек били у стању да наметну своје мишљење Пореском одбору. У случају да га нису могли наметнути, државни заступник изјављивао је жалбу Рекламационом одбору. И пошто Рекламациони одбор сачињава већину оних које поставља пореска власт, увек је уважавана жалба државног заступника, а да ли је требала да се повиси или не, то је била споредна ствар. Јер тамо су били чиновници који не знају шта је трговина и занатство. Ја ћу да вам кажем како је до сад рађено. Зато ћу вам навести само неколико примера како се ради. Прво државни заступник сачини спискове пореских обвезника, тј. пројекат који садржи колико који порески обвезник има да плати. Такви спискови шаљу се Финансијској дирекцији на одобрење, и они се понова враћају Пореској управи која приступа разрезу порезе. Један чиновник који је најалост био 4 године у моме месту направио је списак за једнога пореског обвезника да зарађује 70.000.— динара. И тај списак послао је у Финансијску дирекцију и после одобрења списак је враћен у Пореску управу. Док се приступило разрезу пореза тај је ликвидирао са својом радњом и отишао да буде пандур са 3000 динара у општини књажевачкој.

Па да ли је тај луд, који има зараде од 70.000 динара, да иде да буде пандур за 3.000 динара. То је све учинио један чиновник, који треба да познаје сваку радњу у Књажевцу и који је са службом био четири године тамо. Дакле, ако буде овај систем опорезивања, онда би се тај порески обвезник порезао на зараду од 70.000 динара иако више не постоји његова радња.

Да вам наведем и други пример да би видели како резонује један претседник Пореског одбора. Један порески одборник, кад је био претрес за једну радњу, навео је да та радња треба да плати мање порезе од прошле године јер по званично прикупљеним подацима, које је прикупила пореска власт, много је мање радио и да треба да плати мању порезу. Наш шеф Пореске управе, који је исто тако претседник пореског одбора, казао је, да је тај богат и да може да плати. На то је одговорио порески одборник: ја овде не режем порез на његово богатство већ на његову радњу, а тај порески обвезник, ако је богат, на сваки свој објекат плаћа засебно порезу. Ја овде режем порез само на радњу. На ово је додао претседник пореског одбора: „Кад тај обвезник може ићи у Праг на Соколски слет, може платити и већу порезу.“ Ево видите, како је резонување шефа Пореске управе на жалост, који је био шеф Пореске управе у Нишу а доцније је дошао код нас. Ево, господо, како ће се поступати по новом закону.

Хоћу да вам изнесем и трећи случај, који се је мени лично десио, у доба кад сам био порески одборник. Том приликом био је дошао да присуствује одборској седници и један порески инспектор. Ми смо га пустили да присуствује седници иако по закону није имао права, да би видео, шта радимо. Ја сам за једну радњу обрачунао колико један обвезник треба да плати порезе. Ја сам обрачунао основну порезу, и допунску порезу, самоуправни прирез и још сам додао општински прирез. Тај господин инспектор казао је: Мене се општински прирез не тиче, а општински прирез код нас износи толико колико износи и државни порез. Ја сам казао: Мене се тиче, јер тај прирез треба да плати радња, а ја не могу дозволити, да тај порески обвезник прода кућу, да плати прирез и порез државни. Кад тако може резоновати један инспектор, како ли ће тек резоновати његови чиновници, који се буду постављали. Моје је мишљење, да ће по овоме закону највише страдати ситни и средњи привредници а то су ситне занатлије и стини и средињи трговци а крупни привредници и крупни индустријалци тек сада ће наћи пута и начина по овоме закону да мање плате порезе. Немојмо даље ићи, погледајмо суђење у Осијеку, па ћемо видети каквим се начином Нашичка творница користила да мање порезе плаћа.

Неки кажу да је овај члан престарео и да треба да се мења. Ја мислим да овај члан није престарео и по овоме члану дуго година плаћала је порезу предратна Србија, са овим чланом она ја наоружала своју војску, да је имала пара колико треба да води успешно рат, а сад наједанпут не ваља закон. Ја мислим да је потребно да се донесе један закон о корупцији, да се испита свачије богатство и то не само за будућност, него корупција и прошла и будућа. Да се испита откуда је коме имање, да ли га је поштено зарадио или није, и ако се докаже да није поштено зарадио, онда да му се имање конфискује у корист државне касе. Г. Ми-

нистар финансија у кога ја имам довољно поверења обећао је да ће издати један распис да се још један члан узме из редова привредника. Ја верујем да ће г. Министар финансија то испунити, али ко гарантује да ће други министар који дође то исто радити. Могуће је да ће се он држати стриктно закона и онда тешко ситном трговцу и занатлији. Ако је г. Министар хтео да пореске власти одређују два члана из редова чиновника и пензионера а два привредне корпорације, онда је могла да се нађе једна солуција, и ја се чудим да господа из Финансиског одбора нису нашла ту солуцију, а ова солуција могла је овако бити: Да два члана бирају привредне корпорације а тројицу пореске власти, од којих једно лице мора да буде из спискова пореских обвезника. Ја мислим да ће се у свакој варијанти доста поштених лица, која ће штитити опште и државне интересе. Ако се то не прихвати, онда значи да влада нема поверење у тај сталез. Ако се ово не измени, и ако овај члан овако остане, ја не могу да примим одговорност пред привредним светом и не могу гласати за члан 30 Финансијског закона мада припадам кругу владине већине већ гласају противу овог члана.

Користим ову прилику, иако то не спада у ресор Министарства финансија, али жалим што г. Министар просвете није овде, — да кажем неколико речи о нашој гимназији. Моје место лежи на бугарској граници и страдало је неколико пута. Оно је имало осморазредну гимназију која је укинута пре неколико година, на жалост. Грађани и општина, схватајући значај просвете издржавају приватну вишу гимназију и ја мислим кад једна сиромашна општина толико жртвује да је крајње време, било да се ова приватна виша гимназија претвори у државну, било пак да се помогне Општина књажевачка. (Одобравање).

Potpredsednik Franjo Markić: Reč ima narodni poslanik g. Jeremija Protić.

Jeremija Protić: Господо посланици, ја не излазим на говорницу да држим лекције никоме, али сматрам да ми је дужност као народном посланику да укажем на неке немиле појаве, које нас прате од првог дана наше дискусије. Те немиле појаве стварају наши другови, иако су свесни да овде влада један поредак и један пословни ред и да тај поредак мора да чува и поштује наш председавајући на првом месту. Кад претседавајући не прави питање од извесних речи и говора, онда нико нема права да говорника опомиње. Г. претседавајући је тај, да оцени, да ли је неко изашао из круга допуштеног. Кад он налази да неко није изашао из круга допуштеног, онда нико нема права да прави упадице и да опомиње.

Ова појава нас толико замара, да се ја често лично заборавим и почнем да се питам да ли сам у овоме Парламенту. Мислим да сам негде на неком збору а не у Народној скупштини. Ми морамо чувати достојанство овога Дома, јер господо, ако га ми не сачувамо, неће га нико сачувати. Немојмо понављати ништа из прошлости, јер верујте, ја ћу први да одбијем одговорност од себе.

Господо, ја нисам личан човек и ја у животу нисам имао непријатеља и ако сам их имао ја за њих нисам знао, али се нисам ни руководио личним симпатијама. Ја се руководим искључиво једном политиком коју ја заступа докле док она буде заступана од онога уз кога сам. Од момента када

он напусти ту политику, он од тога момента неће имати у мени свога приврженика.

Ми господо дискутујемо о буџету. Сваки онако како га схвата и разуме и то је право сваког народног посланика. Сваког је народног посланика исто тако право, да се уз буџет дотакне извесних ствари које тангирају политички живот нашег народа. Налазим да и ја морам да се осврнем на синоћњу изјаву г. Претседника Владе, који је своју изјаву поделио у три дела.

Први део његове изјаве, господо, обухвата буџет и финансије и то право њему у истини припада као финансијеру. У том првом делу г. Претседник Владе каже, да није истина, да је буџет дванаестина повећан према буџету за 1934/35 годину у ономе износу како су поједина господа посланици овде претстављали. Казао нам је да је буџет за 1934/35 годину преко дванаестина повећан за свега 93 милијона. Том приликом нарочито је ударио гласом на то, и чак ако хоћете у жељи да скрене пажњу онима који тако не мисле, казао је: „Па зар господо, за вас није популарно ако се даје 3 милијона за основне школе, 50 милијона за крајеве без воде итд.“ Свака част Господину Претседнику Владе и његовој изјави. Свакако да и он има правда баца општи поглед на буџет који је он свакако спремио још у прошлој Влади. Али, допуштено је и нама, народним посланицима, индивидуално да пропатимо и ми тај буџет и да кажемо да ли ствари у истини тако стоје као што су претстављене. Руковођен увек да гледам истину у очи и да стварност имам пред собом, ја сам овај буџет прегледао и ја сам га пажљиво прочитао у жељи да га до детаља разумем. Ви сте, господо имали прилике, да чујете излагања поједине господо, која су вам овај буџет претставили у милијардама. Ја ћу да изнесем онако како ја овде читам.

Имамо буџет за 1934/35 годину који је одобрен још од прошле Народне скупштине. Тај буџет није био предмет дискусије за ову годину ни у Финансијском одбору ни овде. Он је био примљен en bloc. Ми смо га због краткоће времена примили en bloc.

Та повећања кад их читамо преко цифара господо, можемо очито да видимо да изгледају овако. Одобрени су нови кредити по § 2 у износу 242,018.348 динара. Одобрене су одлуке Министарског савета по § 6 динара 66 милијона.

Одобрене су одлуке Министарског савета по § 4 у износу од 49,509.619.60 или укупно 357,691.794 динара. То је господо укупно повећање које смо ми утврдили приликом претреса ових дванаестина у Финансијском одбору. Кад од те суме одбијете уштеде по разним партијама буџета за 1934/35 годину у износу од 148 милијона динара онда вам остаје да је стварно повећање у цифрама динара 209,622.581. Или кад овој суми додате један издатак по Финансијскоме закону који је предвиђен по томе закону онда је укупна сума 660,679.581 динара.

Поред овог цифарног издатка од 660,679.581 динара ви имате овлашћење за зајмове, које је цитирао мој друг Воја Лазић чији ануитетни повећавају буџет расхода за ову и наредне године али не терете ову буџетску годину у износу овлашћења. Још нешто господо, што поред ових 660,679.581 динара може да буде још повећање и по § 9 финансијског овлашћења о којима ми немамо појма,

ни ми као чланови Финансијског одбора ни ви као скупштински пленум. § 9 финансијског овлашћења има два става. Први говори о ангажовању кредита у појединим буџетским годинама који нису могли бити извршени из ма каквих разлога у предвиђеним роковима односне рачунске године имају се исплатити из текуће године. Колики је тај издатак ми немамо појма пошто нам је непознато колико је остало неизвршено.

Други став још је тежи јер се овлашћује Министар финансија да може исплатити и оне обавезе из ранијих година које нису предвиђене и нису ни извршене. И ти издаци падају на терет обртног капитала а решења о исплатама доноси Министар финансија. Ако би ми имали листу обавеза из ранијих година, ја бих могао да будем миран, али кад ми то незнамо и незнамо колико ће изнети ни по првом ни по другом ставу овог законског овлашћења, онда ја морам као народни посланик да се забринем и да се побојим да те обавезе не пређу 7—8 стотина милијона динара.

Ми смо имали 1928 године обавезе из ранијих година, и то је регулисано. Износило је милијарду динара. Од тога момента до данас нема никаквог извештаја колике су те обавезе. Претпоставка је да те обавезе нису мале. Па нека су 200 милијона. И кад додамо на оних 660 милијона онда то је 860 милијона. Кад узмете остале финансијске одредбе по којима има да се озаконе ранија решења Министарског савета и уредбе а сва та решења и уредбе повлаче издатке, онда мирне савести с једно на друго можемо да рачунамо да то повећање износи близу милијарде динара.

Господо, нико се од нас не противи обавезама и ми чланови Финансијског одбора гласали смо поједине буџете аklamацијом, као буџет Министарства војске и морнарице, Министарства социјалне политике и народног здравља и Министарства пољопривреде.

Али све то ми треба да имамо стварно пред нама да не би јавност мислила да непрецизно говорим, јер ја не желим и нећу да нам се каже да из мањине говоримо из ината; несумњиво не бих ни желео да нам се подмеће оно што нико од нас не жели о себи да чује.

Други део говора г. Претседника Министарског савета односи се на овлашћења која су пред нама и око којих се води цела ова дискусија. Г. Претседник Владе је напоменуо и рекао да он зна да постоји парламентарна пракса и да је тако било у прошлом столећу у Француској. То је господо за мене и смешно а изгледа ми мало и шаливо. Тако неодређено казати о једном столећу а не поменути догађаје, кад је где је и који је Парламенат дао таква овлашћења, мислим да није у реду и ја не могу никако примити једну такву изјаву г. Претседника Министарског савета. (Повици: Тако је). Господо, нама не треба пракса ни француског парламента ни ичија друга а ни америчка јер ни Америка до Колумба није постојала, већ нам треба пракса из нашег парламентарног живота, из наше земље, која је била једна од најлибералнијих земаља како по закону о изборима народних посланика, тако и по парламентарној демократији. Наш Парламенат не зна за ту праксу. Он није никад дочекао то да му Краљевска Влада тражи овлашћење за законе који су чисто политичког карактера, јер ако би се једно

такво овлашћење дало, онда господо нама овде нема места. Онда ми можемо ићи кући и преносећи законодавно право на управну власт, можемо оставити управној власти да врши функцију законодавне власти поред управне власти, а ми који смо овде не желимо да стварамо парламентарну праксу такве природе па да нас наша поколења сутра каменују. Ми не смемо ту праксу да стварамо и то господо не може бити да се на овај начин таква пракса ствара све дотле, докле је земаљским Уставом нашим предвиђена подела власти на законодавну, извршну и судску власт. И све док је то тако не може се мешати законодавна власт у извршну и судску нити која од ове две остале власти, јер ако би тај моменат наступио, онда би то била једна збрка појмова и не би се знало ни ко пије ни ко плаћа. Поштено је господо, искрено и отворено да се пред нас изнесу ти закони да их ми као људи, што кажу браћа Хрвати, настројени демократским идејама, проучимо и да их заједно донесемо за наредне изборе па да ти закони буду и слободни а ми ћемо већ после видети шта ће нам ти слободоумни избори донети.

Трећи део говора г. Претседника Министарског савета односи се на организацију нових странака. Он је нарочито напоменуо, да жели да се дође до тога и нађе један пут и начин да се нашом земљом управља двопартијским системом, системом, у коме ће само две велике групе имати партијски програм са којим ће изићи пред изборе.

Том приликом један од господе колега упао је и питао г. Претседника владе: Да ли се г. Спахо и Корошец одричу свога племенског карактера. Г. Претседник владе је одговорио да се одричу и да та нова партија неће ни најмање реметити одредбе Устава, којима се забрањује да се партије могу организовати на бази племенској, верској и покрајинској.

Е сада, господо, да анализирамо ствар. Господин Претседник је рекао, да је био потребан улазак г. Спахе у Владу, који је био на листи супротној нашем програму на коме смо ми дошли; да је био потребан улазак г. Корошца у Владу, који је апстинирао за време избора, а све то зато да се демантују петوماјски избори. Демантујући петوماјске изборе демантује се и ова Скупштина, а да се демантује Скупштина речено је ово, ако сте добро запамтили и чули, да скупштине, које полицијска власт бира нису добре скупштине и да народ треба да дође до изражаја у слободним изборима и да пошаље из слободних избора слободне претставнике.

Господо, ја лично одбијам, са својим друговима у Београду, да нас је полицијска власт бирала, а један велики део вас није бирала полицијска власт. Ако је кога полицијска власт бирала, — то се дешавало и за време слободних избора. Ја сам сведок свих избора у овој земљи, и у предатној Србији, и знам да је највећа борба била, када је било тајно гласање, када је био либерализам да је највећа борба била тада око тога која ће влада добити изборни мандат. Да није полиција утицала ја не знам зашто би се владе отимале око изборног мандата. Па када то бива у либералном парламентаризму и када изборне владе употребљавају полицијски апарат да би спречиле противнике да у што већем броју уђу у Парламенат, онда није

чудо што се је десило да су личне симпатије појединих министара можда и иамле неког утицаја, јер су поједини министри желели да по неки кандидат уђе, наравно на штету неког другог.

Ако улазак ове господе министара у владу треба да значи наш излазак, ја то потпуно разумем и примам. Али господо ако улазак њихов јесте био за то да се ми демантујемо и да се као шаховске кегле, као пиони, премештамо од једног до другог места, такву солуцију ја не могу да примим.

Овлашћења политичког карактера претстављају гро политике парламентарне, око које се окреће цео парламентарни живот. Ова политичка овлашћења, господо, ако испунимо и пренесемо на управну власт, ја сам и мало пре казао, ми смо у том случају створили једну парламентарну праксу и будући парламенти указиваће са чуђењем на то, па ће нам можда то бити један печат овога дома, указиваће се на нас као на људе који нисмо били дозрели за парламенат, за управу земљом. Ја лично та овлашћења не могу дати, нити ћу их дати и гласаћу против. Али, господо, ја сматрам да и ви сви, који мислите да дате та овлашћења, треба добро да се замислите и помислите „су чим ћете изаћ' пред Милоша" сутра на новим изборима. Јер, немојте заборавити да ће моћи доћи нова влада кроз нове изборе па да ће врбовати своје пријатеље, када ће потегнути питање да се опет неким политичким амандманима пренесу нека права на њу, па ако тако будемо ишли од једне владе до друге, ми нећемо претстављати Народну скупштину него збир личних пријатеља. То господо, не може бити и то у Парламенту несме да буде. Ми морамо имати своја одређена схватања, ми морамо бити чувари Устава, а ако хоћемо бити чувари Устава, не смео преносити законодавну власт на управну власт. (Живо одобравање и плескање код посланика на левици.)

Potpredsednik Franjo Markić: Reč ima narodni poslanik g. Lubomir Jovanović.

Љубомир Јовановић: Господо народни посланици, Краљевска влада нам је поднела буџетске дванаестине. Она није била у могућности да спреми пројекат сталног годишњег буџета из политичких разлога унутарње природе и кратког времена те је била принуђена да се служи овим и оваквим сретствима. Пре свега, господо посланици, не треба заборавити, да је ова Влада, како је у њеној декларацији подвучено, дошла да нормализује политички живот који је у земљи поремећен пређашњим режимима. Ја сам и раније па и за време последње изборне кампање објаснио својим бирачима и обавестио их о тешком наслеђу које смо примили од ранијих режима, па аналогно и Краљевска влада. Ако, господо, посланици, не желимо да носимо све консеквенце и примимо одговорност на себе за разна вршљања у земљи и за корупцију минулих режима, онда се надамо на првом месту од ликвидатора тј. од данашње Владе да нам прикаже у правој боји заоставштину онакву какву је нађена. О правој истини морамо обавестити народ. Не треба се плашити истине и скривати одговорне, па ма ко то био, јер ћемо само на тај начин послужити народу и држави. Одајем признање Краљевској влади што ће одмах по изгласању дванаестина донети политичке законе, који ће и за будућност да загарантују на-

роду она права за која се је борио за време минулих ратова. Јер народ, који је умео да одбрани своју земљу од империјалистичких непријатељских најезда и да ослободи своју поробљену браћу и земљу увелича, заслужује да ужива све благодети слободе. Не тражим у име мојих гласача никакву милост, већ тражим оно што је народу незаконито одузето да му се врати. Срез који претстављам у овом високом Дому има једну политичку традицију, којом се његови грађани поносе. Наши оцеви су поставили камен темељац слободи у овоме крају још 1883 године.

Верујем да су се наша браћа из крајева који су били до Ослобођења под Турцима и Аустријанцима борили за оне политичке законе, који су важили до пре ратова на територији мале Србије. Њима је учињена највећа неправда када су им наметнути, туђински, непријатељски политички закони против којих су се они столећима борили.

Наша држава је по политичкој формацији млада и она као и сваки почетник потребује кредит са стране да се изгради. Морам да изјавим да је она овај кредит обилно уживала све док је трајао парламентарни систем. Са укидањем парламентарног система наша земља је изгубила кредит и ми смо били принуђени да се изграђујемо помоћу сопствених сретстава, која су била недовољна. Народ и данашње генерације не могу да снесу све издатке за разне инвестиције којима ће се користити и будуће генерације. И поред највеће штедње од стране Краљевске владе буџетске дванаестине су преоптерећене личним и материјалним издацима, које грађани наше државе тешко могу да снесу. Порески систем који је до данас примењиван, неправедан је и погађа сиромашне раднике и средњи сталеж.

Систем индиректног опорезивања је неправичан и поред свега тога што је најповољнији за убирање државних прихода. Треба завести систем директног опорезивања и прогресивну порезу као и порезу на ренте, да би се ослободили потрошачи — радни слојеви нашег народа од неправедног индиректног опорезивања. Постоји презадуженост привредног становништва наше државе о којима целокупна штампа пише и поред тога што цензура није пуштала до сада смелије написе. Намеће се доношење закона о раздужењу свих привредника и конверзија приватних дугова начињених пре априла месеца 1932 године. Ово у толико пре, што сматрам да се економско стање у земљи не може поправити, нити кредит повратити док се ове реформе не изврше.

Доношење закона о раздужењу дужника-привредника морало је да следује још од 1931 године тј. још онда, када је направљен велики зајам за стабилизацију наше народне валуте-динара. Јер, господо народни посланици, стабилизирати динар на леђима целокупне привреде, дати му једну стабилну вредност, па чак и вишак вредности у односу према овоземаљским производима и непокретностима, а не редуцирати у сразмери дуговања привредника-дужника, учињена је велика неправда привредницима-дужницима; јер ови људи, који су се после ратова задужили за обнову привреде у папирним динарима принуђени су у виду разних пореза и дажбина, плаћати велике анuitете за стабилизациони зајам, који је њиховим зајмодавцима осигурао вишак вредности њиховог потраживања, поред тога што су неки зајмодавци

за 15 година наплаћивали од својих дужника недопуштене и незаконите каматне стопе које су се кретале од 20—35% упркос кривичног и грађанског законика, који предвиђају максималну интересну стопу од 12% годишње. Па када је режим који је извршио стабилизацију пропустио да редуцира у односу према стабилизационом динару приватна дуговања наших привредника, настале су компликације и дошло је до ове врло тешке економске кризе и неповерења.

Ја, господо, немам претензије да се овде истичем као какав финансиски стручњак, али верујем и убеђен сам да они стручњаци који су вршили стабилизацију, нису помишљали на последице, које су тешко деловале на привреду и кредит. Да је стабилизација извршена на златној бази тако, да ималац 100 папирних динара добије на пример 10 динара у злату, не би дошло до ове пертурбације у привреди. Изгледа ми да су стручњаци имали намеру да временом 100 папирних динара добију вредност 100 златних динара, и све је то на леђима народа. Та њихова интенција спроведена је у дело, јер су пољопривредни производи и непокретна имовина девалоризирани за 70% од како је стабилизација динара извршена. Још једном да подвучем: стабилизација је извршена на леђима целокупне привреде а од ње профитирају само зајмодавци, а ево зато еклатантног примера: Један зајмодавац који је дао на зајам 100.000 динара у 1928 години своје дужнику могао је за ову своту новаца да купи само три вагона пшенице, а сада за ту исту суму од 100.000 динара може да купи не три већ 10 вагона пшенице. Овај и овакав зајмодавац не само што је профитирао наплаћујући своје дужнику рецимо најскромније 20.000 динара на име камате, него после стабилизације профитирао је и од вишка вредности стабилизационих динара. Па нас, господо, не треба ни да чуди овај протест привредника дужника, јер они не могу да допусте да буду до краја жртве берзанских типова новчара и да постану банкротни а затим бескућници.

Зато молим Краљевску владу да изађе одмах по изгласању ових дванаестина са пројектима законском и реформама које ће да ослободе народ од материјалног и моралног ropства. Молим г. посланике и драге колеге да ме у овом тражењу потпомогну. То је што се тиче економске и финансијске стране овога нашег буџета. Али друга је једна ствар коју морам да напоменем Краљевској влади а то је што се тиче тражења овлашћења за доношење политичких закона. Јер, господо, будите уверени да ја, који претстављам срез који се поноси са својим традицијама још од 1883 год., ја тврдим, господо, да ће Краљевска влада убрзо по доношењу дванаестина донети и дати нам те политичке законе, а будити уверени да се само на тим законима базира слободно кретање и будућност наше Југославије. Господо, без слободне штампе и без слободе збора и договора као и без слободоумног изборног закона нема политичког живота. И ја сам убеђен, господо, да ће Краљевска влада занста ово привести у дело. (Један глас: На основу чега?) На основу тога што се овако не може више живети јер се непрестано говори о тим патентираним патриотама. Ја сам искусно на себи. Нисам смео ништа да говорим, и зато ја кажем, крајње је време да дође једанпут слобода, јер велим, ја се поносим што сам из

тога среза, јер је наш срез у 1883 години положио главни камен темељац наше слободе. (Одобравање и плескање код већине).

Potpredsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, ovim je završen pretres VIII Razdela — Ministarstvo finansija. Prelazimo na glasanje. (*Vasilije Trbić:* Molim da se izvrši prozivka. Mi imamo prava tražiti da se prozivka izvrši, i Pretsedništvo je dužno to da naredi, jer ovde nema kvoruma, a kad njega nema, onda se ne može rešavati sa onim brojem poslanika koji se zadesio u Skupštini). Gospodine poslanice Trbiću, ja smatram da ovde ima dovoljno poslanika s kojim se po Zakonu o poslovnom redu u Narodnoj skupštini može u Skupštini da rešava. (Glasovi: Ima. Nema. — *Vasilije Trbić:* Molim vas da izvršite prozivku, jer vi bez toga ne možete odrediti da li ima dovoljno poslanika za rešavanje, ili nema. Po zakonu o poslovnom redu u Narodnoj skupštini treba da bude jedna trećina prisutnih poslanika da bi se moglo punovažno rešavati.) Kao što sam već kazao, nalazim da ima dovoljan broj poslanika za rešavanje pa s toga molim da predemo na glasanje o VIII Razdelu — Ministarstvo finansija. (*Vasilije Trbić:* Ovako ne može da se radi. Mi trazimo da se izvrši prozivka. Ne može se u Skupštini rešavati ako nema dovoljnog broja poslanika.) Ja smatram da ima dovoljan broj poslanika i držim da i sam poslanik g. Trbić to uvida. Pored toga, pre nego što se je počelo raditi po ovom razdelu, g. Trbić je, onako kako to predviđa Poslovnik trebao staviti svoj predlog da nije prisutan potreban broj poslanika. Ja mislim, gospodo poslanici, da je svima nama pa i g. Trbiću stalo do toga da ceo ovaj posao završimo na vreme i da je s toga potrebno da odmah nastavimo rad. (Povici na levici: Nema kvoruma, trazimo prozivku).

Pretsednik Stevan Ćirić: Ja molim gospodu narodne poslanike koji iskreno — naglašavam tu reč iskreno — sumnjaju da li je kvorum tu, neka podnesu pretstavku sa potpisima desetorice, i mi ćemo tu jednu jedinu prozivku — jer nas Poslovnik ne obavezuje na više, — učiniti, jer hoćemo, da se pridržavamo strogo našeg Poslovnika. Gospoda poslanici ako hoće mogu i imaju pravo po Poslovniku to da učine.

Gospodo narodni poslanici prelazimo na glasanje o VIII Razdelu — Ministarstvo finansija. Glasace se sedenjem i ustajanjem. Molim g. izvestioca da izvoli pročitati iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 383 VIII Razdela — Ministarstvo finansija.

Izvestilac Nikola Sokolović pročitao iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 383 VIII Razdela — Ministarstvo finansija.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 383 VIII Razdela — Ministarstvo finansija iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama? (Prima. — Ne prima.) Ona gg. narodni poslanici koji primaju neka izvole sedeti a koji su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi prema tome objavljujem da je partija 383 VIII Razdela — Ministarstvo finansija iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama većinom glasova primljena. Izvolite čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smi-

slu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini usvojila većinom glasova kredite i po ostalim partijama VIII Razdela — Ministarstvo finansija i to: 1) iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 385, 386, 393, 394, 394a (sa izm. i dop. učinjenim u Fin. odboru — Izveštaj F. o. str. 6), 395—397, 399, 1—4, 6, 7, 12, 13, 16, 3, 3a, 7; 2) iz § 3 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 383, 386, 393, 394, 394a, 395—397; 3) iz § 4 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 383, 385, 393, 394, 394a, 395—397; 4) iz § 5/1 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 7 a iz § 5/2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 383, 384, 1, 3, 5, 9, 11, 14, 16, 9, 13. Isto tako je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakom pojedinom paragrafu usvojila većinom glasova i sve paragrafe počev od § 10 pa do § 47 zaključno predloga zakona o budžetskim dvanaestinama koji se specijalno odnose na Ministarstvo finansija a sa izmenama i dopunama učinjenim od strane Fin. odbora Narodne skupštine (Izveštaj F. o. str. 7—9). —

Gospodo narodni poslanici, konstatujem da su sve partije VIII Razdela — Ministarstvo finansija većinom glasova primljene i da je prema tome i pretres VIII Razdela završen. Prelazimo gospodo na pretres IX Razdela — Ministarstvo vojske i mornarice. (Opšte burno odobravanje, pljeskanje i povici: Živela vojska! Glasovi: Da se primi akklamacijom). Ima reč narodni poslanik g. Žarko Tomašević.

Жарко Томашевић: Господо народни посланици, у овом тренутку, када се расправља о буџету Министарства војске и морнарице, Клуб посланика скупштинске већине сматра, да тој узданици народа, која нам омогућује миран рад и развитак, морамо осигурати сва морална и материјална средства да тај свој задатак може и извршити.

Наша је војска део народа. По својим моралним квалитетима и по својој организацији најбољи део.

Она је блиска и драга свима нашим племенима; она је снажан и моћан фактор и унутрашње консолидације, зближења свих делова нашег народа, а уједно и моћна одбрана наше државе према иностранству.

Стога у име Клуба посланика скупштинске већине предлажем да се буџет Министарства војске и морнарице прими акklamacijом. (Опште бурно и дуготрајно одобравање). Живела војска! (Општи бурни и одушевљени повици: Живела војска!)

Председник Стеван Ћирић: Господо народни посланици, овим је завршен pretres IX Razdela — Ministarstvo vojske i mornarice. (Opšte burno odobravanje, pljeskanje i povici: Živela naša hrabra vojska). Prelazimo na glasanje. (Glasovi: Da se primi akklamacijom.). Glasaće se sedenjem i ustajanjem. Molim g. izvestioca da izvoli pročitati iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 401 IX Razdela — Ministarstvo vojske i mornarice.

Izvestilac Nikola Sokolović pročitao iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 401 IX Razdela — Ministarstvo vojske i mornarice.

Председник Стеван Ћирић: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 401 IX Razdela — Ministar-

stvo vojske i mornarice iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama. (Prima). Ona gg. poslanici koji primaju neka izvole sedeti a koji su protiv neka izvole ustati. (Svi sede). Svi sede, prema tome objavljujem da je partija 401 IX Razdela — Ministarstvo vojske i mornarice iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama jednoglasno primljena. (Burno pljeskanje i povici: Živela vojska.). Izvolite čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini jednoglasno usvojila kredite i po ostalim partijama IX Razdela — Ministarstvo vojske i mornarice i to: 1) iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 404, 426a, 431 (sa izm. i dop. učinjenim u Fin. odboru — Izveštaj F. o. str. 6); 2) iz § 3 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 432 i 438; 3) iz § 4 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 404; 4) iz § 5/2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredita po part. 402. Isto tako je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakom pojedinom paragrafu usvojila jednoglasno i §§ 54 i 55 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama koji se specijalno odnose na Ministarstvo vojske i mornarice a sa izmenama i dopunama učinjenim od strane Fin. odbora (Izveštaj F. o. str. 9—10). —

Gospodo narodni poslanici, konstatujem da su sve partije IX Razdela — Ministarstvo vojske i mornarice jednoglasno primljene i da je prema tome i pretres IX Razdela završen. (Opšte burno pljeskanje i oduševljeni povici: Živela vojska.). Prelazimo gospodo na pretres X Razdela — Ministarstvo građevina. Ima reč narodni poslanik g. Zarije Joksimović.

Зарије Јоксимовић: Господо народни посланици, пре него што пређем на главни предмет о коме ћу говорити, сматрам за обавезу као народни посланик и ваш друг на кажем претходно неколико речи. Увек сам претпостављао да код народних посланика које народ из наше простране домовине шаље као своје заменике, никада не може бити неозбиљности, него само озбиљност, да се расправља и говори само о озбиљним стварима. Ја сам приметно приликом опште дебате, као и код специјалне дебате, многе ствари. Чуо сам да многи другови протезирају поједине личности или ауторитете који су били у првој или у садањој Влади. Истина ово је први пут да долазим на ову говорницу, на којој сви народни претставници треба да изнесу жеље народа свога краја, али они треба да буду скромни да говоре само о општим стварима а не да се проводи у овоме узвишеноме дому агитација за овога или за онога. Чуо сам и то да се говори о нашим ауторитетима међу којима је и г. Јевтић као председник Владе. Ми се нисмо „обесили само за г. Јевтића, него смо се обесили на листи г. Председника владе“. Приликом промене Владе један наш друг намерно је истицао нама познату личност г. Стојадиновића, опробаног политичара. Част и поштовање свима члановима који су састављали ранију и који састављају данашњу Владу. Ја налазим да са овога места не би требали да критикујемо једне или друге. Мени се не допада једна ствар. Ја сам чуо са ове говорнице многе, којима није био циљ да истакну нешто што ваља, него само кажу: тај

треба, а тај не треба. Ја се с тим не слажем. То сам сматрао за дужност да кажем.

Господо народни посланици, дозволите ми сада да, приликом специјалне дебате буџетских дванаестина о Министарству грађевина речем неколико речи као народни претставник краја којег имам част претстављати у овом високом дому.

Господо народни посланици, Беране с околином је онај крај који по витештву, по уложеним жртвама у петвековној борби и у ратовима за народно ослобођење, по патњама и грчевитој борби у дугом ропству до 1912 год., по дубокој и витешкој националној свести, по фанатизму у оданости и безграничној љубави према својој великој отаџбини не изостаје ни иза једнога краја наше драге Југославије, Народ овог измученог краја, под вођством својих најбољих синова, вековима је укрштао и ломио копља са султановим великим пашама, беговима и агама и очувао своју народност, своју веру и све расне одлике право динарског типа, којег Цвијић сматра и држи за срж и кичму нашега народа.

Беранци су први, у заједници са браћом из Горњих Васојевића, а почетком прошлога вијека, пошли храбро и са највећим пожртвовањем кроз непроходне турске гудуре и велику турску војску у сусрет великом Вожду Карађорђу, и на Суводолу код Сјенице примили из његових руку први барјак. Народ из Доњих Васојевића је и 1912 године био авангарда, јер је читави месец дана прије званичне објаве рата од стране Црне Горе и Србије, дигао устанак против ондашњих турских зулума, што значи да је прво планула беранска пушка и наговестила велике историјске догађаје, који су се после, браћо и господо, ваљали и преко наших леђа. Али, нажалост, тај исти народ, господо, не само да не ужива плодове својих мука, дугих и тешких напора и патњи, своје одлично одигране историјске улоге, у колико му је географским положајем и историјском судбином, као спони између ондашње две српске слободне државе — Србије и Црне Горе, додељена била, него чак нема ни основних елемената, који би му служили као битни услови економског и културног живота.

Далеко од привредних и културних центара, без железнице, без довољног цеста и колских путева, као што је на пр. Рожаје с околином и богатим шумским комплексима, није уопште везано с Беранама колским путем. Цео саобраћај се врши ијешке и на коњима, а колика је ту огромна штета за привреду тих крајева. А, што је најгоре, на реци Лиму, који просјеца варош Беране и дели целокупни Берански срез на скоро два једнака дела, нема ниједног солидног моста, преко којег би струјао цео привредни живот тамошњег народа, пошто становници из Рожаја и околине и других пет општина морају увек прелазити преко Лима код Берана. А како скоро сваке друге и треће године, само када се појаве поплаве, река Лим, иначе брза и валовита, поруши једини дрвени мост код Берана, то се народ мучи без моста, пошто на размаку од 20 км., почевши од Тифрана испод Берана па до Андријевице нема никаквог другог солиднијег прелаза преко ове реке.

Искоришћавање природног блага, великих шумских посједа на рационалан начин је онемогућено, а то је огромна штета за народ нашег краја. Беранци, жељни сваког културног напретка,

без ичије помоћи отпочели су два главна пута, односно две главне артерије да граде, које ће везивати Беране и Берански срез са срезовима пећким и колашинским, и то: једну почињући од вароши Берана, па уз ријеку Бистрицу, кроз село Лубнице, планину Јеловицу, преко раскрснице, да имају везу са Срезом колашинским и вежу се за главни државни пут. А другу, почињући од Берана кроз село Рашаницу уз ријеку Калударску кроз село Калудру, планину Мургаш преко Ругове вежући се са главним државним путем и то је најглавније и најпреча веза са Срезом пећким. Ми смо беранци скромни, не тражимо од једанпут много ми већ чекамо читавих 15 година да се одзго и на нас мало мисли и погледне, па зато молим Краљевску владу, а специјално апелујем на господина Министра грађевина да у буџетске дванаестине свога ресора за ову буџетску 1935/36 годину унесе потребну своту за грађење једног бар каменог ако не гвозденог моста на реци Лиму код Берана. Такође извесну суму новаца као помоћ тамошњем становништву за довршење отпочетих путева, чија дужина износи 60 км. који својом радном снагом и материјалним средствима без државне помоћи нијесу у могућности завршити, а особито и неизоставно да се подигне мост, који би везао на првом месту два дела вароши Берана и два дела Беранског среза, зашто би му тамошњи народ био веома благодаран.

Поред тога молим Краљевску владу да се продужи грађење железнице уз Лим итд. и да се канализира ријека Лим, од које пријети Беранима велика опасност.

Изјављујем да ћу гласати за буџетске дванаестине. (Пљескање код већине)

Potpretsednik Franjo Markić: Има рећ народни посланик г. Војко Куртовић.

Војко Куртовић: Господо народни посланици, још у прошлом заседању Народнога претставништва указивана је пажња и чињене су све могуће примедбе на адресу Министарства грађевина. То Министарство које треба у данима најтеже економске кризе да са својим радом, својим огромним бучетом — већим него ма којег другог Министарства ублажи невољу и беду, отклони незапсленост и створи могућност да се може да приправи бар парче хлеба људима. Иако је за сваку буџетску годину Министарство грађевина било на то упозоравано, ми видимо да и ове буџетске године као и сваке досадашње, да је остало тако рећи непромењено.

Износ буџета Министарства грађевина тако је минималан као да је по среди неко луксузно Министарство а не Министарство које треба да створи могућност рада и зараде.

Кад се има у виду колико смо у саобраћајном погледу заостали од осталих држава, и кад се има у виду колико су поједине покрајине заостале од других у истој нам заједничкој отаџбини — Зетска бановина тако рећи у тој заосталости предњачи јер нема скоро никаквих комуникација — са чуђењем питамо каква је то грађевинска политика, која се изводи од ослобођења до данас. Можда ће вам господо посланици изгледати смешно, можда невероватно, можда ће вам то изгледати једна хипербола ако устврдим, да у старом Расу у Санџаку, од ослобођења до данас није ништа утрошено. Сваки пут приликом доношења буџета

на то смо скретали пажњу, молили смо, кумили и богорадили, а ако хоћете и вапијали, али све узалуд. Ти су крајеви данас толико запуштени, да њима иду каравани, као за време Отоманске империје, као да смо у 17 или 18 веку. Моме крају недостају путеви, железнице и недостаје све оно што је нужно, потребно и битно за културни и економски напредак једнога краја.

Влада г. Богољуба Јевтића предвидела је уредбу о извођењу и финансирању јавних радова и у ту уредбу унети су извесни путеви који имају да се изграде. Иако је по дневним листовима тобож уписана прва транша од 100 милиона динара, путеви који су том уредбом предвиђени ни један није отпочет са изградњом. Мада верујем да ће заиста доћи до изградње тих путева, ја сам приморан да скренем пажњу г. Министру грађевина да није довољно то што ће изградити један пут у мом беспутном крају, који личи на брисани простор, где нема пута и жељезница, него је потребно да г. Министар грађевина одреди потребне секције које ће и све остале путеве који се третирају као државни и којима се само на коњу може проћи, да се и они трасирају и да се израде потребни елаборати. Иако је незгодно да се из суме од 1 милијарде динара изграде други путеви, потребно је да се знају предрачунске суме у да се у свакој буџетској години уносе потребне суме и у току пет до шест година могли би се имати потребни путеви. Ако не постоји елаборат, а постоји можда могућност расположивих средстава, чим тих елабората нема, не може се приступити изградњи тих путева. Ја молим г. Министра да се заинтересује преко својих референата, који су путеви у Зетској бановини који се као државни третирају а којима се београдским аутомобилима не може проћи и да се израде елаборати и предрачунске суме у секцијама. Из године у годину могу се уносити у буџет суме, тако да у току пет до шест година потребне путеве оспособимо за саобраћај. Кад сам одлазио у неколико махова у Министарство грађевина и молио да се предвиде извесни кредити за изградњу тих путева, сваки пут био је један једини изговор да немају елабората и да не знају колика је предрачунска сума и да се не може ни пет пара у буџет унети. Да би ти изговори отпали, треба да постоје елаборати, да се може уносити потребна сума према расположивом новцу. Стога ја инсистирам и молим г. Министра грађевина да одреди потребне секције да се за све те путеве, који се третирају као државни, израде потребни елаборати, макар они стојали у Министарству грађевина до бољих времена. (Пљескање).

Potpretsednik dr. Josip Režek: Reč ima narodni poslanik g. Borisav Živadinović.

Борисав Живадиновић: Господо народни посланици, пре него што се осврнем на потребе мога среза нећу да пропустим једну чињеницу, а да је овом приликом не дотакнем, о којој је наш колега г. Дачић рекао да се код нас у Југославији појавила једна тешка ствар. То што су изгубили службу неки учитељи грешка је до самог законодавца и г. Министра просвете кад су доносили закон. Постоји специјални закон за основне школе од 1929 год. у коме је прописано да је сваки учитељ дужан у року од пет година да по-

ложи испит, док у новом закону од 31 марта 1931 год., постоји један параграф у коме се каже да у року пет година дужни су сви државни чиновници испите да положи. Та два закона долазе један с другим у контрадикторност. Вама је свима познато да се махом младе генерације учитеља шаљу у места, која су удаљена по читавих 100 километара од главних центара, тако да су ти млади учитељи одвојени и од литературе и од свега, тако да им је у том стању немогуће да даду испит у остављеном им року. Ја нисам за то да се они чиновници који не могу да даду стручни испит задржавају у служби, али како је погођен овим велики број исправних људи који могу бити од користи народу, то ја ово говорим због њих. У Вардарској бановини познато ми је да су се неки учитељи на време пријављивали за практични испит, али због великог броја кандидата, а мало учитељских школа и ограниченог броја за полагање, нису могли бити позвани на испит, и тако им је законски рок протекао и они су изгубили службу.

По податцима којима ја располажем због ових одредаба погођено је: из Дунавске бановине 122 учитеља; из Савске бановине 69; из Дринске бановне 15; из Вардарске бановине 135, дакле свега 341. Недостају извештаји још из 6 бановина, али према обавештењу укупан број износио би 520. Од овога броја већ их је отпуштено раније 15, а ових дана око 52. Ти ће људи сви пасти нама на врат и ми нећемо знати шта ћемо с њима да радимо. По § 72 Закона о народним школама и § 6 Закона о чиновницима од 1931 год., учитељски приправници дужни су да положи практичан учтељски испит до навршене пете године. Ја бих молио да се тим људима допусти да овај испит могу полагати накнадно још у овој години.

Овде има људи са факултетским образовањем, има професора, правника и лекара и ја вас питам, а и сам смело тврдим да нико од њих тај испит не би положио у остављеном му року, када би био изолован од света, литературе и живота те је наша дужност да онима, који нису могли због претрпаности да дођу да испит положи да им се продужи рок до идуће године.

Господо, сад да пређем на питање које тандира мој срез, на питање дувана. Као претставник свога среза, у коме се од вајкада гаји дуван, приморан сам да говорим о производњи дувана, обухватајући једним кратким прегледом како свој тако и остале срезове, у којима становништво готову живи од прихода тога дувана.

Како је Монополска управа под ресором Министарства финансија, то би се радовао, ако би приликом ове дискусије ма ко од позваних референата Монополске управе присуствовао овој дебати.

Наш сељак, господо народни посланици, утроши колосалну радну снагу у обради дувана, док дође дотле да тај дуван преда дуванским станицама.

Господо посланици, око обраде дувана толики је посао да само онај, који није обрађивао ту биљку не би веровао да рад око дувана почиње готово у марту, па се некада до краја откупа заврши идуће године у марту, — то значи, док се једна берба заврши прође читава година стално у раду, и тако се стално продужује без прекида.

Кад се, господо народни посланици прорачуна утрошак радне снаге за добивени килограм дувана, до продаје Управи државног монопола, сељака стаје тачно 20 динара један килограм.

Међутим, Монополска управа је до минимума, па чак и до понижења смањила цену томе тако важном артикулу у нашој држави, од кога, верујем, господо посланици, наша држава има највише прихода.

Не могу да пропустим, господо посланици, а да не кажем да је то жалосна чињеница да се дуван плаћа један и по, два и три динара, баш томе сељку произвођачу, кога килограм непрерађеног дувана ништа мање не стаје од 20 динара, а да му се баш та врста, која се њему плаћа један динар и педесет пара продаје по 200 динара килограм, док боље врсте иду и по 1000 динара килограм.

Верујем, господо посланици, да је наша држава у тешком материјалном стању, али Краљевска влада мора и треба да зна да не треба сећи благородну биљку, која даје храну за живот, а то је наш сељачки народ. Господо народни посланици, Монополска управа има по томе питању једну велику грешку, коју правда тиме, што вели, да су наши магацини са дуваном препуни и да зависи цена дувана од вањске пијаце, а ја велим да није тежина ситуације дуванског питања у томе, већ у овоме:

1. што се много троши на монополско особље, које води послове до предаје дувана;

2. што је превелика раскошност и галантност у расходима самога особља при исплати принадлежности члановима откупне комисије;

3. што су превелике бенефиције у природи како их у Монополској управи називају репрезентације, већим, а следовање дуванско нижим чиновницима.

Дозволите ми господо, да по свима овим тачкама наведем примере, да би вас тиме убедио да је заиста правда на страни произвођача. Представимо, господо, да у једном срезу берба даје 100.000 кг дувана. Док особље пређе да изврши прво и друго бројање, док управник дуванске станице изврши путовање ради контроле, оно оде на дијурне и дневнице око 100.000 динара, поред редовне плате особља. Када сада поново пође то особље да врши бројање низа, па онда мерење, када се дуван сасуши, онда и ту оде око 5—6.000 динара за особље. Када почне откуп тада долазе комисије за откуп дувана и то, руковођа, државни купац, народни проценитељ, разни писари, чиновници, мерачи и служитељи, којих има подоста и ту се направи трошак око 20.000 динара. Кад се све то среди, господо, онда се одбије сељаку још и од укупне суме пријема његовог новца 10% за тршкове комисијске, што би, ако 100.000 килограма дувана чине 300.000 динара укупно, изнело би да се произвођачима узме још 30.000 динара, те износи све то, господо народни посланици, на 100.000 килограма дувана још непотребних издатака скупно око 66.000 динара плус следовање 30 до 40.000 динара на име неких репрезентација у дуванском следовању, те се скупа направи трошак око 100.000 динара.

Напоследку дође и дуван, цигарете у природи свом особљу државном од „Зете“, па до „Вардара“, те и ту оде стално месечно по 1500 до 2000 динара, а то чини колосалну суму кад се зна да је та пракса уобичајена и стално при свима монопол-

ским надлештвима која су упуслена око монополског дувана.

Овакво газдовање Монополске управе, господо народни посланици, и ако изгледа да држави доноси колосалне приходе, оно, у исто време, доноси већу штету, убијајући произвођача — сељака и творца ове државе, а када, господо, сељак — произвођач слаби, држава сигурно није у добити.

С тога износећи ову јасну чињеницу пословања и газдовања у Монополској управи, морам да нагласим г. Министру финансија, да се заузме за следеће потребе произвођача дувана:

1) Да се дуван у Срезу моравском пребаци из треће категорије у другу, како би се колико толико цене поправиле;

2) да се укину дневнице и остали трошкови особљу при откупу дувана, јер се тај посао у монополској служби мора и треба да сматра редовним, што он и јесте, а не изванредним;

3) да се укине дуванско следовање службеницима, јер произвођач увиђа, да се према њему чини неправда, да сви у Монополској управи имају права на бесплатно пушење дувана, а он, који производи, не само да на то нема право, већ га по тако скупој цени треба да купи и ако му сретства не дозвољавају;

4) да се сви произвођачи ослободе кријумчарских кривица и плаћања казни, јер док су други пушили његов дуван бесплатно, он је морао услед кризе и немања хлеба и да прода, да би са тим новцем задовољио неку насушну животну потребу, а не да би прибавио себи неко луксузно задовољство. Народ је осиромашео, и казне од 20, 30 па и 50 хиљада динара није у стању нико од сељака да исплати;

5) да се у овој години додели поред објављене цене и додаток по килограму свима произвођачима у Срезу моравском, пошто је њихов дуван стављен у трећу категорију, бар још по 5 динара, како би достигао цену друге категорије. Не учини ли се тако, наш сељак казну неће моћи да плати, јер и нема од чега, а и дуван неће дати по 1.50, 2 и 3 динара, нити ће га ко моћи нагнати да то учини.

Молим господу народне посланике и колеге, да ме у овоме предлогу помогну.

Верујући да ће г. Министар финансија са своје стране учинити све и изаћи у сусрет оправданим захтевима, гласаћу за предлог буџета Министарства финансија. (Пљесак код већине).

Potpretsednik dr. Josip Režek: Има рећ народни посланик г. Nikola Kabalin.

Izvestilac manjine Nikola Kabalin: Gospodo narodni poslanici, dozvolite mi da u svojstvu izvestioca manjine, kažem nekoliko reči o resoru koji spada u struku za koju je vezano i moje privatno zvanje. Stoga sam slobodan da učinim neke napomene u stvarima ovoga Ministarstva.

Gospodo, o potrebi većih investicija u resoru Ministarstva gradevina ne treba da govorim, jer vaša iznošenja skoro u svima resorima kreću se u tome pravcu, međutim tražene investicije sa strane pojedinih poslanika redovno nailaze na prigovor od strane g.g. ministara da u tome pogledu nema predradnja. Radi toga se slažem sa onim predgovornikom koji kaže da se bar izvrše ove predradnje pa kada bude

finansijske mogućnosti da se to može brzo i da izvrši.

Gospodo, ja bih hteo o resoru Ministarstva građevina da upozorim gospodina Ministra na neke stvari koje nisu direktno u vezi sa budžetom, koje ne čini državi i državnoj kasi nikakve terete pa bi mogle biti i administrativnim putem izvedene. To je u prvom redu davanje poslova stranim velikim preduzećima. Ako prelistate naš budžet, kako Ministarstva građevina tako i Ministarstva saobraćaja, naći ćete velike stavke o plaćanju stranim firmama, koje su tek obroci koji će se ponavljati u svakom budžetu. Kod nas se u poslednje vreme praktikuje, da se skoro svi, a naročito veći poslovi, daju srtnim firmama u rad. Sa tom praksom treba jedanput da se prestane prvo stoga, što su cene po kojima se daju ti poslovi prevelike, a drugo, što se time od tih poslova isključuju domaći inženjeri i domaća preduzeća.

Ja sam već u Finansijskom odboru istakao jedan frapantan slučaj koji se desio kod isušenja pančevačkog rita. Tu se radilo o jednoj ogromnoj, milijonskoj svoti i kada su došli na licitaciju naši domaći preduzimači, oni su naravno, bar na papiru, ponudili skuplju cenu. Dva dana posle toga, kada je licitacija bila već obavljena, došao je jedan zakon po kome se stranoj firmi koja je dobila posao opraštaju svi porezi, sve trošarine i sve dažbine državi. Na ovaj način ne možemo mi da potpomažemo domaću privredu i ne možemo na ovaj način dati uposlenje našim domaćim inženjerima. Gospodo, u koliko se koje domaće preduzeće ipak upusti u neki veći posao ono usled opštih uslova nailazi na tolike teškoće sa strane vlasti, da ta preduzeća mahom propadaju. Ali kod toga ni državna kasa ništa ne dobiva, već je propast preduzeća išla redovno na račun posrednika, advokata i drugih koji su sudelovali kod rešavanja nastalih sporova.

Povod za te sporove leži u opštim uslovima o izvodenju građevinskih poslova, i ti opšti uslovi treba da se izmene kako u interesu preduzimača tako i u interesu ugleda države.

Gospodo, ja upozorujem na to da mi imademo u državi vrlo mnogo nezaposlenih inženjera i da bi ih trebalo prvenstveno uposlavati. Radi toga bi trebalo i sve poslove, kojih i inače tako malo ima, davati domaćim preduzimačima koji uposljuju te inženjere. U pogledu privatno-tehničke službe bile bi potrebne stanovite kontradikcije u raznim zakonskim propisima dovesti u sklad, trebalo bi razgraničiti delokrug raznih tehničkih grana, pa bi kod toga trebalo povećati računa i o promeni § 49 Zakona o radnjama. Isto tako trebalo bi da se ustanovi i razgraniči odnos između zanatlija i preduzimača. U tom pogledu treba da vlada pravilo, da svaki imade da vrši onaj posao za koji imade kvalifikacije. To je u ostalom bila i tendencija Zakona o radnjama, pa bi nepravredno bilo da se taj zakon primenjuje na sve struke, samo ne na tehničare.

Kod § 57 b) koji je kao nov unešen u naš Finansijski zakon molio bi g. Ministra da vodi računa kad bude sastavljena ta uredba da u njoj domaći inženjeri nađu punu zaštitu. Poznavajući Gospodina Ministra građevina, koji je i sam inženjer, ja sam uveren da će on u interesu domaće radinosti o ovim napomenama, koje su neka bude uveren dobronamerne, da će voditi računa.

Što se tiče samog Ministarstva građevina ne samo u ovom budžetu nego i u prošlom — ja se slažem sa prethodnim govornikom — da su te sume pre-

malene. Ministarstvo građevina imalo bi biti jedan resor kroz koji bi puštali u opticaj i cirkulaciju stanovite svote, koji bi služile na podizanju privrede. Tu svrhu imaju javni radovi. Samo bi tu trebalo voditi računa da se izvadaju takvi javni radovi gde više dolaze do izražaja radna snaga a manje investicije koje se dobavljaju na strani. Javni radovi imaju da olakšaju dva pitanja i da rešavaju dva naša problema a to je i privredno i socijalno pitanje. Socijalni momenat je u tome što se daje uposlenje radnom staležu a privredi u tome, da se stvaraju nova dobra koja će narodnu privredu obogatiti i načiniti racionalnom.

Sada gospodo, kod javnih radova tu bi eto mogao malo više da se provede princip ravnopravnosti. I ako u Ministarstvu građevina može biti ima takvog političkog momenta, taj je momenat g. Ministre u ovome: stalno se priča o tome da se u nekim krajevima više izrađuje a u drugim manje. Ja sam sigurno poslednji, koji će to prebacivati Kraljevskoj vladi, ali bih molio g. Ministra da kod svih radova a naročito kod javnih radova vodi računa i o krajevima koje mi zastupamo, da i oni dođu do ekvivalente participacije. Gospodo, ja sam radi toga izneo pred Narodnu skupštinu odnosno pred Finansijski odbor jedan amandman, koji se odnosi na izgradnju mosta preko Save u Zagrebu i ja bih molio g. Ministra, pošto danas ima sednicu Finansijski odbor, da se ta stvar tu sprovede a ako to ne bi bilo moguće da se to sprovede kroz javne radove.

To bi bile napomene koje bih imao učiniti na ovaj zakonski predlog što se tiče Ministarstva građevina, i molim gospodina Ministra da o ovim dobronamernim napomenama povede računa. (Pljeskanje na levici).

Potpredsednik dr. Josip Režek: Gospodo narodni poslanici, ovim je završen pretres X. Razdela — Min. građevina. (Žagor. Glasovi: Nema kvoruma, nema poslanika, kako možemo da rešavamo. — *Vasilije Trbić:* Ovde, gospodo, nema kvoruma. Ovo nije kvalifikovana većina, i ne može da se radi. Mesto narodnih poslanika je ovde u Skupštini a ne da idu po Ministarstvima za intervencije. Ja tražim prozivku da se konstatuje da kvoruma nema. Od 314 poslanika ovde treba da ima 126, a toliko nas nema. Molim ponovo da se izvrši prozivka). — Gospodo narodni poslanici, ja sam sada primio predlog sa potpisom 10 narodnih poslanika da se izvrši prozivka radi utvrđivanja kvoruma. Ja ovaj predlog prihvatom i molim g. sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar dr. Dragan Damić proziva poslanike radi utvrđivanja kvoruma.

(Posle prozivke)

Pretsednik Stevan Ćirić: Izvolite čuti, gospodo narodni poslanici, rezultat prozivke. Prozvana su sva gospoda narodni poslanici. Prisutno je bilo onih koji su se odazvali sa „ovde“ 213 plus onih 11 koji su potpisali ovaj predlog — jer po § 91 Poslovnika i oni se smatraju prisutnima — i prema tome ima 224 narodnih poslanika i kvorum je tu. Prema tome gospodo narodni poslanici, možemo preći na glasanje X Razdela — Ministarstvo građevina. Glasaće se sedenjem i ustajanjem. Molim g. izvestioca da izvoli pročitati iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 486 X Razdela — Ministarstvo građevina.

Izvestilac Nikola Sokolović pročitao iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 486 X Razdela — Ministarstvo građevina.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitati partiju 486 X Razdela — Ministarstvo građevina iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama. (Prima. — Ne prima.). Ona g. g. narodni poslanici koji primaju neka izvole sedeti a koji su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem da je partija 486 X Razdela — Ministarstvo građevina iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama većinom glasova primljena. Izvolite čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila kredite i po ostalim partijama X Razdela — Ministarstvo građevina i to: 1) iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 488, 502 i 506a; 2) iz § 3 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 496. Isto tako je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakom pojedinom paragrafu usvojila većinom glasova i §§ 56, 57, 58 i 59 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama koji se specialno odnose na Ministarstvo građevina a sa izmenama i dopunama učinjenim od strane Fin. odbora (Izveštaj Fin. odbora str. 10—11). —

Gospodo narodni poslanici, konstatujem da su sve partije X Razdela — Ministarstvo građevina većinom glasova primljene i da je prema tome i pretres X Razdela — Ministarstvo građevina završen. Prelazimo gospodo na pretres XI Razdela — Ministarstvo saobraćaja. Reč ima narodni poslanik g. Desimir Janković.

Десимир Јанковић: Господо народни посланици, када је на дневном реду буџет Министарства саобраћаја, буџет државних железница, сматрам за потребно да учиним извесне напомене, колико самом буџету толико исто и Краљевској влади, а специјално г.г. Министру саобраћаја и Министру финансија.

Претставник сам краја, кроз који је пре неколико година отпочело грађење пруге нормалног колосека Пожаревац—Рабово—Кучево. Ово је само један део пројектоване пруге, чији крај треба да буде делом на обали Дунава, где ће се по изради моста преко Дунава везати са Румунијом, а уједно ће се овај крај спојити возом са постојећом пругом Прахово—пристаниште—Ниш.

Господо, нећу да понављам злу судбину неколико нових пруга, на којима су услед неповољности закључених уговора о њиховом грађењу обустављени радови, које је судбина била и ова пруга, већ о неизмерној штети коју тек сада држава и народ трпи, јер у највећем обиму извршени радови на овој прузи имају да буду само руина, која ће државну касу стати добрих и у данашње тешко време, тешких милиона само зато што пруга није довршена.

Господо посланици, крај кроз који је пројектовано грађење ове пруге, јесте један од ретко богатих крајева. Ту вам је богата житница Стиг, огромни комплекс шума — Столови, Дели Јован, Мироч, Хомолске планине итд. — мноштво рудника, као што су угљени рудници Мишљеновац, Ракова бара, Раденка итд.; златни рудници на Пеку, у Кучајни, Нерезници, Благојевом Камену, Железнику итд., као и многобројни остали рудници олова, пирита, живе и др. Шуме овога краја толике су, да је огромна штета сатирати по другим крајевима наше државе проређене шуме, док у не-

приступачним шумама овога краја само преко зиме попада толико горе да би се читави крајеви од тога могли огрејати, а да се ни једно здраво дрво исече. Све ово неизмерно благо, господо, стоји или потпуно неискоришћено, или се једним врло незнатним делом користи из једног јединог разлога, што томе крају не достаје оно саобраћајно сретство, које може једино омогућити улагање и интересовање већих и јачих капитала за експлоатацију овога богатства овог краја, а то је железница.

Доњи строј започетог дела пруге од Пожареваца до Кучева, заједно са зградама, тунелима и мостовима без конструкција израђен је и према подацима, које имам, за извршење ових радова држава је инвестирала око сто четрдесет милиона динара.

Господо, друга је година како су сви радови на довршењу ове пруге потпуно обустављени.

Буџетом за 1934/35 буџетску годину у партији 654 позиција 2 предвиђено је за радове и набавке који ће бити извршени у државној режији на грађењу пруге Пожаревац—Кучево три милиона динара, а цела партија 654 по предлогу закона о буџетским дванаестинама повећана је са 2,509.288 динара а према подацима које ја имам, за довршења ове пруге и њено оспособљавање за пуштање у јаван саобраћај потребно је око 50 милиона динара.

Значи, господо, да буџетом за 1935/36 буџетску годину није уопште ништа предвиђено за довршење ове пруге.

Господо, ја мислим да је и Краљевској влади и вама, господо народни посланици, познато да тај крај по богатству претставља за нас и за нашу државу оно, што за Французе и Немце Рурска област и верујте да би око овога краја многи капитали читаве ратове водили, само када би имао железницу, али без тога ништа.

Стручни органи железнички нити ико може да побија једну чињеницу; да доњи строј ове пруге само још једну рђаву јесен и зиму сачека, па ће бити оштећен толико, да ће се понова морати инвестирати велике суме да се исти обнови, осигура и оспособи за постављање горњег строја а то је господо, за данашње време не само штета, већ огромна и ненакнадива штета.

У име народа краја кога овде у овом Дому претстављам и заступам, који је као један од најбогатих крајева предратне Србије био запостављан, био пасторче, у колико се његовог култивисања и напретка тицало, па као такав није ни железницу добио, не буде то и данас када је грађење те железнице отпочето, изјављујем да ћемо довршењем ове пруге оштетити и народ тога краја, али велике и огромне штете претрпеће сама држава, на шта упозоравам и Краљевску владу и вас, господо народни посланици, да не требамо то да дозволимо.

Не дозволимо, господо, да због ужета изгубимо и јуне, тј. да нам због 40—50 милиона, колико је потребно за довршење ове пруге и добијање користи од ње пропадне до сада утрошених 140 милиона и да се један по државу врло важан, користан и потребан посао не оствари.

Господо посланици, ја сам уверен да ће Краљевска влада која је баш и дошла са задатком да народу притекне у помоћ и помогне прихватити ово моје тражење и молбу која је у исто време молба не само народа мога краја већ и молба на-

рода и других крајева источног дела наше државе од Пека и Млаве па све до Тимока, створити могућност за довршење једне тако важне пруге.

Господо, посланици, хтео сам само још неколико речи да кажем односно здравствених прилика у моме Срезу звишком. У Срезу звишком који има 30.000 становника, одприлике, хигијенске прилике су тако страшне да ме је чисто срамота да их као народни посланик износим. Покојни професор др. Ђурица Ђорђевић долазио је 1924 године са једном групом лекара у Срез звишки. Дошао је да испита тај крај и шта је пок. др. Ђорђевић констатовао? Констатовао је једну опасну заразну болест, констатовао је сифилис и туберкулозу. Код мене, господо, у Срезу звишком има 73% становника који болују од сифилиса. Да се запитамо, господо, одакле је и откуда је то. Поред болести редовне она је настала и као ратна последица. Рат је распростро ту гадну и опасну болест још више. Али, господо, ја морам да кажем да ја у моме срезу имам свега једног лекара на 30.000 становника, па се питам, господо, да ли и поред најбоље воље један лекар може да лечи и залечи 30.000 становника? Још једна жалосна чињеница је та да тај срез, чији је главно средиште варошица Кучево, нема ни једне среске амбуланте. Хоћу да вам кажем и то да у Срезу звишком постоји рудник Света Варвара, који је удаљен од Кучева 32 километра. Пре неки дан, господо, десио се један такав случај да је једном раднику морала бити ампутирана нога и тај је радник морао да се вози 94 километра да би стигао до бановинске болнице, и кад је био у близину болнице, он је сиромаш издахнуо. Ја вас молим, господо посланици, да ми помогнете а апелујем на Краљевску владу да пошаље једну комисију у Срез звишки која ће увидети да је крајња потреба да се већ једанпут помогне томе народу.

Пошто имам поверења у Краљевску владу и пошто сматрам да ће Краљевска влада да ми помогне, изјављујем да ћу гласати за. (Пљескање код већине).

Potpretsednik Franjo Markić: Реč има народни посланик г. Владимир Тишма.

Владимир Тишма: Господо народни посланици, у Министарству саобраћаја спада и одељење за грађење железница. Ја желим да пред вас изнесем питање Унске пруге и као народни посланик и као инжењер и као човек који жели да државној каси остане 100 милиона динара ефективних, јер од решења питања унске пруге зависи да ли ће државна каса ако се одлучи грађење по једној или по другој варијанти да ли ће државна каса добити тих 100 милиона или изгубити. Ово питање износим сада пред Народну скупштину први пут, али пред Сенатом је било изнесено већ два пута. Сенатор г. др. Мајсторовић упутио је ланске године г. Министру саобраћаја једну интерпелацију у којој је тражио хитно решење овога питања. Пре неколико дана упутио је г. сенатор Мајсторовић интерпелацију на г. Министра саобраћаја, али у исто време не интересира ово питање, само нас овде у Народној скупштини, не интересира ово питање само г. г. сенаторе, него то питање интересира две бановине Врбаску и Савску и интересира једним делом Приморску бановину. Ја морам овде лојално да изнесем пошто су ми познате интерпелације г. др. Мајсторовића да би се сложио и са интерпелацијом г. др. Мајсторовића све донде докле

он говори о важности те пруге уопштем погледу, док говори о важности пруге у политичком погледу донекле и док говори о важности пруге у економском погледу у општим цртама, али се не могу сложити са интерпелантом ни са интересентима са друге стране кад се ради о решавању варијанте јужнога дела те пруге. Да би било јасно ради се о овоме. Унска пруга обухвата према овоме називу у Уредби о пројектовању и трасирању нових пруга од 1927 год. пругу која пролази Бихаћем и иде долином Уне, па Мартиним Бродом а од ове тачке долазе две варијанте, једна је варијанта југоисточна која иде на Трбок речицом Батишницом, иде паралелно са пругом шипадовога уског колосека од 0,76 см. и излази на Книн. Друга је варијанта ова коју ја заступам, та је краћа и треба да прође од Мартиног Брода па да изиђе на личку пругу код станице Зрмање.

Господо, казао сам, да питање те унске пруге не би изгледало неко стручно предавање ја ћу о важности њеној да пређем и жалим што г. Министар саобраћаја није овде, али о томе је говорио исцрпно г. сенатор др. Мајсторовић.

Са г. интерпелантом сенатором сложила се Трговачка комора у Сплиту, с њим се слажу и нека господа посланици, а сада, према вестима које сам добио ових дана и из новина видео слаже се и комора Врбаске бановине у Бањој Луци са свима привредним друштвима. Из Врбаске бановине чујем да ће доћи и једна депутација г. Министру саобраћаја да поради, али не за ову краћу и јефтинију, него за ову дужу и скупљу варијанту.

Господо, јужна варијанта која нас интересира, доживела је хронолошки секцијски претрес од стране Министарства саобраћаја, а први пут се јавила 1921 године, када је била трасирана према наређењу Министарства саобраћаја. У самој комисији која је вршила ту радњу била су и господа која заступају скупљу и дужу варијанту, г. професор Загребачког универзитета Алачевић, г. инжењер Сењановић, и неколико геолога још, као г. др. Кох и други. Они су се одлучили за ту варијанту и поднели свој предлог Министарству саобраћаја, а Министарство саобраћаја одредило да Унска пруга има да се реши овако како су они предложили.

1926 године, увиђајући значај и важност Унске пруге с обзиром на железничку политику наше земље, на седници ужег одбора железничке конференције од 16-XII, г. Сењановић инжењер, који је био и члан оне поменуте комисије, тврдио је и предлагао противно својим ранијим налажењима, да је варијанта на реци Батишници згоднија него ли варијанта на Зрмањи. Морам споменути одмах да је г. Сењановић пре 1919 године написао чак и једну брошуру која је изишла у Загребу а у којој спомиње јадранску железницу у односу спрам Сплитске луке, и у тој брошури, као стручњак, предлаже ову краћу унску варијанту на Зрмањи. Међутим, када је г. Сењановић дошао као члан комисије а можда и као преставник сплитске трговинске и Индустијске коморе, он је одустао од свога убеђења и уверења стручног и наједанпут пришао кампањи индустријске и трговинске коморе. (Један глас: Свакако је имао разлога). Мени као стручњаку ти разлози никако не могу бити јасни, сем ако г. Сењановић и г. Алачевић нису своје стручне студије тако радили да су заборавили опште интересе и бранили само интересе

Сплита, и Трговачке и индустријске коморе Сплита и бранили интересе Шипада.

Ако ја вама на мапи или према терену који сам пешке прешао, пређем тај терен и ако према податцима и званичним и чисто стручним контролираним не видим да би ова варијанта која излази на Книн долином реке Батушнице у техничком погледу имала икакве предности, онда не могу да разумем г. Сењановића да се и он, који се изражава о предности зрмањске варијанте после четири године одлучује за другу варијанту, само ако није ишао у интересу Индустријске — трговачке коморе и локалног патриотизма. У стручном листу наших инжењера и архитекта, број 11 и број 12, од 30 јула 1934 год., који је мене интересовао и као човека који се тамо родио, где треба да прође та пруга и као инжењера, стоји од речи до речи ово. Али пре свега да кажем ово: расправа је стручњачка расправа између одељења Министарства саобраћаја за грађење жељезница и г. Алачевића који је био први члан те комисије, и у тој расправи у стручњачком листу где одељење за грађење жељезница заступа ону тезу коју и ја заступам сада, а г. г. Алачевић и Сењановић заступају другу, стоји овако: „Да би било још јасније, морам изнети једну важну чињеницу, наиме Сплитска трговачка комора одредила је суму од 76.000 динара која се има дати инжењеру Јерку Алачевићу, професору Техничког факултета у Загребу, као награду за рад и трошкове око израде елабората. Елаборат се односи на варијанту дужу коју заступа Сплитска трговачка комора. Против решења Министарства саобраћаја вођена је кампања, јер је Министарство саобраћаја 1929 год. решило да се прими и ова варијанта на Зрмањи. У истоме духу, ја и у овако стручном критиковању где је стручњак инжењер Васковић нисам имао довољно поверења и нашао сам и бољег документа, а то је акт Трговачке — обртничке коморе у Сплиту од 9 јула 1930 год. који је послат угледном општинском управитељству у Сплит и који каже овако: У смислу синоћњег закључка коморе а у споразуму са претставницима општине Сплитске, Шибеничке и Книнске, част нам је доставити један операт инжењера Алачевића о Унској прузи. У случају потребе, ми ћемо тај операт затражити натраг, јер имамо свега осам комада. По један примерак послали смо бановинама Приморској и Врбаској, а биће нам потребно и за Министарство у Београду. Пројекат остаје власништво г. Алачевића. Како је операт г. Алачевића врло опсежан, па је он у то уложио много труда и издатака, комора је одлучила да понуди г. Алачевићу награду од 50.000 динара, и то 24.000 на име трошкова и то по бановинама: на бановину спада 30.000 динара, на Општину Сплит 15.000 дин.; на општину Шибеник 12.000 динара; на општину Книн 9.000 дин., а на комору 10.000 динара. Комора је предујмила један од трошкова који би са наградом износио 76.000 динара. Претседници општина су пристали да ће заговорати у својим општинама ту награду. Ја као инжењер кад сам у пракси радио на основи закона добијао сам од државе за израду авиона 1%, односно пола од сто за радове и елаборат.

Због Сплитске индустријске коморе или капиталистичког индустријског друштва „Шипад“ не би се смео запоставити један крај, један срез, где народ у самом моме месту има две златне Карађорђевог звезде и 17 златних одлиција Милоша

Обилића, који је дао 270 добровољаца, који је зидео ову државу, који је чисто национални елементат. (Глас из центра: Онда смо ми ваљда не-национални?!). Не сумњам у вашу националност, г. посланиче, али кажем и тврдим да је тај народ у ономе крају потпуно националан. Зар је потребно запоставити такав крај, са таквим народом, тим пре, што извођење ове варијанте кошта 114 милиона јевтиније?! У данашњој кризи, ја слободно могу да заступам тај народ овде, и да тражим да он не буде запостављен. Ја мислим да ћете се сви сложити са мном, када замолим г. Министра саобраћаја, који није овде, а коме ћу упутити једну интерпелацију у тој ствари, а вас молим да ме потпомогнете за њену хитност. (Глас са левице: На коју он неће ни одговорити!). . . а коју он неће можда ни уважити. (Глас из центра: Само нека је саграде, а ми нећемо то доживети!) Ја ћу и даље градити аероплане, а нећу градити пруге.

Кад неко хоће да третира питање те пруге, он мора да зна општи план мреже наших пруга. Ја нећу да држим овде предавање о значењу тога општег плана. Поменућу то да та варијанта Унске пруге на Зрмању има национални значај, који је Аустрија потискивала, јер је тамошњи чисто наш, сада југословенски, а онда српски живаљ од 99% запостављен, и Аустрија се носила мишљу, а то можеге наћи у старим архивама, да је та пруга била пројектована исто онако као што је данас брани Трговачка комора. Аустрија је била свесна тога да, ако пусти пругу тим крајем, Сплит не добија много. Он добија 15 километара дужу пругу, јер је већ везан личком пругом, али наш национални живаљ, сем 114 милиона ефективних, губи оно што се не може поправити ни за 200 или 300 година.

Као стручњаку, мени није јасна једна ствар. Ја не могу да схватим ту одбрану, а то је изнео и професор универзитета у Загребу, како је могао замислити да пруга нормалног колосека иде реком Бутишницом, где већ иде једна пруга од 0.76 м. Зашто да се то ради? Зашто тај плеоназам? Зар ова пруга није боља у сваком погледу. То је било ради тога да се Биоград на мору и Шибеник не развију, а највише ради онога што сам напоменуо: да овај чисто југословенски елементат не добије ту пругу.

Да би господо добили јасну слику ја ћу вам изнети податке у цифрама из којих можете видети важност и једне и друге варијанте. Према предлогу Дирекције за градњу жељезница из 1929 године дужина трасе од Кулен Вакуфа је 47.683 км, а дужина друге трасе 69 км. На целој прузи то је наиме само варијанта, дакле цела пруга коштала би према најтачнијим податцима из 1929 године 130 милијона динара. То је Зрмањска пруга, док би пруга на Книн према тим податцима коштала 308 милијона. Ја сам овде каза да је разлика само 114 милијона динара, јер овим податцима нисам веровао. Према најновијим податцима и податцима професора Алачевића, који навлачи за ову индустријску комору види се да је г. Алачевић чисто техничке ствари, километражу успоне, лукове, тунеле израчунао врло добро пошто је стручњак, али се не слажу цифре у нивоу. Г. Алачевић каже да би пруга на Зрмању коштала 191 милијон 792 хиљаде а ова друга на Книн 214 ми-

лијона и 271 хиљада дакле диференција од округло 36.000.000.— Дакле диференција не би била велика, а велика није зато, што је у свој детаљни прорачун унео на ову варијанту забране за сметове са личке пруге. Грађење пруге која иде уз реку Бутишницу он је казао и благо о њој говорио, (*Војислав Ђорђевић*: Јер је добио награду!)... јесте, добио је 76.000 динара. Молим вас лепо, стварност је ова, по најновијим подацима стварност овако изгледа и према ценама из 1932 године, када су секције радиле, данас су цене још мање за Зрмањску варијанту имамо 143.000.000. У овој стварној зрмањској варијанти није више оптерећење са ветробранима са личке пруге. А имадемо на другој страни 250.000.000, дакле диференција између њих за 107 милијона динара ефективних. Интеркаларне ствари да рачунамо имадемо уштеду овде од 140.000.000 динара, плус све битности што сам нагласио овде. Ја молим Господина Министра саобраћаја, који није овде, да почне већ једанпут са том пругом, (Један глас: Барем то!)... па макар довршили само до оне тачке, где почиње варијанта једне или друге. Поднећу овде интерпелацију, али кад будем подносио интерпелацију и кад дође до Министарског Савета, ја сам овде учинио своју дужност и изнео сам то пред г. г. Министре који су овде. (Претседник Министарског савета др. *Милан Стојадиновић*: И ја сам овде!) Извините, Господине Претседниче, нисам Вас видео и Господине Претседника молим, кад ова ствар дође на ред, да се не би ускогрудним, једностраним локалним интересима удовољило а на штету целокупне наше железничке мреже и наше железничке политике и националног елемента, коме би та пруга требала да се пружи.

Да се добро разумемо. Ја тврдим овде једну ствар, а то је да та пруга 48 километара пролази кроз пустињу. Молим да се води рачуна кад дође на дневни ред та пруга, јер онај народ осем што би му Унска пруга била потребна као наставак пруге ка Јадранској, она је потребна и као део јавних радова. Ја имам дневно 20 до 30 сељака овде који траже рада и ја трчим по грађевинама да их запослим. Та пруга била би својим почетком и део јавних радова и људи среза где она пролази. Ја се сећам још као мали, који су тада били у срми и злату, а данас су носачи на станицама. То становништво, које је црпало своју новчану моћ из Немачке и Америке, данас нема на Крсну славу да донесе свећу у цркву. Па у име тога становништва молим да се почне с том пругом и верујем да ће Краљевска влада и Министар саобраћаја увидети све ово, разјаснити то питање варијаната и окренути оном варијантом која је боља, економичнија и за целу мрежу згоднија и која на концу спада у један део планске железничке политике. (Пљескање и одобравање на левици).

Potpretsednik dr. Josip Režek: Има гећ народни poslanik г. Mihailo Krstić.

Михаило Крстић: Господо народни посланици, излазим на ову говорницу као члан Скупштинске већине, не да критикујем рад Владе као што су чинили дојучерашњи наши другови, а садашња опозиција, из разлога што сам свестан да је др. Стојадиновић дошао пре месец дана иако је систем садашњице рђав, не може се пребацити влади др. Стојадиновића, нити његовим члановима, што

је и вама, господо, из опозиције врло добро познато. (Одобравање и повици: Тако је!) Кад је тако, сви ваши напади били су необјективни и ништа друго до израз бола за изгубљеном политичком битком. У овој специјалној дебати узео сам реч да би испунио своју дужност коју имам према оном крају који ме је послао у овај Дом, а уједно и према Влади, чијем клубу припадам да мојим добронамерним сугестијама допринесем, да Краљевска влада др. Стојадиновића у скорој будућности побољша све оно што кочи данас привредни живот.

Ја сам мислио да узмем реч још у начелној буџетској дебати, али због донете одлуке није ми се дала прилика да говорим, те сам се сад јавио код овога раздела Министарства саобраћаја, јер хоћу да истакнем једно питање које сам покренуо још у прошлој Народној скупштини 1933 године. Дигнута је пруга Ђићевац—Свети Петар. Земљиште на коме почива та пруга експроприсано је од појединих сељака, којима је један део пруге исплаћен, а други још не. Како пруге нема, нити се она поставља, то бих ја молио Краљевску владу да се земљиште, које је раније експроприсано за потребу државну врати грађанству и ранијим сопственицима тога земљишта.

Господо народни посланици, позната је ствар и ми смо сви свесни да је у нашем селу дошла несрећа до врхунца. Али то зло није наш специјалитет него је последица европске светске кризе. Краљевска влада није у стању ту кризу да искорени, али својим настојавањима може да је ублажи. Кад смо код Министарства саобраћаја морам да истакнем још једну ствар, и да замолим Краљевску Владу да робну тарифу смањи, јер један од узрока ниских цена земљорадничких производа, то је висока робна тарифа коју није смањило ни пређашњи Министар саобраћаја г. Димитрије Вујић. Стога молим Краљевску владу, да ту робну тарифу доведе у склад са ценама сељачких производа. Жалим што овде нема г. Министра финансија, јер већим делом ствари које хоћу да изнесем припадају његовом ресору, али како је г. Претседник Министарског савета ту, ја се њему обраћам. Ми морамо сви признати да оно што највише тишти нашег сељака, то је начин наплате порезе. Наш сељак је исправан и поштен и има свест о постојању државе, јер он своју прву пару коју добије од продаје првих сељачких производа носи да одужи дуг свој према држави.

Али, оно што њега тишти и боли то је начин наплате пореза и гломазна пореска администрација. Та гломазна пореска администрација и порески систем доводи често до проневера и те проневере не могу да се иследе за читав низ година, јер су књиге тако компликоване да инспектори, и виши државни чиновници, који долазе у инспекцију, не могу никако да пронађу право стање касе. Тога није било пре рата у Србији. Код нас, у Србији, био је једноставан порески систем, један порески дневник, на једној страни дугови, а на другој примања, — и ко год је хтео и кад год је хтео могао је да види право стање свога дуга. Данас тога нема. Данас је врло честа појава, да кад одете у Пореску управу, ви не можете да утврдите право стање вашег дуговања. У једном селу мога среза десио се случај да је сељак који је продао волове, као добар домаћин, отишао да

плати порезу. Њему је обрачунато да дугује 400 динара и он је ту суму платио. Али, кад је дошао кући, дошао му је изекитор и затражио да исплати још дугованих 0,50 динара, а за тих дугованих 0,50 динара он му је наплатио 10.— динара егzekутивних трошкова. Ја, господо, не критикујем рад Владе г. др. Стојадиновића, већ само као пријатељ дајем добронамерне сугестије и тиме испуњавам своју посланичку дужност: да све што не ваља, доставим, — а Влада ће то већ исправити у скорој будућности. У толико пре треба имати веру у Владу г. др. Стојадиновића, што је он на збору у Загребу — једна реткост у политичкој историји — као Министар финансија дао начин решења, односно ублажења кризе и као Министар финансија изјавио да је тешко стање и да сељак не може поднети терете који су му наметнути, под оваквим околностима, када он мора да продаје све своје продукте у бесцење. Г. др. Стојадиновић је у Загребу, као што знамо, изјавио, да ће се он постарати да се снизе сви они артикли, које сељак купује од Монопола. Ја се надам да ће г. др. Стојадиновић реч и обећање, које је дао као Претседник владе и испунити.

Зато има могућности у овоме. Наша држава Призату даје помоћ око 300 милијона динара у циљу да помогне сељаку. Међутим та помоћ не иде на корист сељака, нити она помаже сељаку, него иде у џепове неких Вајсова, неких Хедо Марсова итд. Зашто не иде сељаку? Не иде због тога што је наш сељак ситан поседник, и просечно наш сељак нема више од 3—4 ха земље. Па кад се зна и то, господо народни посланици, да наш сељак не сеје само пшеницу, поред пшенице треба му кукуруза, треба му детелине и оне друге сточне хране, те он за продају нема више од 400—500 кг. жита. И он то жито продаје у првој берби да би одужио свој дуг према држави. Због тога, господо народни посланици, од ове помоћи, коју држава даје Призату наш земљорадник нема никакве користи. (Пљескање на левици.) И Краљевска влада најбоље ће учинити да ових 300 или 400 милијона, колико даје Призату, даје на отплату и снижење свега онога што је монополирано, и кад дођу монополски производи у сразмеру и пропорцију према ономе што продаје наш сељак и кад се сељачки дугови одложе или реше на један правилан начин... (Гласови на левици: Да се бришу!)... наш сељак неће осетити кризу, нити ће се криза код нас у Југославији спомињати.

Ја морам овом приликом да говорим и о фамозном члану 42 Закона о непосредној порези. Ја мислим да је велика неправда нашем сељаку учињена, доношењем чл. 42 Закона о непосредним порезима. Кад је донет овај чл. 42 који опорезује све оне сељаке који житом са својих њива више од 6—7 брва свиња хране сељак је доведен у очајно стање. Ја се питам, господо, народни посланици, ако се ти људи који од свога сопственог жита хране свиње опорезују као трговци, како ће тај бедан сељак да плати дугове држави, и како ће себе и своју породицу да исхрани?!
Ја сам у томе смислу учинио апел на г. Претседника владе и молио га, да бар, административним путем, ово питање реши. Оно што боли нашег сељака, исто то боли и нашег сељака произвођача дувана. Ми смо слушали у овој кући за ова три дана, какве се неправде и тим произвођачима чине.

Тешкоћа и немогућност наплате кривица увидела је Краљевска влада и у § 15 Финансијског закона донела је смањење тих кривица. Мотив, који Влада даје за недоношење амнестије или опроштаја тих кривица јесте у томе, што Краљевска влада верује да ће се ти људи ако им се те кривице опросте дати на веће кријумчарење дувана. Ја мислим, господо, да то гледиште није тачно. Онај, који је научио ту радњу да ради, радиће је па била му опроштена кривица или не била. Ми чак и не желимо да штитимо кријумчаре који ту радњу раде у виду заната, али се ради овде о неправичној и малој плати, која се плаћа тим произвођачима. Па ако један сељак, који је садио дуван на једном простору од 80 ари, није због суше или због других непогода био у могућности да добије оно што треба законски, — јер по Закону о сађењу дувана, они имају математички прорачунато, колико један хектар треба да да, ма да се то показало у пракси да апсолутно није тачно — буде кажњен, није у стању ту казну да плати. Ја говорим о тим људима, који су невино осуђени, они треба данас да продају и своју кућу и све оно што им је мило и драго, па ипак не би били у стању да плате те велике казне.

При завршетку свога говора, оћу да учиним апел и на господина Министра социјалне политике. Код нас у Моравској бановини постоји свега једна државна болница у Нишу, која прима на лечење већину болесника исте Бановине. Међутим, о тој болници води се тако мало рачуна, ма да та болница која прими око 50.000 болесничких кревета годишње, налази се у такоме стању, да нема ни најнужнијег потребног веша. Она нема ни своју операциону салу какву би требала да има према својој намени. Још пре три године било се је почело са грађењем те операционе сале, али она је остала недовршена. Ако не и због чега другог, а оно бар због тога да не би пропали извршени до сада радови, дужност је Министарства социјалне политике, да макар из ванредних кредита изда потребне суме за довршење те операционе сале.

Господо, народни посланици, пошто сам ја, као што сам то већ у почетку свога говора изјавио, члан Владине већине, то ћу, разуме се, гласати за овај буџет. (Одобравање и пљескање код већине).

Potpretsednik Franjo Markić: Има рећ г. Димитрије Вујић ради личног објашњења.

Димитрије Вујић: Господо народни посланици, ја не бих узимао реч, да ме г. предговорник није тангирао поменувши једну ствар која не одговара истини. (Миханло Крстић: Изазван од стране ваших другова).

Господо народни посланици, мени чини част највећу и највеће задовољство, што сам добио поверење Круне и г. Богољуба Јевтића, бившег Претседника владе, да будем у његовој Влади као Министар саобраћаја (Др. Вислава Дошен: А поверење бачког села?) Поверење је бачког села много веће него ваше, јер у Банату изигравате највећег Банаћанина а овде највећег Србијанца. (Пљескање на левици.) Видите, господо, мени је уопште жао, што се је сам господин јавио, али нећу да му останем дужан, премда, господо, не би требало, ни да ме то тангира.

Potpretsednik Franjo Markić: Gospodine Vujiću, vi ste dobili reč radi ličnog objašnjenja.

Димитрије Вујић (наставља): Молим Вас само да му одговорим, да му не останем дужан, јер ми

je do toga stalo. Gospodina treba poznavati kada je doшао у Банат. Дошао је са једним поцепаним панталонама, а данас има кућу у Банату, јер је дошао и оженио се са ћерком г. Ристића, коме је казао да има неке милијоне горе у Лици, а када се погледало мало боље, а оно нигде ни маријаша.

Ја сам, господо, 16 година народни посланик и као частан и поштен посланик никада у овој Скупштини никоме нисам упао у реч, јер сам увек био човек који неће да напада на личност. Први пут ви се појављујете, господине, а сећате се, какве сте плакате ширили по Банату. (Др. Војислав Дошен: Какве плакате?) Но оставимо то.

Када сам дошао за Министра саобраћаја, дошао сам са одређеном линијом да железнице, да наш саобраћај, приближим народу, јер су железнице биле далеко од народа а то зато, јер су биле скупе, није ту требало велике филозофије, никакве велике правне науке да се дође до резултата до којег смо дошли.

Ја сам природно мозгом народским помислио: железнице су једно предузеће које треба да ради на чисто комерцијалној основи, што мање цене то већи саобраћај, што већи прилив путника, то ће бити већа зарада за државу. (Одобравање на левици.) На тој бази, господо, ја сам радио, и хвала Богу те ми је г. Министар саобраћаја односно његов заступник и г. Претседник Финансијског одбора пред свима то признао.

Што се тиче робног саобраћаја и робних тарифа, ја мислим да је ту господин у забуну. Ја нисам на робним тарифама радио овако како постоје, него сам поставио један принцип и прешао на робне тарифе да и њих на исту базу поставим, да и оне постану приступачне народу, да наш трговац, економиста, осети благодет саобраћаја. Толико сам хтео да кажем г. предговорнику. (Пљескање на левици. (Др. Војислав Дошен: Молим за реч).

Potpretsednik Franjo Markić: Gospodine poslanice, ne mogu Vam dati reč po Poslovníku, jer nije vas g. pretgovornik izazvao i pomenuo nego ste vi njemu upali u reč.

Ima reč narodni poslanik g. Nikola Kabalin. Molim jedno malo obaveštenje. Ja vidim da se mnoga g. g. poslanici bune i protestuju što se g. Kabalin javlja svakog časa da govori. Međutim on na to ima pravo kao izvestilac manjine i kao takav je govorio. Sad međutim govori kao predstavnik grupe.

Nikola Kabalin: Gospodo narodni poslanici, kad je reč o Ministarstvu saobraćaja držim da bi g.g. poslanici imali najmanje prava da se bune što se o tome Ministarstvu govori koja reč više. Treba znati da od budžeta od 10 milijardi otpada na Ministarstvo saobraćaja dve i po milijarde. I ako ma o kome Ministarstvu treba da se detaljno raspravlja to je sigurno Ministarstvo saobraćaja. (Vojslav Đorđević: A gde je Ministar saobraćaja? Njega to ne interesuje!).

Kad je reč o Ministarstvu saobraćaja moramo znati kakvi su pogledi na saobraćajnu politiku. Ja sa žalošću konstatujem da na suprot ostalim kolegama u Vladi g. Ministar saobraćaj nije našao za potrebno niti u Finansijskom odboru niti ovde niti da se pojavi a kamo li da kaže nešto o smernicama njegove saobraćajne politike. To je bilo potrebno tim više što je njegov prethodnik, a ja sam imao čast da bude i moj pretgovornik, u tome Ministarstvu dosta zagrabiо u posao i poveo jedu novu politiku za koju bi trebalo znati da li je uspešna bila bar u prvim počecima, ili

ne, i ako je bila uspešna da li Ministar saobraćaja kani tu politiku produžiti. Ja sam se interesovao kod Ministarstva saobraćaja za koji je uspeh i kakav efekt imalo tarifiksko sniženje, koje je uveo g. Ministar Vujić. Kada uzmemo da su putničke tarife snižene za 25—30%. Promet putnika osoba, digao se do kraja jula za 37—56%. Gospodo sad naknadno je utvrđeno u Ministarstvu da se iskazuje višak od 3.65% i mogu reći i to da je sve to daleko prevazišlo očekivanje samog ministra g. Vujića. Razumljivo je da treba једно веће раздобље да се публика акомодира новим тарифама и да у првом почетку резултати нису могли да се очекују одмах као повољни. Међутим, како видите и ти резултати у повољном смислу наступили су пре но што се мислило. Предчасник Министра г. Спахе имао је намеру да ту тарифну политику продужи и да то исто уради и у робном саобраћају. То је било све у припреми и ја жалим што нисам у могућности да упитам г. Министра саобраћаја да ли он мисли да то спроведе и да ли мисли да овај успех који је постигнут у путном саобраћају покуша и у робном саобраћају.

Gospodo, taj upit dužan sam uputiti u ime naših privrednika, jer sva gospoda ministri, koji stoje na čelu privrednih ministarstava treba da znaju da nije privreda radi ministarstava nego ministarstva radi privrede.

Gospodo, kod tih tarifa bilo je kao i u prethodnim tarifama predviđeno da se unapredi turizam. To je jedna stvar koja se može pozdraviti i ja bih molio pretstavника Ministarstva saobraćaja da tome pitanju posveti punu pažnju. Našem železničkom saobraćaju nastupili su dosad kao konkurenti dva važna saobraćajna sretstva. Da je једно од тих сретстава било у приватним рукама не би се човек ни чудіо, али ми имамо наше државно бродарство, које је такође конкурирало са државним жељезницама. Ја држим да би била дужност да се та пракса у будуће укине и да се тарифе аутобуског као и бродарског и жељезничког саобраћаја доведу у склад, да се направи споразум да би сваки одговорио својој дужности, јер другу задату има речни и поморски саобраћај, а другу сврху и задату има жељезнички саобраћај.

Jedno болно питање је наше аутобуско питање, које је у првом почетку свoga рада и на дугим удаљеностима са успехом конкурирало нашим државним жељезницама. Оне су морале директно да уведу конкурентне карте и тако је држава морала у место да тарифу саобрази економској јакости својих клијената морала да се упушта у прјаву конкуренцију са приватним предузећима.

Gospodo, ta autobuska preduzeća ne samo da su ovako došla u један чудан однос са једним великим државним предузећем, него је, поред тога, био слабо спроведен надзор над тим аутобуским предузећима. Једна је аномалија да једно велико саобраћајно сретство не стоји под надзором Министарства саобраћаја него под надзором Министарства трговине и индустрије.

Mi аутобуски саобраћај не смемо да потценјемо. У њега је уложен један огroman капитал. Према информацијама које ја имам, у аутобуском саобраћају лежи до 120 милиона динара уложеног капитала. Тај огroman капитал треба да служи привреди исто тако као што и свако друго саобраћајно сретство, али је дужност државе да врши и надзор над тим саобраћајем, да он достојно тој задаци и удовољји. Једна је немogućа ствар, како сам ја то навео и у Финансијском одбору, да ви долазите на једну станицу, на ко-

ju treba da vas čeka autobus, ali vas taj autobus ne čeka i vi imate eventualno da izgubite ceo dan dok dodete kući.

Ako neko ima koncesiju za vršenje jedne saobraćaje linije, on ima bezuslovno da udovolji svojim dužnostima. Ja idem čak tako daleko da bi trebalo uvesti kombinovane tarife, pa da već na polaznoj stanici može putnik da dobije kartu koja je kombinovana i sa autobuskim prometom. (Uzvici: Tačno!) Za autobuski promet trebalo bi na osnovu § 83 Zakona o radnjama da se donese jedan Pravilnik, koji bi regulisao autobuski promet. Ja vas neću zamarati sa detaljima šta bi trebalo sve u taj Pravilnik da se unese. Ja se nadam da se je sada nadležni Ministar trgovine i industrije zato pitanje zainteresovao i da će isto sa zainteresovanima rešiti kako treba.

Gospodo, u pogledu samog železničkog saobraćaja postavlja se pitanje, općenito a ne samo kod nas nego i u celom svetu, u praksi i literaturi da li železnice moraju biti aktivne ili ne. Neosporno je da bi trebalo nastojati da železnice, kao jedno eminentno privredno preduzeće, treba da se pokriva prvenstveno vlastitim sredstvima. Ali železnice nisu samo komercionalno preduzeće države. Železnica je kao javno sredstvo prometa, jedno sredstvo države koje ima da posluži s jedne strane, kao regulator privrede, a s druge strane ima i opšte zadaće, koje ima da udovolji. Ja neću spominjati Narodnu odbranu, kojoj ima železnica i njen park i njezina postrojenja, da služe. Ali mi imamo i druge zadatke: kulturne, ekonomske kojima mora da služi železnica i da kroz nju, preko nje i putem nje podiže i privredu i kulturu našeg naroda. I radi toga nećemo mi postići to samo time, samo jednom odlukom da železnica mora biti po svaku cenu aktivna, ali je bezuslovno potrebno da železnica bude manje birokratska, da ona bude više na komercionalnoj bazi i da se radi toga i u tom cilju sprovede jedna temeljita reforma administracije naših železnica. Gospodo, da bi železnica donekle ipak povećala svoje prihode bilo bi potrebno da se osigura likviditet njezine glavne blagajnice i da se ne događa, radi toga što se odugovlači sa plaćanjima, ili što se nabavke izvrše na otplatu, da budu daleko preplaćene.

Što se tiče izgradnje železničke mreže, gospodo, bio je podnesen Finansiskom odboru jedan amandman da Kraljevska vlada može jednom uredbom da donese plan o našoj železničkoj mreži. Iako je neophodno potrebno da za izgradnju naše železničke mreže treba da postoji jedan plan, da se ne radi na laktove, nego da se naša železnička mreža izrađuje planski, s druge strane držim, a ovo nije sigurno nikakav politički razlog, da je potrebno da se dobro promisli kako će ta železnička mreža da izgleda. Držim, a time ne mislim da diram u osobu aktuelnog Ministra saobraćaja, da se nikada ni jednoj Vladi, a pogotovu jednom ministru ne može prepustiti da odlučuje kako će izgledati u budućnosti naša železnička mreža. Gospodo, naši stručni krugovi su se pre 10 godina bavili tim pitanjem i izgradili na stručnoj bazi plan naše železničke mreže i ne treba ništa drugo nego da Kraljevska vlada još jedanput konsultuje te ljude, i koliko današnje vreme traži da oni revidiraju svoje ondašnje stanovište, ali u svakom slučaju da se osnova toga zakona predloži Narodnoj skupštini.

Gospodo, ono što sam spomenuo kod Ministarstva građevina želim, još jedanput da istaknem i ovde, da bi se time izbegli gubitci za državnu kasu,

da bi se izbegli eventualni napadi na pojedine ministre u ovoj Skupštini, kao što je bilo u prošloj sednici, da se apsolutno izbegava u budućnosti da se izrada naših železničkih pruga daje stranim preduzećima na otplatu. Svi ste vi vrlo dobro upoznati sa tim pitanjem i ja ga ne želim da vučem u detalje, ja ga ne bih ni spomenuo da nisam saznao da je u pogledu izrade beogradskog keja, za koji su u ovom proračunu votirani dosta veliki iznosi da se ne pokušava od strane nekih stranih preduzeća da se sa raznim rekompensacijama našeg izvoza dode do jednog posla, na kome bi se imale zaraditi grdn pare. I ja radi toga upozoravam g. Ministra građevina i g. Ministra saobraćaja, kao i celu Kraljevsku vladu, da se u te stvari ne upušta. Ako ima ko da gradi, imaju to da grade naši domaći ljudi, ako mi nemamo para da radimo, neka se sklopi zajam i neka se služba kamata unosi u naš budžet ali ne da se daje na otplate sa nekim bonovima pod vidom nekih dugoročnih zajmova i da se ti bonovi eskontuju kod naših domaćih zavoda, što znači da naši zavodi a ne ta strana preduzeća vrše finansiranje. To znači da te potpore država nije finansirala po tim preduzećima, nego da je to samo maska da se postignu visoke cene a onda da taj posao izrađuju naši radnici kojima se daje jedna trećina od tih cena. (Odobranje).

Gospodo, u pogledu pošta i telefona imao bih samo dve stvari da pomenem. Želeo bih da se komercijalizacija pošta a specijalno telefona sprovede do u tančine. Nemoguće je, gospodo, da pojedini ljudi čekaju godinama da dobiju telefon, kao da je to neka povlastica, da ne dobiju telefon sa motivacijom što se nema kredita da se izrade kablovi. Gospodo, telefonske centrale imaju tolike prihode, imaju velike uloške kod poštanskih štedionica ali opet te uloške ne uzimaju da izgrade svoje mreže i uvedu nove brojeve koji bi amortizirali u pola godine. Ima u ostalom jedna odredba u Finansiskom zakonu ali izgleda da birokratski način vodenja naših pošta sprečava da g.g. činovnici pročitaju te finansiske zakone.

Zatim bih imao još jednu čisto lokalnu stvar, ja bih molio Gospodina Predsednika Vlade da bi upozorio g. Ministra saobraćaja da se zgrada pošte br. 2 koja u Zagrebu radi na željezničkoj stanici bezuvjetno proširi ili sagradi nova. Gospodo, u Zagrebu pošta br. 2 koja je na železničkoj stanici obavlja celokupni saobraćaj i sa inozemstvom i sa tuzemstvom. Na njoj se odvija ogroman promet. Evo podataka: paketska otprema dolazak 2,177.617; odlazak 2,018.381; novčano kartovanje dolazak 144.161, odlazak 143.884; paketska isporuka, novčana pisma i vred. paketa 101.672 obični paketi 278.826; pismonošno kartiranje: dolazak 2,098.551, odlazak 1,242.389; pismovna isporuka prepor. pisama 458.922, ekspres pisama 70.855; predaja: novčane pošiljke 12.556, obični paketi 115.998, preporučениh pisama 192.250, telegrama 34.139; američanska pisma: dolazak 162.882; odlazak 62.920; dostava prepor. 7.7130; dostava običn. 63.042; obična pisma: dolazak 17,827.655, odlazak 9,111.387, isporuka 8,545.675.

Gospodo, unatoč toga ogromnog prometa koji obavlja oko 500 službenika, ti službenici rade u neverovatno nehigijenskim prostorijama. Ja ću gospodo navesti nekoliko primera: soba upravnika ima kubnih metara 107 radi jedan službenik; soba pomoćnika upravnika 77 kub. metara rade 2 službenika; kancelarija br. 3 96 kub. metara radi 4 službenika; kan-

celarija br. 4 96 kub. metara radi 5 službenika; kancelarija br. 5 64 kub. metara radi 2 službenika; pisarnica 112 kub. metara radi 7 službenika; arhiva I 48 kub. metara radi 2 službenika; arhiva II 32 kub. metara radi 3 službenika; skladište: tiskanica ima 150 kub. met. radi 2 službenika; ukupno 782 kub. metara radi 28 službenika.

II Prostorije u kojima se obavlja »C« potpuna dnevna služba od 7—21 čas. 1 Soba pismonoša I kub. metara 240 radi 45 službenika; soba pismonoša II kub. metara 288 radi 58 službenika; isplata uputnica i ček 135 kub. metara radi 5 službenika; primanje paketa i preporuka kub. metara 225 radi 9 službenika; blagajna I 135 kub. metara radi 6 službenika; blagajna II 135 kub. metara radi 9 službenika; soba dostavljača 108 kub. metara radi 23 službenika; ukupno 1266 kub. metara radi 155 službenika.

III Prostorije u kojima se obavlja »N.« služba dan i noć bezprekida: pismovna isporuka I kub. metara 160 radi 12 službenika; pismovna isporuka br. II kub. metara 160 radi 13 službenika; pismovni ekspedit kub. metara 900 radi 48 službenika (unutra ulaz i kola.); slagalište paketa (hodnik) kub. metara 675 radi 3 službenika; pismonosno kartovanje kub. metara 360 radi 18 službenika; paketska otprema (dvorište) kub. metara 630 radi 30 službenika; vrednosni paketi kub. metara 180 radi 12 službenika; ukupno 3065 kub. metara radi 136 službenika. Ostalo osoblje radi u putjućim poštama.

Kraj ovako opsežnoga poslovanja i kraj ovako velikog broja službenika, nemoguće da se ovaj posao vrši dobro; nemoguće je da se ovaj posao vrši redovito i nemoguće je da ovaj posao bude obavljen u interesu naše privrede. Naša država često, kao i mnoge njene institucije, daju grdne milione na luksuzne i reprezentativne dvorane, na luksuzne i reprezentativne zgrade, a kad se radi o jednoj potrebi jednog privrednog Ministarstva, gde rade stotine službenika u prostorijama u kojima je nemoguće da ostanu zdravi, onda se nema novaca da se i za njih izgradi jedna higijenska zgrada.

Završujući ovim ove moje kratke napomene, molim g. Ministra da ove moje sugestije, koje se pogotovo tiču onih pitanja koja ne iziskuju nikakva materijalna sredstva nego se mogu i administrativnim putem rešiti, ja molim da bar tim mojim sugestijama udovolji i da ih ispuni. Glasaću protiv budžeta. (Pljeskanje i odobravanje na levljici).

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, ovim je završen pretres XI Razdela — Ministarstvo saobraćaja. Prelazimo na glasanje. Glasace se sedenjem i ustajanjem. Molim g. izvestioca da izvoli pročitati iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 646 XI Razdela — Ministarstvo saobraćaja.

Izvestilac Nikola Sokolović pročitao iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 646 XI Razdela — Ministarstvo saobraćaja.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 646 XI Razdela — Ministarstvo saobraćaja iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama? (Prima. — Ne prima). Ona g.g. narodni poslanici koji primaju neka izvole sedeti a koji su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem da je partija 646 XI Razdela — Ministarstvo saobraćaja iz § 2 pre-

dloga zakona o budžetskim dvanaestinama većinom glasova primljena. Izvolite čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini usvojila većinom glasova kredite i po ostalim partijama XI Razdela — Ministarstvo saobraćaja i to: 1) iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 648a, 650, 653a, 654, 655a, 656a, 656b, 5, 9, 10, 12a, (sa izmenama i dopunama učinjenim u Finansijskom odboru — Izveštaj Finansijskog odbora strana 6), 15, 4, 10, 1, 5, 7, 14—18, 22 i 25; 2) iz § 3 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 640, 642, 643, 655, 8, 10, 11a, 24 i 25; 3) iz § 4 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 4, 3, 16 i 25; 4) iz § 5/1 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 625, 644, 653 i 11 a iz § 5/2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 651, 655, 10, 3, 13, 24 i 26.

Isto tako je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakom pojedinom paragrafu usvojila većinom glasova i §§ 60 i 61 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama koji se specijalno odnose na Ministarstvo saobraćaja a sa izmenama i dopunama učinjenim od strane Finansijskog odbora Narodne skupštine. (Izveštaj Finansijskog odbora str. 11—12). —

Gospodo narodni poslanici, konstatujem da su sve partije XI Razdela — Ministarstvo saobraćaja većinom glasova primljene i da je prema tome i pretres XI Razdela završen. Pre nego što bi prešli na pretres narednog budžetskog razdela dozvolite mi, gospodo narodni poslanici, jedno malo prethodno objašnjenje.

Vi ste videli, gospodo, da je Predsedništvo Narodne skupštine dopustilo da se ova debata u pojedinostima kreće u širokom toku kao da je to pretres u načelu. Predsedništvo Skupštine je bilo zbog toga tako liberalno u tumačenju Poslovnika što je želelo da što više gospode narodnih poslanika, koji nisu mogli da govore u pretresu u načelu, jer je skraćen postupak, — da što više gospode narodnih poslanika ima prilike da govori u pretresu u pojedinostima. I vi ste svi svedoci, gospodo i drugovi, da je zaista ovo, tako reći, bio jedan nastavak pretresa u načelu. — Vi ste odlučili, gospodo, da u 8 časova predemo na glasanje. I zbog toga, koliko sam obavešten od Predsedništva kluba većine, govornici koji bi imali da govore u ime grupe skupštinske većine, odriču se svoga prava na govor. Molim tako isto i govornike koji imaju da govore u ime grupe Jugoslovenskog kluba narodnih poslanika, da se odreknu, izuzevši ona dva govornika koje mi je taj klub stavio sa željom da budu poslednji govornici u ovoj debati. To su g. g. Janko Baričević i Vojislav Dordević.

Ja vas molim da tu predusretnost ukažete prema svojim drugovima. Jer kad je klub smatrao za potrebno da obadva govornika završe debatu, mislim da ne bi bilo ni pravedno ni oportuno, da presečemo debatu u osam sati, a da ova dva govornika nisu imala prilike da govore. Gospodo narodni poslanici, obraćam vam pažnju na to da odluka u ovom pitanju nije kod predsedništva Narodne skupštine nego kod predsedništva kluba, koji ima to pravo da određuje govornike u ime kluba. Ako se ovaj predlog primi,

ja molim da mi se dopusti da pozovem još dva govornika, a posle ćemo preći na glasanje sedenjem i ustajanjem po svima ostalim razdelima ovog zakonskog predloga bez ikakve dalje diskusije. (*Vojislav Đorđević*: Molim za reč). Ima reč narodni poslanik g. Vojislav Đorđević.

Vojislav Đorđević: Ja bih molio g. Predsednika Narodne skupštine da nam kaže na osnovu koga člana Poslovnika postavlja taj zahtev.

Predsednik Stevan Ćirić: Gospodine narodni poslanice, ne postavljam taj zahtev na osnovu ni jednog stava u tekstu našeg Poslovnika, ali ga postavljam na osnovu odluke Narodne skupštine, koja je doneta u početku pretresa u pojedinostima kada je odlučeno da vodimo ovu debatu u pojedinostima, kao da je budžetska debata, pod tim uslovom, da se u 8 sati pređe na glasanje. Jer, gospodo, ja sam tom prilikom i naročito naglasio: Ako bih ja bio strogo postupio po Poslovniku, ja ne bih morao voditi ovaj pretres po § 67 nego po § 55 Poslovnika, i mi bismo davno bili svršili ovaj pretres u pojedinostima. (Pljeskanje). Predsedništvo novoizabrane Skupštine želelo je da gospodi poslanicima izade u susret, pa da lojalno, da ne kažem nategnuto, tumači Poslovnik, pa da jedan običan zakonski predlog, koji nije budžet, ipak pretresamo tako kao da je budžet. Ali, gospodo, ja sam očekivao da učini i Narodna skupština koncesiju, kad je već predsedništvo Narodne skupštine učinilo sa svoje strane koncesiju, te da u 8 sati predemo na glasanje. Narodna skupština je odlučila da se tako postupa, i na osnovu te odluke Narodne skupštine, ja molim gospodu narodne poslanike, da predemo u 8 sati na glasanje. A ako neka gospoda ne žele da se odreknu reči, ja ću na osnovu odluke Narodne skupštine svakako u 8 sati morati da izvršim odluku Narodne skupštine.

Gospodo narodni poslanici, evo ja još jedanput dobijam potvrdu za svoje reči, da Jugoslovenski klub narodnih poslanika potvrđuje ono, što sam kazao i da želi da u ime grupe govore samo g. g. Janko Barićević i Vojislav Đorđević. Prema tome reč ima g. Janko Barićević.

Dr. Janko Barićević: Gospodo narodni poslanici, ja sam se prijavio za reč po predmetu traženja ove Vlade za naročita ovlašćenja u svrhu donošenja stanovitih političkih zakona bez sudjelovanja ove Narodne skupštine. I kako je došlo prekoredno, radi traženja pretsjedništva da druga gospoda govornici odustanu od reči, tako smatram da je na dnevnom redu ovog momenta pitanje traženja ovlašćenja sa strane Vlade za donošenje političkih zakona.

Zanimljivost ove debate je zaista prvoredno ležala u tome traženju od strane Vlade. Zanimljivost je ležala i u tome, što je Vlada potencirala taj svoj zahtjev i sa događajima, koji su se u zadnje vreme zbivali u našoj zemlji. Jedno od obrazloženja koja su se davala po kuloarima bilo je i to: da je potrebno, u svrhu umirivanja opozicije vanparlamentarne, da se što pre ovakvi zakoni donesu. I zbog toga što samo donošenje tih zakona preko Narodne skupštine ne bi bilo tako hitno da udovolji žurbi vanparlamentarne opozicije, radi toga je ova Vlada tražila da se njoj da ovlašćenje, da ona te zakone donese. Medutim, malo dana posle toga, dnevna štampa okreće papir na drugu stranu i kaže: ne, nije to žurba! Ova Vlada nema namere da smesta, nakon što dobije ova ovlašćenja od Narodne skupštine, donese te zakone, nego

ona hoće najpre da ispita situaciju, najpre da se razgovara i pregovara, a tek onda, kad ona nađe za shodno, da te zakone donese. Ovo naglašujem, ovo iznosim radi toga, da se vidi kako se sa traženjem ovlašćenja po ovim zakonima vrši jedna stanovita zanimljiva igra, koja bi se jednim vanparlamentarnim jezikom malo drugačije, ali istinskije nazvala.

Gospodo narodni poslanici, moram priznati da je čitava Narodna skupština, a i čitava naša javnost, sa naročitim interesom čekala izjavu Kraljevske vlade na sve govore, na sve pritužbe, na svu golemu, silnu i poražavajuću kritiku, koju je ova Narodna skupština donela vizavi ove Vlade i vizavi njenoga rada. Jer, gospodo narodni poslanici, vi ste svi bili svedoci jedne naročite anomalije. Jedan veoma osetljiv deo govornika od strane skupštinske većine, u svojim govorima, u suštini svojih govora, napadali su desno i levo samu Vladu u suštini, a na koncu konca — razloge prepuštam svakome pojedincu — ipak su glasali »za«.

Prema tome gospodo, (*Anton Videc*: Pa još nije bila ta Vlada tu! — *Žagor*.) G. Videc, ja ću Vam odgovoriti u Čakovcu (*Anton Videc*: Ta ne valjda sa revolverom? — *Žagor*.)

Predsednik Stevan Ćirić: Gospodine Videcu, nemojte prekidati govornika. Gospodine poslanice molim vas nastavite (*Obren Savić*: Gospodine Videc, vi ste akademski obrazovani ludak. Graja, protesti i smeh). Gospodine poslanice Saviću, opominjem vas na red zbog neparlamentarnih izraza.

Dr. Janko Barićević (nastavlja): Gospodo narodni poslanici, ja moram priznati da je meni izjava g. Predsednika Vlade, koji je reagirao na sve govore u ovome domu, prilično iznenadila. Iznenadila me u toliko, što sam se nadao pre svega da će g. Predsednik Vlade saževši stvarni i istinski sadržaj svega onoga, što je za vreme ove debate rečeno, odgovoriti na ona relevantna pitanja, koja su govornici stvarno pretresali u ovoj Skupštini i u vezi sa naročitim interesom ne samo skupštine nego i čitave javnosti. To Vlada učinila nije.

Medutim nalazim u početku odgovora gospodina Predsednika Vlade sledeću stavku: „Neka mi je dozvoljeno da se na prvom mestu ogradim od onih govora, koji su se doticali visokih faktora državnih ili onih institucija koje se ne smeju uvlačiti ni u kakve debate.“

Ja ne znam, gospodo poslanici, na koga se je taj pasus govora odnosio, ali pošto je to učinjeno paušalno imam puno pravo da istaknem sumnju, da je to upućeno meni lično. Ako je to tako, ako je ta aluzija gospodina Predsednika Vlade išla meni, onda imam pravo svečano izjaviti da mi nikada nije bilo na umu niti u ovome domu niti van njega da uvlačim Krunu u debatu. I ako je bilo reči o tome ja sam svakako kazao: To je stvar Krune i u to se mi ne pačamo. To su tekstuelne moje reči koje su i stenografski zabeležene. Ali, gospodo narodni poslanici, imam da naglasim jedno. Mi smo kritikovali sastav Vlade dr. Stojadinovića, mi smo kritikovali Vladu i stanovite moduse, kako je do toga došlo, izvan Krune i nepominjući Krunu niti za Boga ciljajući na Nju. Mi smo ciljali na stanovite postupke izvan toga kruga i izvan našeg dosega. Gospodo narodni poslanici, na to ovaj dom, ova Narodna skupština imade puno pravo i kada bi netko to pravo zanijekao, ja to zanijekanje ne bih priznao, pa niti

g. Predsjedniku Vlade. Ali imam jedno što hoću da istaknem. Kad se kritikuje jedna vlada, Predsjednik Vlade ima da odgovara na svaku kritiku, a ne da beži od odgovora stavljajući preda se kao štit Krunu (Glasovi na levlci: Tako je!).

Zato, gospodo narodni poslanici, u ime svoje i u ime svih mojih drugova iz Jugoslovenskog kluba narodnih poslanika, gospodo narodni poslanici svečano i odlučno izjavljujem da odbijamo insinuacije, da bi ma tko hteo da dira u neprikosnovenost Krune.

Gospodin dr. Stojadinović, Predsjednik Vlade, bio je naročito pažljiv prema mojoj malenkosti, pa mi je ukazao ljubaznost da me i imenom spomene u svome govoru. Ja nikad ne ostajem dužan, pa ću zato da odgovorim i g. Predsjedniku Vlade, kome unapred zahvaljujem što mi je ovom ljubaznošću dao prilike da mu na to odgovorim. G. Predsjednik Vlade bio je ljubazan pa je na adresu moje malenkosti izrekao ove reči: „Isto tako ja ne mogu ulaziti ni u raspravu o postanku i sastavu ove vlade, kako je to učinio glavni govornik skupštinske manjine g dr. Baričević”. (Anton Videc upada u reč).

Predsjednik Stevan Ćirić: Gospodin Videc, opominjem Vas zapisanom opomenom na red. Ako budete i dalje govorili, isključiću Vas sa sednice.

Janko Baričević (nastavlja): Gospodin Predsjednik Vlade, u vezi sa ovom opaskom, biva još ljubazniji pa ističe navodno moje neke osobine: Retorstvo i maštu. Gospodo, kad se ne mogu na stvarne prigovore dati stvarni odgovori, onda se čovek hvata za frazeologiju i sa dve reči hoće da likvidira jednu za sebe neugodnu i nezgodnu situaciju. Ako je u mom govoru bilo malo retorike i malo mašte, a u govoru gospodina Predsjednika Vlade falilo je i jedno i drugo, ali je falilo i ono što je najvažnije za jednog Predsjednika Vlade, a to je stvarnost.

I sad, gospodo narodni poslanici, red mi je da predem na način kako je g. Predsjednik Vlade obrazlagao opravdanost svoga traženja, da mu ova Narodna skupština dade iznimna ovlašćenja za donošenje spomenutih političkih zakona, lojalno citirajući doslovce:

„Ovakva ovlašćenja vrlo su česta pojava u svima državama i videćemo da su i parlamentarna praksa kao i pravna teorija profesora univerziteta usvojile mogućnost ovakve delegacije vlasti, koja ne znači u stvari ništa drugo nego ostavljanje vladi da ona izvesna određena pitanja u određenom roku reguliše, dok vrhovnu kontrolu Parlament ipak za sebe rezervira”.

U vezi sa tim g. Predsjednik Vlade pozvao se na navodno jednaku praksu u Sjedinjenim Američkim državama i na analognu navodnu praksu u Francuskoj.

Gospodo narodni poslanici, imam da istaknem jednu činjenicu, nešto što ne mogu niti ja, niti g. Predsjednik Vlade da obori, a to je da koliko Sjedinjene Američke države, toliko i Francuska Republika u svojim ovlašćenjima, koja su njihovi Parlamenti dali svojim vladama, nema ovlašćenja za političke zakone, a naročito ne za zakon takve naravi kao što su Zakon o štampi, Zakon o zboru, dogovoru i udruženju — to „udruženje” involvira stvaranje stranaka — i Zakon o izboru narodnih poslanika. Ja bih bio vrlo znatiželjan kad bi mi g. Predsjednik Vlade mogao imenovati ma i jednog profesora univerziteta koji bi pledirao za to da Narodna skupština delegira svoju

vlast u pitanju izbornog zakona na vladu, i to onda kad ta Vlada ne nalazi za shodno i potrebno da toj Narodnoj skupštini ne kaže čak ni najglavnije momente ni vodeće linije u tom izbornom zakonu. G. Predsjednik Vlade je toliko siguran u svoju većinu da traži od nje slepo pokoravanje i davanje ovlašćenja, a oni neznajući to, potpisuju. Znači da većina potpisuje jednu blanko menicu neznajući, koja će suma u njoj biti napisana i neznajući skadencu same te menice.

Ali, gospodo narodni poslanici, u vezi sa govorom g. Predsjednika Vlade i neposredno posle ovako po meni doslovce citiranog pasusa dolazi jedan momenat, koji ne može olako da prode u Narodnoj skupštini, a da se o njemu ne dade jedno očigledno podcrtavanje. Za vreme ovih reči pala je jedna upadica, kojom se kaže Predsjedniku Vlade da su takvo traženje za ovlašćenja dale i Severne američke države i Francuska, ali da ne sadrže ovlašćenja za političke zakone. Na to je sledio odgovor Predsjednika Vlade u kome je kazao: „G. kolega Jankoviću kad ste bili u Kabinetu Vi ste drukčije o tim pitanjima mislili. Nemojte me mnogo vući za jezik». Ja nisam postavljen ovde da bivšem ministru g. Jankoviću budem advokat, ali i ako nisam bio ministar, i ako nisam upućem u moduse kako se tamo radi, pratio sam istoriju parlamentarizma i izjave raznih ministara i ne sećam se još nijednog takvog slučaja da bi se iznosila u Parlamentu diskusija, koja se u Kabinetu, koji se promenio, vodila. To je pitanje stonovitih pogleda i stanovite ..... uzance. Medutim gospodo narodni poslanici, ova izjava g. Predsjednika Vlade ima i svoje političko značenje, i ja sam se interesovao o toj stvari i dobio sam autentične informacije i zato sam ovlašćen da kažem sledeće: U Vladi g. Jevtića nikad nije bila donesena nikakva odluka o ovlašćenjima za političke zakone. U Vladi su se vodili neobvezatni i informativni razgovori po tim pitanjima, a pojavilo se mišljenje da sva ovlašćenja koja bi eventualno tražili pojedini resorni ministri za potrebe svoga resora, da se ustupe na proučavanje i mišljenje Ministru pravde.

Ali, gospodo narodni poslanici, u vezi sa svim tim moramo videti šta je g. Predsjednik Vlade kazao o tim ovlašćenjima. On kaže doslovce: „Uostalom, pošto se objave i stupe na snagu, te Uredbe sa zakonskom snagom ipak dolaze na konačno odobrenje i ratifikaciju od strane Narodne skupštine i Senata”.

Gospodo, to je tačno, ali je pitanje, koja je svrha bila naglašavanje ovoga. Šta se sa ovim htelo postići?! Žalim što moram da se ponavljam, jer to nije moj običaj, ja uvek volim da iznalazim nove reči i nove nazive, ali, u konkretnom slučaju, ma koliko god razbijao mozak, ja ne mogu da nadem zgodnijeg izraza, nego što je onaj koji sam upotrebio prekjuche, a to je, da je to blef prema Narodnoj skupštini...

Dakle, gospodo narodni poslanici, ja sam ustvrdio da je ovo bio običan blef, jer pitam koja je svrha bila da se naglašava to, da će pitanje tih ovlašćenja konačno opet doći pred Narodnu skupštinu i pred Senat. Koja je svrha bila? — Bila je svrha ta, da se jednom zgodnom igrom reči uveri ova sadanja Skupština, da će ona doći u priliku da prouči te zakone i da o njima glasa, kad ih Predsjednik Vlade i Vlada budu doneli.

Medutim, gospodo narodni poslanici, niti je to intencija, niti račun ove Vlade, jer moramo biti na-

čisto o jednome, a to je, — kad se radi o ovlašćenjima, da se donesu uredbe sa zakonskom snagom od strane Vlade, — onda te uredbe imaju zakonsku snagu od onoga momenta kada budu objavljene.

I poštovana gospodo narodni poslanici, može nam se dogoditi to, da jednoga dana kad g. dr. Stojadinović objavi ove uredbe, da objavi i Uredbu o izboru narodnih poslanika, i da par časaka kasnije raspusti ovu Narodnu skupštinu i da o tim uredbama glasa Narodna skupština koja će biti izabrana na temelju toga i takvog donesenog izbornog zakona. (Pljeskanje kod opozicije). Gospodo, a koje je značenje toga? Značenje toga je samo to, da ova Vlada traži, da ova Skupština bude njen instrumenat, da donese nešto protiv ove Skupštine. (Dr. Ljutica Dimitrijević: To je vaše mišljenje, a mi to ne mislimo!) Tačno, ovo je moje mišljenje i Vi, g. dr. Ljutica, dozvoličete da i ja moje mišljenje mogu da kažem.

Sada, poštovana gospodo narodni poslanici, dozvolite da analiziram govor g. Predsednika Vlade i to onim redom, kojim se u tom govoru nalaze pojedini pasusi i po tomu da i ja logiku i vezu svoga govora ravnjam prema samom govoru g. Predsednika Vlade.

Na redu je, gospodo, jedno pitanje, koje je za ovu Narodnu skupštinu od naročitog interesa. G. Predsednik Vlade kaže na jednom mestu: „Ali da se dobije jedna dobra Narodna skupština pored izbornog zakona potrebno je i formiranje političkih partija«. Gospodo narodni poslanici, ja sam bio tako slobodan, da sam kod ovog momenta G. Predsednika Vlade upao u reč time da sam kazao: „A to znači da ova Narodna skupština nije dobra“. G. Predsednik Vlade poznat po svojoj domišljatosti i brzini da se snade u svakoj prilici i neprilici, setio se da mi kaže: „A, ova Skupština je dobra. Ali, bolje, bolje je od dobroga“. Gospodo narodni poslanici, ono prvo da treba naći tu dobru Skupštinu, to je prvobitni tekst g. Predsednika Vlade. To je onaj pravi kompliment, koji je on ovoj Narodnoj skupštini učinio. Ali ako je taj kompliment malo korigiran, malo kako da kažem friziran sa boljim prema dobru, ovo nije ni malo bolji i jači kompliment, jer znači da je ova loša i treba ići na bolju, jer nije bolje, bolje od dobroga, nego je bolje, bolje od lošeg. To je smisao toga.

A međutim, poštovana gospodo narodni poslanici, ne zamerite mi, ovo drugo adresiram vrlo poštovanoj skupštinskoj većini, g. Predsednik Vlade je bio ljubazan, da dade još jedan kompliment ovoj Narodnoj skupštini rekavši: „Izbornu borbu ne sme više da primi samo — ne zaboravite, gospodo, ovu reč „samo“ — policijski aparat na svoja pleća, boreći se bilo za vladine kandidate, bilo protiv nekih od njih, bilo protiv opozicije. U buduću, izbornu borbu treba da u svoje ruke prihvate velike i na zakonu osnovane političke formacije.“ (Pljeskanje). Dakle jesam li, gospodo, imao prava kad sam rekao, da ovo naročito posvećujem skupštinskoj većini?! (Smeh. — Pljeskanje na levici).

Pa, gospodo, iz skupštinske većine, vi ste tome pljeskali, a pljeskaćete i sada, jer znadete šta znači taj pljesak? — Taj pljesak znači vaše priznanje da ste po policiji izabrani poslanici.

Gospodo narodni poslanici, kaže se dalje: da ne želimo da stvaramo partije odozgo, mi to ostavljamo samome narodu. E sad: „ostavljam vama,

ljudima iz naroda — koji ste inače po policiji izabrani! — da tome poslu pristupite“. (Glasovi iz većine: To nije istina! Žagor . . .) To ste bili priznali i to je g. Predsednik Vlade, kome vi dajete poverenje, rekao. Gospodo narodni poslanici, sada ja sam slobodan da Vas upozorim na one tako delikatne i tako fine komplimente dane ovoj Narodnoj skupštini od strane g. Predsednika Vlade. Jer, opazio sam i učinilo mi se, da niste pravo shvatili, kada ste pljeskali. Sada dolazim do uverenja da ste vi to dobro razumeli, da ste vi to odobrili. Onda, Boga mi, ne čudim se, ako ćete hteti da glasate što god on hoće. (Upadice). To se odnosi na jedan deo većine, u kome ima jedan dobar deo koji grize luk i kome je teško oko srca, kada to sve čuje i vidi. (Upadice). Nemojte se ogradiivati.

Predsednik Stevan Ćirić: Molim gospodina govornika, da ne polemiše sa gospodom narodnim poslanicima.

Dr. Janko Baričević (nastavlja): Pošto je, gospodo narodni poslanici, g. dr. Stojadinović u svome govoru sa naročitim naglašavanjem kazao: „da će Kraljevska Vlada da čuva autoritet vlasti i da se dosadašnji zakoni imaju poštovati i vršiti, dok se oni redovnim putem ne promene — opet doslovno citiram — ja vam, gospodo narodni poslanici, ovo neću spomenuti za to, da bi vam nešto novo kazao, nego zato, da to samo poentiram. Ja verujem da vi kao politički ljudi pazite i pratite događaje u našoj zemlji. Znate i to, da li postoji ili ne postoji jedan određeni zakon, koji daje odredbe, koji stavlja granice za zborove i dogovore, znate da postoji jedan zakon, koji daje odredbe kakve političke grupacije smeju postojati, pod kojim uslovima i u kojoj formi. Vi gospodo narodni poslanici, znate da takav zakon postoji.

Unatoč toga zakona pod vladom g. dr. Stojadinovića danomice javno, ne samo javno, nego se i manifestaciono krši ovaj zakon. Gospodo, nisam ja protiv te slobode, ali kad bi zato bio, kad sam za to, ja da sam Predsednik Vlade, ne bi ovaj pasus stavio, nego bi bar diplomatski preko toga prešao, jer ga činjenice demantuju.

Osim toga, gospodo narodni poslanici, postoje i pisani zakoni po tome, kakve se zastave u našoj državi imaju isticati, ali vi znate, da se zadnjih dana propisi toga zakona danomice i na svakom skoro mestu u jednom delu naše domovine gaze. Vlada nije preduzela ništa protiv toga. Ja prepuštam njoj punu odgovornost za to. Ja u ovome momentu neću o tome da govorim i da kritikujem ali konstatujem da tvrdnja Predsednika Vlade nije tačna i da ne odgovara činjeničnom stanju kada kaže: „da će očuvati autoritet vlasti i da se dosadašnji zakoni imaju poštovati i vršiti dok se ne donesu novi“. Novi zakoni nisu doneseni, a ti stari zakoni se i danas ruše. To, samo radi dokaza nelogičnosti, hoću da konstatujem.

Gospodo narodni poslanici, Predsednik Vlade g. dr. Stojadinović na jednom mestu svoga govora a povodom pitanja normalizacije naših odnosa i prilika, tekstualno kaže u vezi sa time sledeće: „Mi ne možemo — mi — to znači Kraljevska Vlada — mi ne možemo snositi odgovornost ako proces normaliziranja ne pode ni onim putem ni onim tempom kako Vlada to u istini i iskreno želi.“

Šta to znači gospodo? To je jedan novum u političkoj nomenklaturi i u političkoj konzekventno-

sti. Da postavimo pitanje Pretsedniku Kraljevske Vlade: Ako se ovo što on želi ne dogodi, ko će nositi odgovornost? Mi? Ko, ako ne Vlada, koja je odgovorna u ovoj zemlji. (Pljeskanje na levlci). Zar imaju da snose odgovornost neodgovorni elementi, zar će odgovornost nositi ulica, zar će odgovornost snositi šefovi zabranjenih partija?

E, gospodo, ako je tako onda ovo nije Vlada ozbiljnosti, ovo nije Vlada autoriteta, jer Vlada koja hoće da ima autoriteta, ona je svesna i svojih dužnosti i prava, ali i svoje pune odgovornosti. (Odobranje na levlci.) A ako ima jedna Vlada, koja u ma kojem pitanju skida sa sebe odgovornost, onda ponavljam što sam neki dan rekao, da ta Vlada nije dorasla za posao, koji pred njom stoji naročito u današnjim prilikama, o čemu ću za par minuta da govorim. (Odobranje na levlci, prigovori i žagor kod većine.) Ja kao narodni poslanik imam pravo a i slobodu da kažem svoje misli i kritikujem svakoga.

I sad gospodin Pretsednik Vlade u jednoj logičnoj vezi sa sad rečenim kaže doslovno: „Činim stoga apel na sve one koji sebe nazivaju prijateljima reda i napretka da nas pomognu svojim ponašanjem i držanjem i svojim radom”.

Gospodo narodni poslanici, u prvom redu čini mi se malo previše sentimentalnosti od strane jedne Vlade da upućuje apel. Ja držim da jedna Vlada imade drugih srestava za očuvanje reda i mira i za vodenje ka normalizaciji a ne samo apel. (Prigovori i protesti kod većine). Strpite se, nisam još završio misao, prerano se prebacujete.

A sad, gospodo, pitamo se šta je Vlada htela sa ovim da kaže? Kraljevska vlada htela je da kaže: — g. dr. Vlatko Maček pazite ako ćete praviti još komedije i nezgode neću ja dr. Milan Stojadinović biti odgovoran, nego si odgovoran ti. (Prigovori i graja kod većine). Dakle, ja vas molim, vi stišavajte mase i održavajte onaj red i mir kad i kako hoćete, a ja nadodajem na to, da je krajna konzekvencija toga, da ako to bude hteo, on će možda i činiti, ali dotle dokle bude njegova volja; a ako ga ne bude volja, onda se može dogoditi da takva ovlašćenja od strane Pretsednika Vlade daju prava da kaže: ja neću više red i mir.

E sad gospodo narodni poslanici, imade gospode članova od strane ove skupštinske većine koji se strahovito nerviraju na ovo, a neznaju da su mi događaji savršeno i potpuno dali pravo. Gospodo narodni poslanici vi znate nešto o onome što se događa u Zagrebu, vi znate nešto što se događa u Hrvatskoj, ali se ne zna sve, jer razume se, postoji sloboda štampe; ali sloboda štampe kako je diktira cenzura i Ministarstvo unutrašnjih dela respektive šef ove Vlade. Gospodo poslanici, ako vi čitate novinske izveštaje o onome, što se poslednjih dana događa u Zagrebu, onako kako je to u novinskim izveštajima izneto, već i po njima, ako ih ad literam — doslovce — uzmete, imate jasnu sliku onoga što se danas u Zagrebu dogodilo i onoga što se događa i stvara za skorbu budućnost. Gospodo narodni poslanici, novinstvo je zauzdano, o tim stvarima donosi samo onoliko, koliko konvenira Vladi. Ali ima i druge izveštajne službe. Ja znam da su iz Zagreba stigla dva veoma ugledna člana skupštinske većine, koji očajno i desparatno pričaju svakome, ko hoće da čuje, da je stanje u Zagrebu neizdržljivo.

Poštovana gospodo narodni poslanici, da čujemo šta se to u Zagrebu događa. U Zagrebu se slavi ro-

dendan i imendan g. dr. Mačeka. Protivu toga niko nema ništa, ali forma, način, vanjski oblik, kako se to dešava, kako se to namešta pod mirnim pogledima vlasti, treba, gospodo narodni poslanici, da nas sve zamisli i zabrine. Nikad u ovoj zemlji nije se za jednog privatnog čoveka činilo ovo čudo, što se danas čini u Zagrebu. A nije to, gospodo narodni poslanici, radi g. dr. Vlatka Mačeka. Nije radi toga. Na drugoj strani, u drugom grmu leži zec. Jer, gospodo, mislim, da će se mnogi od vas sećati momenta, kad je naš veliki državnik i čovek Nikola Pašić slavio svoj rođendan. (Vojislav Janjić: Bio je zabranjen). Eto gospodo, to vam kaže g. Voja Janjić. Meni nije do toga, da mi zabranimo slavljenje imendana g. dr. Vlatku Mačeku, meni nije do toga, da se spreči ma kome da svoju ličnu i političku odanost prema g. dr. Mačeku iskaže, ali ja se pitam kako, na koji način i šta se sve to u Zagrebu dešava u poslednje vreme i želim da vidim karakter tih manifestacija u Zagrebu.

Gospodo narodni poslanici, iz novina znate da se nekoliko kuća, preduzeća, dućana demoliralo. Znate da je .....

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine narodni poslanice, ovo što govorite nema nikakve veze sa ovom debatom.

Dr. Janko Baričević: Dopustite da vam objasnim, da ću ja, nižući činjenice, iz njih izvući konzekvence, koje će biti savršeno logične, da dokažem da ova Vlada ne može uživati poverenje.

Pretsednik Stevan Ćirić: Vi možete te konzekvence izvući odmah, a pri tom ne morate opširno tretirati ono što se događa u Zagrebu jer to nema veze sa ovom debatom.

Dr. Janko Baričević: Ja znam da ste vi u neprikladnom položaju, ali nemojte da budete u još neprikladnijem.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ja vas molim da iznesete svoje zaključke.

Dr. Janko Baričević: Ja ću prvo premise da postavim.

Pretsednik Stevan Ćirić: Nemojte postavljati premise.

Dr. Janko Baričević: Gospodine Pretsedniče, vi to meni možete samo silom da zabranite!

Pretsednik Stevan Ćirić: Ja to ne želim učiniti silom. Ali vas opominjem.

Dr. Janko Baričević: Ja tvrdim da je to moje pravo u vezi sa predlogom.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ja činim apel na vas, i ako imam pravo i moć da vam oduzmem reč.

Ja Vas molim da sami date dobar primer u svakom pogledu, i u pogledu one rečenice, koju ste izvoleli citirati iz govora g. Pretsednika vlade.

Ako se apeluje na nekoga, još ne znači da je slab onaj koji apeluje...

Dr. Janko Baričević: To ja i ne kažem.

Pretsednik Stevan Ćirić: Nego želi da iscrpe sva moguća sredstva da se stvar reši najboljim putem, a ne jedino mogućim.

Dr. Janko Baričević: Medutim, gospodo narodni poslanici, čak su silom izvešali plemenske zastave aktivnim Ministrima, bivšim Ministrima, Pretsenike Senata itd. Je li to konsekvencija stišavanja strasti putem ovakvih ovlašćenja?

To sam ja hteo izvesti: Da tražena ovlašćenja od strane ove Vlade, i to ovakva ovlašćenja, znače buduće buntovničkih instikta masa, znače jačanje stanovitih apetita i stanovitih tendencija; a čim to vidimo, onda je jasno da ta ovlašćenja, koja ovakvu nesreću radaju tokom svoga traženja, ne mogu da se prime, jer kad budu primljena, nesreća će biti još gora. (Žagor).

U vezi sa ovim, gospodo narodni poslanici, moram da naglasim još jedno. G. Pretsednik Vlade je... (Jedan glas: I mitropolija je demolirana!) Da, i mitropolija je demolirana. Gospodin Pretsednik Vlade je dobio na svoj apel odgovor g. dr. Mačeka u kojem se kaže: „Vidite kako smo uspeli da izvešamo našu lepu hrvatsku zastavu. A uveravam vas da ćemo tako, za nepunih šest meseci, imati potpuno slobodnu Hrvatsku”.

To je autentičan tekst, koji je poslat iz Zagreba, a nije autentičan onaj koji je u novinama štampan. (Žagor.) Gospodo, nemojte mi zameriti. Za dr. Janka Baričevića još niko nije kazao da mu se na njegovu časnu reč ne može verovati. Za ovo možete pitati Vladu, g. Pretsednika Vlade. (Žagor).

Gospodo narodni poslanici, kada već samo traženje ovakvih ovlašćenja rada ovakve posledice, šta će biti tek onda, kada će dr. Mačekovi zahtevi biti potpuno primljeni, kada će on videti savršeno i potpuno kapitulaciju, i kada će, što je najvažnije, frankovačke i komunističke mase, koje su se sa golemom većinom uvukle u njegove redove, i koje sad diktiraju politiku g. dr. Mačeku, šta će, pitam, gospodo narodni poslanici, onda biti!? (Ministar bez portfelja Đura Janković: Ne brinete se za sudbinu ove zemlje samo Vi!) Izvinite, g. Ministre, ja se ne brinem sam, ali imam pravo da se i ja za nju brinem, bar toliko koliko i Vi, i ako Vam priznajem da ste Vi na odgovornom položaju. Da je g. Pretsednik Vlade stvarno odgovorio, moj odgovor ne bi bio ovakav i sve što bi bilo lojalno, ja bih mu lojalno i kvitirao. (Milan Lazarević: Ovamo se okrenite, nemojte se tamo okretati!).

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine Lazareviću opominjem vas na red, a Vi gospodine poslanice izvolite nastaviti.

Dr. Janko Baričević (nastavlja): Poštovana gospodo poslanici, ovih dana je jedan kolega narodni poslanik u punoj zabrinutosti zbog onoga, što se dešava u ovoj zemlji, spomenuo stanovite izraze, stanovite reči, koje se čuju ovamo onamo po ovoj zemlji. Radi toga je nastao incident, i, gospodo, moram da naglasim, da poštena intencija svakoga od nas ne može i ne sme da bude stavljena u sumnju, i kažem jedno: ako se naša zemlja ima da brani tako da krijemo oči pred istinom, da nemamo kuraži da istini pogledamo u oči, onda bi sudbina ove zemlje bila veoma, veoma problematična. Još manje verujem, da se treba ova Narodna skupština bojati istine. Dapače, ja računam, ja držim, ja verujem, da bi bilo potrebno bez ikakvog vela, da se svaka stvar kaže onaka kakva jeste, da se svakom bobu kaže bob a svakom popu pop, da znamo na čemu smo i da možemo naći bolest i njoj naći leka.

Gospodo narodni poslanici, ja koncediram da ima pokvarenih tipova, da ima nesavesnih ljudi, koji političarima otimaju ruku, ali zato svejedno odgovornost je moralna tih političara, što su tako odgaljili ove mase. I kada se na neprikosnovena imena baca blato, najteže uvrede, najgori izrazi, koji se mogu

naći u prostačkom rečniku, onda nisu, gospodo odgovorni oni, koji to žigošu, niti oni vredaju ta neprikosnovena lica, nego je njihova sveta dužnost kao narodnih poslanika i patriota, da ukažu na te događaje, da ukažu na te činjenice. I ja ne razumem ogorčenje stanovitog dela Narodne skupštine, koji onemogućavaju da se o tome govori. Ja neću o tome govoriti, ja to neću spominjati, ali kažem, da se radi tih izraza prolila nekoliko puta krv. Šta znači, gospodo, ovo što se u Zagrebu događa? Te psovke, blasfemije na nesreću izazivaju krv. Srbi u pojedinim krajevima dolaze do paroksizma i osećaju potrebu, da se od toga brane. Gospodo narodni poslanici, ova Vlada koja je došla sa parolom stišavanja i smirivanja duhova, ima na svome rovašu u jednom danu više ranjenih i mrtvih nego godina dana drugih vlada.

Gospodo narodni poslanici, ova Skupština nije zato tu, da sudi po rečima, nego da sudi po delima i po uspesima, a dosadašnji uspesi Vlade g. dr. Stojadinovića takvi su, da su oni po svemu demantovali njezina obećanja i njezinu „veru”.

To znači da opozicija nije primila Vladu g. dr. Stojadinovića za stišavanje, nego da je opoziciji slaba, kolebljiva, neodlučna Vlada g. dr. Stojadinovića, koja je u svojim članovima strahovito divergentna, da je ona tim ljudima samo jedna prelazna štacija. I oni će uvek u prvome početku pokazati mali prst svakoj Vladi, samo da ta Vlada još malo ode njima na lepak. A kada su opet nešto postigli i dobili, rušiće je kao što ruše i ovu. Doći će treća, četvrta i peta Vlada koja će uvek na istome pitanju, na istim greškama, na istim krivim pogledima padati. Meni ne bi bilo žao te Vlade, neka svaka plati svoje račune, žao mi je zemlje, žao mi je države, koja pati. Jer država, koja nema stabilizovanu svoju politiku, država koja ide od eksperimenta na eksperiment, ta država nikada ne zna, da li je jedan eksperiment neće preskupo koštati, da li je neće koštati toliko koliko ta zemlja neće biti nikada kadra da plati. (Pljeskanje i odobravanje na levici).

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima narodni poslanik g. Vojislav Đorđević.

Војислав Ђорђевић: Господо народни посланици, жао ми је што је у овом најважнијем и најтежем тренутку нашега доба ускраћена дебата онда, кад је требало да се говори о привредним министарствима, и отишао бих тужан, ако не би овде јавно пред вама пред овом Скупштином и пред целом нашом јавношћу.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine poslanice, konstatujem da nije uskraćena debata, jer se 12 sati debatovalo, i to čisto o privrednim Ministarstvima.

Воја Ђорђевић (наставља): Брже ћемо г. Председниче свршити ако се не прекидамо, ако није ускраћена онда је вољом Скупштине прекинута.

И ја оптужујем јавно, пред овом Скупштином и целом јавношћу наша привредна министарства, у првом реду Министарство трговине као главног кривца за сва зла економска, политичка и национална која су снашла нашу земљу и која сада преживљујемо. (Жагор).

Сав онај рад који је био привредно уперен против интереса широких маса нашег народа у корист малог броја повлашћених, допринео је да последице су тога оне до којих смо дошли, да данас у оваквој атмосфери расправљамо буџет, да

данас у оваквој атмосфери, не слушамо говорнике кад се ради и животним питањима наше земље.

Господо, будимо потпуно искрени и најпоште- није признајмо, да у овом буџету, остављајући све на страну најважнија тачка јесте она, која говори о овлашћењима која тражи Краљевска влада. Та тачка која тражи специјална овлашћења . . . . . (Тодор Тонић упада у реч).

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine poslaniče, ne prekidaјte govornika.

Војислав Ђорђевић (наставља): Ова тачка која говори о овлашћењима није разделила Скупштину на два табора. Ми смо мислили исто. Онога тренутка кад су дошла овлашћења страховали смо заједно и питали смо један другог: шта ћемо да чинимо? Није овде питање да ли ће већина ово да одобри или мањина да осуди. Није овде питање између нас, није питање између вас већине и нас мањине. То морамо да признамо, јер има нешто више, овде је друга ствар, овде се туку две концепције о будућности и уређењу наше државе. Мало ми овде од тога имамо. Ми смо само случајно овлашћеници народа, да о томе кажемо своју рач. Господо, две велике идеје и две концепције боре се. Једна је она, која је била од Уједињења до једног датума познатог у нашој историји, до 6 јануара, она је владала овом земљом. Последице те владавине, последице тога уређења биле су кобне. Оне су биле толико кобне, да не само што је проливена крв у овоме Парламенту, него је и наш народ економски осиромашео, социјално ослабио и дошао у такав положај да је Геније нације тога тренутка, онај који је имао више права од свих нас, онај који се само једанпут рађа у столећима, који нас је водио у најтежим тренутцима и који је снагом свога расног генија тога тренутка кад је требало извршити уједињење, то уједињење и извршио, прекинуо ту кобну политику и започео 6 јануара једну нову еру, једно ново доба. Политичке страсти, које су се биле развиле, биле су се развиле у тој мери, да се с њима морало прекидати.

Господо, ја нисам учесник 6 јануара. Признајем, да га чак тога тренутка нисам оценио у његовој потпуној важности, али колико год сам се више од тога датума удаљавао, морам да признам његову историјску нужност, која је спасла тога тренутка нашу нацију. Та нова политика, тада заведена, имала је за дужност да ликвидира старе и међусобне борбе партијске, јер се показало да су у оно доба биле искључиво страначке племенске странке, које су водиле рачуна о локалним интересима једног краја или једног племена, а за постављале целокупне интересе нације.

И тога ради прешло се на једно ново доба, на доба, које је требало да изради Југословене, који ће првенствено да воде рачуна о целокупном народу, који ће југословенски да мисле и да забораве на све старе племенске свађе, на све племенске рачуне и да спрече себичност извесних људи, који су на рачун уског национализма завађали племена, богатали се и обилно се користили привредном снагом нашега народа.

И ми, господо, ми смо само наставак оне политике која је ликвидирала оно зло. Нисмо ми бирани по изборном закону који смо ми градили, него по једном зборном закону који је имао ту концепцију да ликвидира племенске и верске

странке. Има тај закон и своје мане, али има и своје врлине. Једна од тих врлина јесте да нацију и целину ставља изнад свега. И, господо, шта се збива? Хоће се, да ова Скупштина, бирана на томе програму од народа, који је тако мислио, донесе једно законско овлашћење, које има да јој одузме право законодавно и да то право пренесе на Краљевску владу. Није овде реч само о преношењу права Скупштине. Овде је много дубље, много више. Иде се на то, да ова Скупштина сама да доказа своје неспособности и гласа против свога убеђења и онога на чему је била бирана. Ни један, господо, од вас не може да каже да је био биран на програму повратка старих странака. Ниједан од вас не може да каже да је биран на програму ликвидације великог историјског дела Краља Ујединитеља.

И, господо, то је основа, и ако се покушава да се употреби извесна најбоље правна аргументација, она иако би била, иако би постојала, није толико важна у овом тренутку, колико је важна она дубина правца којим се хоће ићи. Ја ћу, господо, ипак пре него што пређем на ту другу важну страну, реда ради, и на ону прву правну аргументацију, на ону прву уобичајену парламентарну аргументацију, која је употребљена у одбрану тих овлашћења које Краљевска влада тражи. Преда мном се налази једна књига, једног познатог научника, који је сакупио сва овлашћења која су у свету дата од свих парламената. У тој књизи третира се историјат свих тих овлашћења. Нигде се ни у једном случају нису дала политичка овлашћења. Чак шта више кад је велики француски политичар Бријан затражио и то економска овлашћења од парламента, он је страховито био нападнут и од известиоца одбора Клоца и још страховитије од радикала Виолета у самом парламенту. И осећајући да нема већину, он је повукао тај предлог. 1924 год., када је француском франку претила опасност и када је била у опасности француска привреда и када је дошао човек, који је био некад претседник Француске Републике и уживао највећи ауторитет Француза, Поенкаре, и када је затражио овлашћења, о тим овлашћењима у француској Народној скупштини водила се дискусија равно пет недеља.

Још оштрија је била дискусија у Сенату, и пролаз овлашћења био је са незнатном већином од неколико гласова, иако су та овлашћења, господо, била само и искључиво економско-административног карактера.

И, господо, резимирајући све, овај научник који је написао ову књигу, а која је издата из фонда Декартовог у Паризу, закључује и каже: „У разним државама захтевале су владе преношење парламентарних права. У колико је дато, и у Француској, и у Швајцарској, и у Немачкој итд., свуда су то — дословно каже — била овлашћења економско-административног карактера“. Један једини случај чини изузетак. То је тај једини, који је јуче поменуо г. Претседник Владе, а то је случај Америке, онда када је ушла у светски рат. Још нешто више. У тој књизи се даље каже: „Али сва та овлашћења свих држава била су ограничена за становито време: месец, два, три или четири у Француској, а годину дана или нешто мало више у другим земљама. Карактеристика њихова јесу административно-економске одредбе и време у коме року имају да се донесу и да трају“.

Према томе, господо, пример страни не може да се узме, нити на њега да се ослони, а изузетак Америке још мање, јер ми у нашем политичком животу, као и привредном, немамо никакве сличности с Америком. Ми можемо да имамо сличности са извесним народима у Европи, али никакве сличности с Америком.

Када не постоји тај правни или уобичајни парламентарни аргуменат у страним државама, на који су се господа позивала, онда несумњиво остаје оно друго да дискутујемо: да ли је садање наше политичко време тако исто опасно, као што је онда било у Француској економско. Између привредних и политичких прилика велика је разлика. Привредне мере морају се доносити хитно, некад и за 24 сата, кад берзијанци на берзи покушавају да убију вредност националног новца или вредност иметка грађана. Из тих разлога потребне су брзе и хитне мере. Али, политичке мере никада нису тако хитног политичког карактера, што доказује и ова Краљевска влада, јер нам није ни предложила одбор који ћемо бирати, нити нам је казала у коме року мисли да донесе та становита овлашћења, односно да их реализује.

Господо, да будемо отворени — још једанпут понављам: отворени. Не траже се ова овлашћења, да би се донели неки закони либералнији од оних које би ова Скупштина можда донела, него се иде на то — још једанпут подвлачим — да се овај парламенат огласи као неспособан, парламенат изабран на политици шестојануарској, и пошто се та политика има ликвидирати, с њоме се има ликвидирати и овај парламенат.

Ја сам, господо, разговарао са многим и многим посланицима овде из владине већине у четири ока. Ниједан није отворено бранио становиште Владе. Ни један није у први мах отворено бранио становиште владе, али шта је после било. Један ми је казао: интереси мога среза су такви да ја морам да примим овлашћења да би колико толико списао срез или помогао срез. Други је захтевао од Краљевске владе, да добије воду, и Краљевска влада је пристала да прими један амандман, који ја сумњам да ће икада да дође да би се добило воде. Трећи је тражио за луке, па тако је дато и за београдски кеј, али да ли ће се то испунити то ћемо видети. Четврти су тражили смањење земљарине, и мислили су да су тиме добили компензацију за изгласавање овога закона. Ја бих казао нешто друго. Кад се ради о интересима отаџбине, кад се говори о њима, онда се морају жртвовати не само наши социјални интереси него и интереси наших срезова. Над нашим срезовима је заједница, а када се говори о заједници, не могу да примим интересе среза јер су они подређени.

Да идемо даље. Још ми нисмо, господо, ни изгласали закон изборни, још нисмо ми донели закон о слободи збора о договора, нисмо још донели закон којим се овлашћују старе странке да раде, а оне пуним снагама раде на терену, све раде на терену и организују се и доказују, да имају споразум са владом што значи да је Влада њиховога гледишта, а не нашега гледишта. Види се и по томе, што Влада нема поверења у нас, она неће да ми изгласамо ово. Неповећење се види и у томе што извесни министри који су ван Парламента и који су за време избора припадали опозицији, нису нас почаствовали да дођу у Финан-

сијски одбор, док је он радио, нити су дошли да присуствују дебати овде, када је њихов ресор био на дневном реду. Није то мала ствар. Није то китница. Није ово обично гласање, да ли ће Влада добити мањину или већину, него се поставља питање, куда иде Југославија. Догађаји које смо видели да се одигравају последњих дана забрињују нас и стављају нам то питање.

Питам ја вас куда иде Југославија? Догађаји које смо чули да су се одиграли у Загребу, Сплиту и другим местима забрињују нас. Они нам показују јасно, да пут који је узела Влада није добар и да он води ослабљењу наше државе, да не кажем страшнију реч и да бојазан задржим у својој души. Али има нешто што нас још више плаши. Ми се бојимо, да тај изборни закон који се доноси, да се хоће да он буде такав да ојача Србе у Србији, Хрвате у Хрватској, Словенце у Словеначкој и да их раздвојене држи да се не би са-стали. Зато је један посланик муслиманске групе малопре у једној соби казао: Ми тражимо аутономију Босне и Херцеговине и ја верујем да је такав програм ка коме се иде. Ја сам казао, господо народни посланици, да тражење овога овлашћења иде ка томе да се ликвидира политика шестојануарска, да се ликвидира политика коју ми нисмо успоставили, него наш Велики Краљ, и да на место ње дође стара политика, старих странака, старих зајевца и како рече један посланик из Владине већине: зашто не и федерација. О федерацији сам казао своју реч у начелној дебати. Противан сам и не могу да будем за федерацију, зато што се бојим, да са федерацијом идемо у распад. Идемо у распад зато што не видим, да би и ми Срби пристали на политичку федерацију а да не би тражили и економску федерацију, јер не заборавите да аграрни, пољопривредни крајеви плаћају економски трибут индустријским крајевима и да тешкоће аграрних крајева леже у томе што они жртвују своју егзистенцију за индустријске крајеве. Кад индустријски крајеви захтевају федерацију политичку, ко може да нам гарантује да се неће код Срба, који су аграрци, тражити да буду и економске границе. Онда питам ја вас, да ли је далеко од отцепљења, да ли је далеко од распада. Ја сам изнео јавно моју бојазност, да се тиме не удовољавају жеље наших непријатеља, који иду за стварањем блока Дунавских земаља, у који треба да уђе и наша мила и лепа Хрватска. Питам ја вас и себе, да ли смо ми, господо, овлашћени да можемо да ликвидирамо велико дело Великога Краља, и да распарчавамо оно, што је стечено крвљу генерација, јер генерације мртвих веће су од генерација живих, и оне нам то забрањују да чинимо?

Pretsednik Stevan Ćirić: Molim Vas, gospodine poslaniče, da završite.

Војислав Ђорђевић (наставља): Немојте једно начелно и дубоко питање да стављам на обичан политички терен наших обичних политичких трзавица. Кад би ово било једно обично политичко питање, ја вам се кунем, да не би била озбиљна тако ваша лица кад говоримо у догађајима у Загребу и Сплиту, и да се не би десио случај да један човек са галерија који није посланик напада једног посланика и каже му: Пазите, јер три дана живим у страху, јер имам троје деце, која три дана не смеју да изађу из куће у Сплиту".

Pretsednik Stevan Ćirić: Molim Vas, gospodine poslaniče, da završite.

Воја Ђрођевић (наставља): Господо народни посланици, ниједан парламенат у нашој уједињеној и ослобођеној земљи од оснивања до данас није био пред тако тешким задатцима, као што је овај данашњи наш. Ја, пре него што пређемо на гласање, ставио би вам у дужност да метнете руку на срце, и да гласате по својој савести, а не по дисциплини клуба (протести код већине), и да помислите на ону тешку одговорност и тешке последице којима иде наша земља, ако ова овлашћења, која се траже буду добивена, па ма она требала да буду услов за споразум са др. Мачеком, било на бази федерације, или обнови старих политичких странака, старих котерија, које могу да доведу земљу до страшних догађаја и несрећа, онаквих као што су биле раније и довеле земљу до шестог јануара. Ја чиним своју дужност. Историја и бирачи казаће коме дају за право. Отаџбина изван свега. Немате права ликвидације политике Александра Великога! (Пљескање на левици).

Pretsednik Stevan Ćirić: Има рећ ради личног објашњења г. Mirko Urošević.

Мирко Урошевић: Господо народни посланици, данас у једној соби седео је наш друг г. Пера Иванишевић са мном и са послаником г. Чапљићем, који је посланик за Срез рогатички. Ја г. Чапљића нисам ни познавао, са њиме ме је упознао г. Иванишевић (Посланик Петар Иванишевић излази из скупштине дворане). Пера, част и образ! Ја ћу целу истину рећи. Г. Пера Иванишевић казао је ове речи: „Ти с нама да дођеш па да најурино те земљораднике а и демократе па да направимо заједницу”. На то сам му одговорио да хоћу, али нећу ову заједницу него хоћу муслиманску заједницу, али да при томе не знам програм. Чапљић је на то устао и казао: „Програм је јасан и кратак: Аутономија Босне и Херцеговине”. (Бурни протести и узвици: Никако то нећемо дозволити!)

Господо, све наше очи упрте су у Загреб и сва је наша нада у Загребу. То говори члан владе већине чији шеф седи у Краљевској влади. То сам имао да кажем.

Pretsednik Stevan Ćirić: Има рећ г. Pretsednik Kraljevske Vlade г. dr. Milan Stojadinović. (Burno pljeskanje kod većine).

Pretsednik Ministarskog saveta i Ministar inostranih poslova dr. Milan Stojadinović: Господо народни посланици, благодарећи стрпљенју и толеранцији скупштине већине, ми данас prisustvujemo načelnoj debati, umesto da smo prešli na diskusiju u pojedinstima. Najjači govornici manjine danas su se bili ponova napregli, da nas ubede u nešto, u šta nas ne mogu ubediti. Za njih je već politička i parlamentarna bitka izgubljena (Pljeskanje), a najbolji dokaz za to jeste, što danas nisu mogli ništa drugo da upotrebe sem izvesnih vesti, koje su nam, moram reći, na moje veliko iznenađenje, doneli ovde iz Zagreba.

Господо, ја не знам изворе, из којих су господа те вести из Загреба српли, али ја познајем моје изворе и они су потпуно званични, најсвежњи и долазе овoga momenta из Загреба. Ја вас могу уверити, да јуче у Загребу, сем полупаних прозора, није било ни једне demolirane радње и да јуче у Загребу није било ни једног мртвог човека, и да данас у Загребу влада

потпуни ред и мир. (Burno pljeskanje kod većine sa usklikima: Živeo! — **Воја Ђорђевић:** Današnja „Pravda” piše da su u Zagrebu nemiri i da se tuku. — **Dragiša Milovanović:** Zašto nije zabranjen ovaj list koji donosi ovakve senzacije? Ne može da se provocira javnost!)

Господо, ја ћу само још једну ствар рећи. Било је рећи о одговорности. Влада је свесна своје одговорности и она ће је до краја поднети у свакој прилици, а господа из мањине, јуче двадесет њих је говорило, и двадесет је говорило да ће гласати против овoga budžeta, а кад је дошло до гласања, није било више од двојце, сви су други потражили врата на излазу.

Врло вероватно, господо, да ће Скупштине мањина и већерас исто тако као и јуче, shvatiti svoju odgovornost, али ја молим Скупштину већину, да се не заведе алармантним и неистинитим вестима и да испуни према себи и према држави дужност, гласајући за ове дванаестине. (Burno i dugotrajno pljeskanje kod većine sa usklikima: Živeo!)

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospono darodni poslanici, ја smatram za svoju dužnost, да се свима, који су učestvovali u debati bilo govorom bilo time, што су pažljivo slušali, zahvalim za то што су своју дужност тако savesno вршили, да су четри дана и четри ноћи, gotovo bez prekida, posvetili sve svoje umne i nervne napore државним poslovima.

Председништво је могло да shvati baš zbog tih napora i zbog materije koje uzbudljiva, да је могло бити мало и узбуђења, и zbog toga nije uvek вршило може бити striktno svoju dužnost kada је то требало.

Сmatрам за своју naročitu dužnost, да на крају ове debate izjavim, да у колико је у њој било рећи о највишим faktorima и о prerogativima Krune и у колико је може бити било и kritike tih највиших faktora, да toga nje требало бити, jer то не спада у права и prerogative овoga visokog Doma.

Господо народни посланици, prelazimo sada na izglasavanje onih preostalih još neizglasanih budžetskih razdela. Na redu је, господо, XII Razdeo — Ministarstvo poljoprivrede. Glasaće se sedenjem i ustajanjem. Molim г. izvestioca да izvoli pročitati из § 2 predloga zakona о budžetskim dvanaestinama partiju 665 XII Razdela — Ministarstvo poljoprivrede.

Izvestilac Nikola Sokolović pročitа из § 2 predloga zakona о budžetskim dvanaestinama partiju 665 XII Razdela — Ministarstvo poljoprivrede.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 665 XII Razdela — Ministarstvo poljoprivrede из § 2 predloga zakona о budžetskim dvanaestinama? (Prima. — Ne prima.). Ona г. г. narodni poslanici koji primaju neka izvole sedeti а koji su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem да је partija 665 XII Razdela — Ministarstvo poljoprivrede из § 2 predloga zakona о budžetskim dvanaestinama većinom glasova primljena. Izvolite čuti dalje.

— За овим је Narodna skupština, гласајући sedenjem и ustajanjem о свакој pojedinoј partiji у smislu čl. 102 Ustava и § 67 Zakona о poslovnom redu у Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila kredite и по осталим partijama XII Razdela — Ministarstvo poljoprivrede и то: 1) из § 2 predloga zakona о budžetskim dvanaestinama kredite по part. 671, 673, 680, 687, 4 и 6; 2) из § 3 predloga zakona о budžetskim dvanaestinama kredite по part. 664a; 3) из § 5/2

predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 667, 677, 1, 2, 4 i 5. —

Gospodo narodni poslanici, konstatujem da su sve partije XII Razdela — Ministarstvo poljoprivrede većinom glasova primljene i da je prema tome i pretres XII Razdela završen. Na redu je gospodo, izglasavanje XIII Razdela — Ministarstvo trgovine i industrije. Glasaće se sedenjem i ustajanjem. Molim g. izvestioca da izvoli pročitati iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 688 XIII Razdela — Ministarstvo trgovine i industrije.

Izvestilac Nikola Sokolović pročitao iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 688 XIII Razdela — Ministarstvo trgovine i industrije.

Pretnednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 688 XIII Razdela — Ministarstvo trgovine i industrije iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama? (Prima. — Ne prima.). Ona g. g. narodni poslanici koji primaju neka izvole sedeti a koji su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem da je partija 688 XIII Razdela — Ministarstvo trgovine i industrije većinom glasova primljena. Izvolite čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila kredite i po ostalim partijama XIII Razdela — Ministarstvo trgovine i industrije i to: 1) iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 694, 703, 709a i 710; 2) iz § 3 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 688, 690, 710 i 716. —

Gospodo narodni poslanici, konstatujem da su sve partije XIII Razdela — Ministarstvo trgovine i industrije većinom glasova primljene i da je prema tome i pretres XIII Razdela završen. Prelazimo sada gospodo na izglasavanje XIV Razdela — Ministarstvo šuma i rudnika. Glasaće se sedenjem i ustajanjem. Molim g. izvestioca da izvoli pročitati iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 1 XIV Razdela — Ministarstvo šuma i rudnika.

Izvestilac Nikola Sokolović pročitao iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 1 XIV Razdela — Ministarstvo šuma i rudnika.

Pretnednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 1 XIV Razdela — Ministarstvo šuma i rudnika iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama? (Prima. — Ne prima.) Ona g. g. narodni poslanici koji primaju neka izvole sedeti a koji su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem da je partija 1 XIV Razdela — Ministarstvo šuma i rudnika iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama većinom glasova primljena. Izvolite čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila kredite i po ostalim partijama XIV Razdela — Ministarstvo šuma i rudnika i to: 1) iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 7—10, 12, 21, 22, 24, 26, 29, 33, 37, 41, 44a, 45, 50, 52, 53 i 55; 2) iz § 3 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 1 i 9a; 3) iz § 4 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part.

9b; 4) iz § 5/1 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 55 a iz § 5/2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 45, 53, 55 i 56. —

Gospodo narodni poslanici, sada je na redu izglasavanje § 62 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama koji se specijalno odnosi na Ministarstvo šuma i rudnika. Kako je ovaj § 62 pretrpeo u Finansijskom odboru Narodne skupštine još jednu izmenu pored one koja je već učinjena u Izveštaju Finansijskog odbora na strani 12, to izvolite prethodno čuti objašnjenja g. izvestioca.

Izvestilac Nikola Sokolović: Gospodo narodni poslanici, dopunjujući § 62 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama a koji se specijalno odnosi na Ministarstvo šuma i rudnika, Finansijskom odboru Narodne skupštine potkrala se je u Izveštaju podnetom Narodnoj skupštini pod br. 11 od 17 jula t. g. jedna tehnička greška i to u tački 9 pomenutog paragrafa u kojoj je potrebno precrutati reči „na koje se država nije još ubaštinila“. Primitivši to g. Ministar šuma i rudnika podneo je Finansijskom odboru akt tražeći istim da se reči „na koje se država nije još ubaštinila“ iz teksta tačke 9 § 62 izbace. Povodom ovoga Finansijski odbor je održao naročitu sednicu prihvativši u potpunosti ispravku koju je tražio g. Ministar šuma i rudnika. Molim Narodnu skupštinu da primi ovako izmenjeni § 62.

Pretnednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, stavljam na glasanje § 62 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama sa svima izmenama i dopunama učinjenim od strane Finansijskog odbora Narodne skupštine. Molim g. izvestioca da izvoli pročitati izmenjeni i dopunjeni § 62 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama.

Izvestilac Nikola Sokolović pročitao § 62 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama sa svima izmenama i dopunama učinjenim od strane Finansijskog odbora Narodne skupštine.

Pretnednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština ovako pročitani § 62? (Prima. — Ne prima.). Ona g. g. narodni poslanici koji primaju neka izvole sedeti, a koji su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem da je § 62 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama sa svima izmenama i dopunama učinjenim od strane Finansijskog odbora većinom glasova primljen.

Gospodo narodni poslanici, konstatujem da je ovim i pretres XIV Razdela — Ministarstvo šuma i rudnika završen. Na redu je izglasavanje XV Razdela — Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja. Glasaće se sedenjem i ustajanjem. Molim g. izvestioca da izvoli pročitati iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 726 XV Razdela — Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja.

Izvestilac Nikola Sokolović pročitao iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 726 XV Razdela — Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja.

Pretnednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 726 XV Razdela — Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama? (Prima. — Ne prima.) Ona g. g. narodni poslanici koji primaju neka izvole sedeti, a koji su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome

objavljujem da je partija 726 XV Razdela — Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama većinom glasova primljena. Izvolite čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini usvojila kredite i po ostalim partijama XV Razdela — Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja i to: 1) iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 728, 740a, 740b i 740v, 2) iz § 3 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 728 i 740a; 3) iz § 4 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 728, 735, 740, 768, 778 i 792. Isto tako je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem, izglasala i § 64 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama, koji se specijalno odnosi na Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja, sa izmenama i dopunama učinjenim od strane Finansijskog odbora Narodne skupštine. (Izveštaj Finansijskog odbora str. 13). —

Gospodo narodni poslanici, konstatujem da su sve partije XV Razdela — Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja većinom glasova primljene i da je prema tome i pretres XV Razdela završen. Na redu je izglasavanje XVI Razdela — Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda. Glasace se sedenjem i ustajanjem. Molim g. izvestioca da izvoli pročitati iz § 4 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 813 XVI Razdela — Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda.

Izvestilac Nikola Sokolović pročita iz § 4 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 813 XVI Razdela — Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 813 XVI Razdela — Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda iz § 4 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama? (Prima. — Ne prima.) Ona g. g. narodni poslanici koji primaju neka izvole sedeti, a koji su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem da je partija 813 XVI Razdela — Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda iz § 4 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama, većinom glasova primljena. Time je gospodo i pretres XVI Razdela završen. Na redu je izglasavanje XVII Razdela — Budžetski rezervni krediti. Glasace se sedenjem i ustajanjem. Molim g. izvestioca da izvoli pročitati iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 814 XVII Razdela — Budžetski rezervni krediti.

Izvestilac Nikola Sokolović pročita iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama partiju 814 XVII Razdela — Budžetski rezervni krediti.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 814 XVII Razdela — Budžetski rezervni krediti iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama? (Prima. — Ne prima.) Ona g. g. narodni poslanici koji primaju neka izvole sedeti a koji su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem da je partija 814 XVII Razdela — Budžetski rezervni krediti iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama većinom glasova primljena. Izvolite čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu

čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini usvojila kredite i po ostalim partijama XVII Razdela — Budžetski rezervni krediti i to: 1) iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 815 i 816; 2) iz § 3 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 814, 815 i 816; 3) iz § 4 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama kredite po part. 814, 815 i 816, kao i 4) iz § 2 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama redovne prihode po part. 5 II Razdela — Posredni porezi (Državni prihodi).

Isto tako je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakom pojedinom paragrafu, usvojila ponovo u celini §§ 2, 3, 4 i 5 predloga zakona o budžetskim dvanaestinama u smislu naređenja § 60 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, kao i §§ 6, 7, 8, 9, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77 i 78, predloga zakona o budžetskim dvanaestinama sa svima respektivnim izmenama i dopunama učinjenim od strane Finansijskog odbora Narodne skupštine. (Izveštaj Finansijskog odbora str. 6, 13 i 14). —

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, ovim je završen pretres i u pojedinostima predloga zakona o budžetskim dvanaestinama za mesece: avgust, septembar, oktobar, novembar i decembar 1935 godine i januar, februar i mart 1936 godine i naknadnim i vanrednim kreditima uz budžetske dvanaestine za mesece: april, maj, juni i juli 1935 godine i uz budžet državnih rashoda i prihoda 1934/35 god. U smislu čl. 72 Ustava i § 55 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini pristupamo sada, gospodo, drugom i konačnom glasanju o ovom zakonskom predlogu u celini. Molim g. sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Milan Badžak proziva poslanike da glasaју i oni su glasali ovako:

Glasali su „za“: Aleksić Kosta, Antić Borivoje D., Antonijević Dušan, Arandelović Jovan, Arežina Miljkan, Ćimović Velimir Ž., Ćimović Jordan dr., Badžak Milan Lj., Benko Josip, Belinić Vinko, Bećirović—Voca Šerif, Beširović Dimitrije, Bogavac Petar P., Božinović Ljubomir, Božić Jakša, Borisavljević Strahinja, Bošković Mihajlo, Brenčić Mihael, Brujić Jovan S., Butorka Aleksandar dr., Vasić Tihomir, Vele Andrej dr., Veličković Miladin B., Veselinović Milorad dr., Videc Anton, Vlatković Petar, Vrbić Velimir, Vujasinović Vuk dr., Gavrilović Nikola, Gavrilović Oto, Gajić Pavle, Gajić Radomir, Gajšek Karlo, Galogaža Petar, Georgijević Joca M., Glišić Milenko, Golubović Milan, Gornjak Vinko, Grba Milovan dr., Damić Dragan dr., Dimitrijević Živojin, Dimitrijević Ljutica dr., Dimitrijević Mita, Dimitrijević Stojadin, Dimić Radoslav M., Doberšek Karl, Dobrović Milan, Dobrosavljević Branko D., Došen Vojislav dr., Došen Mirko dr., Durgutović Mustafa I., Đurović Danilo, Ercegovac Bogdan, Živadinović Borisav P., Živković Tomdor M., Zejnel-beg Ibrahim Stracimir, Zaharić Čedomir I., Zeljković Boško N., Zečević Sekula, Zuber Nikola, Zupančić Fran, Ivanišević Petar, Iveković Bogdan dr., Ibrahimpašić Abdulah, Isaković Milivoje D., Janković Desimir, Janković Stevan, Jančić Ivan dr., Janjić Vojislav dr., Jovanović Vasilije dr., Jovanović Đorđe dr., Jovanović Jovan, Jovanović Ljubomir, Jovanović Nikola, Jovičić Radoje, Jojić Velimir, Joksimović Zarija, Joksimović Ugrin, Juriša Ivan dr., Kajić Mijo A., Kazimirović Vladimir P., Kadić Alija, Kalamatićević Mihailo R., Kaluderčić Branko dr., Ga-

vran Kapetanović Ismetbeg, Kačanski Stevan, Kašanin Joco, Kašper Mihailo dr., Kersnik Anton, Klar Franc dr., Knežević Bogoljub, Kovač Ante Lj., Kožul Marko dr., Koman Albin, Komnenović Mirko, Kosić Mirko dr., Kosović Petar R., Kraljević Dragan dr., Kraft Stevan dr., Krstić Mihailo V., Krstić Stojan St., Kuzeljević Sreten, Kulenović Džaferbeg dr., Kulišić Šime dr., Kumanudi Kosta dr., Kurtović Vojko, Kursulić Velimir V., Lazarević Milan, Lazarević Milovan, Lazarević Nikon, Lazarević Todor dr., Lenarčić Stanko, Lovrenčić Ivan dr., Lukarević Mihailo T., Lukačić Avgustin, Lješević Mihailo K., Marjanac Simo, Markić Franjo, Marković Milenko dr., Marcikić Miloje T., Matica Pavao, Mahnik Artur, Mijić Milan Đ., Mijović Aleksandar dr. Mijušković Luka, Mikašinović Đorđe M., Mikić Sava J., Miletić Vjekoslav dr., Milijanović Velimir, Milinčić Bogdan J., Milošević Dušan R., Milošević Dušan S., Milošević Radivoje, Milutinović Milinko R., Miljuš Branko dr., Mirković Dimitrije S., Mihailović Todor, Miškulin Mile dr., Mravlje Milan, Muradbašić Osman, Nedeljkić Uroš, Nenadić Vojislav, Nenadović Jovan B., Nikitović Časlav dr., Nikolić Branko dr., Nikolić Živko J., Nikolić Slavko, Nićiforović Spasa, Novačan Anton dr., Novaković Niko dr., Novaković Stjepan, Pantić Ljubomir, Patrnogić Hadži-Ljuba, Pevec Rudolf, Pelivanović Malić, Perović Dušan, Perović Milan R., Petrović Bogdan, Pinterović Milovan dr., Plesković Rudolf, Povrenović Matija K., Pozderac Nurija, Popović Aćim, Popović Dušan, Popović Kosta dr., Popović Mihailo dr., Popović Novica M., Predovan Krsto, Preka Nikola, Rajaković Miloje M., Režek Josip dr., Ridanović Muhamed dr., Rogić Josip dr., Ružičić Marko V., Santo Gavro dr., Sekulić Milan dr., Simić Stevan, Sladojević Čedomir P., Sokić Momčilo, Sokolović Nikola, Spasović Vukašin, Stanković Aleksandar, Stanković Svetozar, Stanković Svetolik S., Stepanov Milivoje, Stefanović Ignjat B., Stijić Milan dr., Stojadinović Dragomir, Stojadinović Mihailo, Stojisavljević Petar, Stošović Dobrivoje, Stošić Stamenko, Subotić Dušan, Tasić Svetozar S., Tešić Maksim, Todorović Branislav A., Tomašević Žarko, Tonić Jevrem, Tonić Todor R., Trpković Stavra T., Čumavić Husejin, Hafizadić Sulejman dr., Ćirić Stevan (pretsedava), Hadži-Ristić Spira, Horvat Franjo, Cvetić Josip, Cvetković Dragiša, Črljić Lazar, Čapljić Ragib, Čvrkić Vojko R., Čejović Duro, Čolaković Krsta, Šakić Ivan, Šemrov Fran dr., Šušić Živko.

Glasali su „protiv“: Jevtić Đorđe.

Otsutni: Avramović Luka, Arnautović Damjan, Auer Ljudevit dr., Banić Milan, Baričević Janko dr., Blažić Milan, Božić Milan, Branković Đorđe dr., Bubić Stevan dr., Budimir Simo Đ., Vujić Dimitrije, Vukanović Srpković dr., Vukićević Milan, Vučetić Radisav, Gaćinović Vojislav J., Glavinčić Milan dr., Grdić

Risto V., Davinić Brana, Danilović Živko J., Dačić Aleksandar M., Dimitrijević Kosta, Dinić Tanasije Đ., Đorđević Vojislav V., Đurić Borivoje I., Đurić Simo, Đurović Mihailo, Živković Radosav T., Zagorac Jovo, Ivanović Dragoljub, Ivančević Dušan, Ilić Veljko dr., Janžeković Ivan, Janković Dragutin dr., Jevremović Dragoljub dr., Jevtić Bogoljub D., Jevtić Đorđe, Jevtić Životije, Jeličić Cvetko, Kabalin Nikola, Kalember Branko dr., Kojić Dragutin S. dr., Koce Jure dr., Kostrenčić Luka, Krstić Simo, Kunjašić Joakim, Kurilić Milan J., Kurtović Šukrija, Lazarević Aleksandar M., Lazić Vojislav, Makar Dako, Marković Đorđe dr., Mastrović Ante, Milanović Života, Milovanović Dragomir M., Mihailović Ilija P., Mohorić Ivan, Mulalić Mustafa, Nanović Radivoje, Nikolić Milovan Đ., Pounović Branko, Paštrović Manfred, Pejin Gojko S., Pejkić Čedomir A., Perić Milivoje Đ., Petković Milan, Petković Rastko, Popović Velimir M., Popović Živojin dr., Popović Živko, Popović Svetislav dr., Prekoršek Ivan, Preljubović Muhamed, Protić Jeremija P., Radojičić Danilo, Ramadanović Ramadan F., Ratković Branko T., Rafailović Živojin, Rafailović Milivoje, Rašković Miloš dr., Rašović Miloš M., Savić Obren, Sarić Ibrahim, Sokić Miloje, Stajić Uroš dr., Stojadinović Dragiša, Tišma Vladimir, Todorović Todor S., Tomić Branko, Trbić Vasilije, Turk Rajko, Urošević Mirko II., Fizir Viktor, Fuks Riko dr., Hasanbegović Avdo dr., Hočevar Stanko, Šijak Nikola dr., Širola Brnas Anton, Šoški Luka dr.

(Posle glasanja).

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je svega 219 narodnih poslanika, od kojih 218 „za“, a jedan „protiv“. (Živo odobravanje i pljeskanje kod većine.)

Ovim je Narodna skupština konačno i u celini usvojila predlog zakona o budžetskim dvanaestinama za mesece: avgust, septembar, oktobar, novembar i decembar 1935 i januar, februar i mart 1936 godine, i naknadnim i vanrednim kreditima uz budžetske dvanaestine za mesece april, maj, juni i juli 1935 i uz budžet državnih rashoda i prihoda 1934/35 godine.

Po čl. 64 Ustava a po § 66 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, ovaj zakonski predlog biće dostavljen Senatu na dalji rad.

Time je dnevni red ove sednice iscrpljen.

Ja vam stavljam predlog da za narednu sednicu utvrdimo ovaj dnevni red: Utvrđivanje dnevnog reda. Prima li Narodna skupština ovaj predlog? (Prima). Objavljujem da je Narodna skupština primila ovaj dnevni red.

Iduću sednicu zakazaću pismenim putem, a ovu sednicu, zaključujem

Sednica je zaključena u 21 čas.

PRILOZI

INTERPELACIJA

Sekule Zečevića, narodnog poslanika, na Ministra građevina o hitnoj opravci državnog i banovinskog drumca Mostar—Gacko—Nevesinje—Kalinovik

GOSPODINE MINISTRE,

U oktobu prošle godine zadesila je Nevesinje velika nesreća, jer je katastrofalna poplava počinila ogromne štete a reka Zalomka odnela mostove, vodence i nekoliko kilometara državnog puta Mostar—Nevesinje—Gacko, koji pretstavlja najbolji put na Jadran.

Potpisani je odmah o tome izvestio tadašnjeg Predsednika vlade jednom pretstavkom. Po toj stvari nije skoro ništa učinjeno, jer je ovaj važan državni put samo privremeno popravljen, tako da ga svaka malo veća kiša kvari i biva stoga saobraćaj prekiđan i obustavljan.

Pitam Vas, Gospodine Ministre, jeste li upućeni u detalje ovog važnog puta i šta mislite uraditi da se još ove godine izvede konačna opravka istog.

Jeli Vam poznato, da je u Gornjoj Hercegovini ove godine suša uništila sve useve, pa da bi s toga

razloga trebalo omogućiti izgradnju puta da bi se tako dala narodu prilika da nešto zaradi.

Mislite li, Gospodine Ministre, iz ostalih Vaših kredita a iz istih razloga nešto učiniti da se ovi zapušteni putevi kao i banovinski put Nevesinje—Kalinovik što pre popravi i da se na ovom delu jednom uspostavi i omogući saobraćaj.

Jeli Vam poznato, Gospodine Ministre, da je isto tako i u opšte malo urađeno da se dovrše putevi koji će Nevesinje vezati sa svojim susednim srezovima i to sa Konjicem preko Kruševljana i sa Bilećem preko Lukavca i Divina.

Molim Vas, Gospodine Ministre, da mi istim putem odgovorite.

22 jula 1935 godine
Beograd

Narodni poslanik
Sekula Zečević, s. r.

INTERPELACIJA

Aleksandra Lazarevića i drugova, narodnih poslanika, na Ministra finansija, zbog oslobodenja plaćanja državnog poreza svih poreskih obveznika, koji su ovogodišnjom sušom oštećeni.

GOSPODINE MINISTRE,

Poslednjih dana zavlada je tolika žega, bez imalo kiše tako da su čitava polja zasejana kukuruзом u Šumadiji, a naročito u Srezovima oplenačkom, orašaćkom i kragujevačkom spržena i potpuno upropašćena, tako da narod ove godine na pojedinim mestima neće imati da ubere ni jednog klipa kukuruza.

Na osnovu § 72 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, molimo Gospodina Ministra finansija, da nam na prvoj sednici izvoli usmeno odgovoriti na ova pitanja:

1 — Da li je Gospodin Ministar voljan, da naredi svojim podružnim organima, da odmah izidu na teren i putem naročitih komisija ustanovi, koji su to poreski obveznici i u koliko su sa današnjom sušom oštećeni;

2 — Da li je Gospodin Ministar voljan, da učini što bude bilo potrebno, da se ovi poreski obveznici oslobode plaćanja poreze na zemljište koje ove godine zbog suše nije dalo nikakvog prihoda ili ga nije

dalo u onoj meri u kojoj bi moglo da da na slučaj da suše nije bilo;

Na osnovu § 73 istog zakona za ovu interpelaciju tražimo prvenstvo ispred sviju drugih.

OBRAZLOŽENJE

Notorno je poznata činjenica, da ove godine vlada velika suša u raznim krajevima naše zemlje, a naročito u Šumadiji, koja onako oskudeva u podvodnim zemljištima i koja je sva po svojoj prirodi semljišta talasasta i više brdovita.

Zemljoradnički narod ove godine zbog pomenute suše doveden je u veliku bedu, pa bi mu trebalo učiniti bar tu olakšicu, da za ovu godinu bude oslobođen plaćanja poreze na prihod kojeg nije imao.

20 jula 1935 godine
Beograd

Narodni poslanici:

Aleksandar M. Lazarević, s. r., I. P. Mihailović, s. r.,
Milov. D. Nikolić, s. r.

INTERPELACIJA

Nikona Lazarevića i drugova, narodnih poslanika, na Ministre finansija i prosvete o prikupljanju školskog prireza.

GOSPODO MINISTRI,

Prilike pod kojima rade i bitišu naše narodne državne osnovne škole po selima vrlo su teške i u zadnje vreme postale su nepodnošljive. Jedan od glavnih razloga ovoga stanja leži u tome što se osnovne škole na selima bore sa velikom oskudicom najnasušnijih materijalnih sredstava.

Budžet za osnovne državne škole sastavlja Školski odbor pod predsedništvom Predsednika dotične političke opštinske uprave. I školski budžet unosi se u opštinski budžet, pa po nadležnom odobrenju, opštinska uprava je dužna u dvanaestinama prikupljati školski prirez i isti predavati školskoj upravi za njene potrebe. Međutim, u praksi se najčešće dešava,

da opštinske uprave, bilo iz nehata, bilo zbog teških ekonomskih prilika; a katkad i zbog nekih ličnih političkih momenata ili zbog slabosti svoga autoriteta, ne prikupljaju na vreme ovaj prirez i biva da narodne škole ostaju na žalost na milost i nemilost opštinskih samouprava. Od toga proizilaze gotovo nesavladljive teškoće sa kojima se nastavnici bore u svome radu. Usled toga škole su nam bez nasušnog potrebnog materijala, koji uslovljava dobar uspeh u radu, t. j. napredak u prosveti. Usled toga su i same školske zgrade u bednom stanju, kako spolja, tako i iznutra, i oskudevaju u bitnim higijenskim uslovima.

Nastavnici škola kada se zbog ovakvog stanja požale sreskoj vlasti moleći da se prirez prikuplja i isti predaje školi, opštinske uprave smatraju ovaj apel na sreske vlasti kao tužbu nastavnika protiv rada opštinskih uprava, to dolazi do sukoba i zategnutih odnosa između školskih i opštinskih organa, od čega prirodno pati škola, nastava i s tim celokupna narodna prosveta.

Iz ovih razloga, čast mi je umoliti, Gospodina Ministra finansija i Ministra prosvete, da se predu-

zmu sporazumno hitne mere, da se školski prirez prikuplja od strane poreskih vlasti uz državni porez i iznos školskog prireza predaje u dvanaestinama školskim upravama, kako bi osnovna nastava na našem selu sa uspehom bila sprovedana, a školske zgrade održavane u pristojnom stanju kako ne bi davale utisak opšte zapuštenosti.

Potpisati narodni poslanici mole Gospodu Ministre da izvole ovoj našoj interpelaciji dati prvenstvo s obzirom na njen značaj za opštu prosvetnu politiku države.

Narodni poslanici:

Nikon Lazarević s. r., Damjan Arnautović s. r., Borisav Živadinović s. r., Borivoje D. Antić s. r., Milan Lazarević s. r., Vlad. N. Kazimirović s. r., Mih. K. Lješević s. r., Vel. Kursulić s. r., Aleksandar Dačić s. r., dr. Srpko Vukanović s. r., Živ. Milanović s. r., Milan Petković s. r., Rastko Petković s. r., Vasilije Trbić s. r., Simo Đ. Budimir s. r., Milinko Milutinović s. r., Sava J. Mikić s. r.

INTERPELACIJA

Radosava Živkovića i drugova, narodnih poslanika, na predsednika Ministarskog saveta o progonu činovnika u bivšoj Bosni

GOSPODINE PRETSEDNIČE,

Na osnovu čl. 72 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini čast mi je uputiti sledeću interpelaciju:

Vlada g. Dr. Stojadinovića kroz svoju deklaraciju opravdala je svoj dolazak ovom političkom maksimumom:

1) Osnovni pravac unutrašnje politike daje Ustav 1931 g.

2) Smirivanje i stišavanje političke zaoštrenosti;

3) Prikupljanje, koncentracija svih konstruktivnih snaga putem proširenja baze na kojoj počiva autoritet države.

Kako je međutim uz prkos ovih osnovnih političkih načela današnje Vlade stvorena tako teška i ne podnošljiva situacija naročito za nacionalne elemente, molimo Gospodina Predsednika Ministarskog saveta da nam izvoli odgovoriti na ova pitanja:

1 — Kako na osnovu Ustava iz godine 1931 opravdava svoje toleriranje nepodnošljivog raspirivanja verskih mržnja u krajevima bivše Bosne i Hercegovine.

2 — Da li smatra smirivanjem i stišavanjem zaoštrenosti ovako nezapamćenom proganjanju nacionalnih elemenata u Bosni i Hercegovini, a naročito činovnika, koji su po svojoj dužnosti glasali za Vladu g. Jevtića, kao što će biti dužni, da svojim radom i svojim glasanjem pomažu i svaku buduću vladu, koja bude nosilac vlasti u našoj državi.

Naročito da li i po eventualnom političkom sporazumu sa g. dr. Spahom bez obzira na sva deklarirana načela, moraju biti žrtvom proganjanja nacionalni elementi službenici Ministarstva saobraćaja (konkretno samo za Srez visočki: Niko Manojlović).

3 — Koga Gospodin Predsednik vlade smatra „konstruktivnom snagom”, koje treba skupljati putem proširenja baze na kojoj počiva autoritet države. Da li te „konstruktivne snage” koje danas žare i pale po krajevima bivše Bosne i Hercegovine znače potiskivanje nacionalnih elemenata i da li g. Predsednik vlade pripisuje nacionalistima u Bosni i Hercegovini kakav greh zato što su nacionaliste pa se zato na njima od strane tih „konstruktivnih snaga” mogu provoditi nezapamćene represalije.

Naposletku, da li g. Predsednik primećuje, da se u krajevima bivše Bosne i Hercegovine na toj „širokoj bazi” srušio svaki autoritet vlasti.

Pošto ova interpelacija sadržava pitanja najhitnije naravi molimo Vas, Gospodine Predsedniče, da joj izvolite odobriti prvenstvo.

Molimo Vas, da izvolite primiti uverenje našeg osobitog poštovanja.

20 jula 1935 godine

Beograd

Narodni poslanici:

Radoslav Živković s. r., dr. Srpko Vukanović s. r., Mil. Đ. Mijić s. r., Milan A. Božić s. r., Vojislav Đorđević s. r.

INTERPELACIJA

Bogdana Ercegovca, narodnog poslanika, na Ministra poljoprivrede po pitanju stečaja Glavne zemljoradničke zadruge za osiguranje u Kraljevini Jugoslaviji u Zemunu.

GOSPODINE MINISTRE,

Godine 1928 bila je u Zemunu osnovana Glavna zemljoradnička zadruge za osiguranje, za celu državu.

U ovu zadrugu upisalo se je preko 1200 članova iz cele države i uplatilo zadružne udele. Među ovim članovima nalaze se mnogi naši najugledniji ekonomski, a pretežno i najveći broj sitnih zemljoradnika.

Godine 1929 bivše Ministarstvo za agrarnu reformu, Naredbom i pravilnikom, naredilo je pomenutoj zadruzi da izvrši kolektivno obligatorno osiguranje agrarnih zajedničara, začlanjenih u saveze Agrarnih zajednica.

Po izvršenom osiguranju, za koje je garantovalo Ministarstvu, francusko osiguravajuće društvo La nationale u Parizu, kao reosigurač, glavna zadruge tražila je isplatu premija.

Na mnogobrojne pretstavke zadruge, Ministarstvo trgovine i industrije kao nadzorni državni organ, po poslovima osiguranja poslalo je državnu komisiju u zadrugu, da ispita pravilnost izvršenog osiguranja i opravdanost zadruginih zahteva.

Pomenuta komisija, podnela je svoj izveštaj pod 14 februarom 1930 godine, kojim je utvrdila punu opravdanost zadrugine tražbine u iznosu dinara 2,182.034.54 na ime premija za izvršeno osiguranje, i na ime otštete za ranije prekinut posao dinara 574.521.

Od tada do danas nije od strane Ministarstva poljoprivrede usledilo nikakovo rešenje.

U međuvremenu Glavna zadruge pala je pod stečaj.

Pod 8 julom ove godine, Okružni sud u Sremskoj Mitrovici, doneo je konačno rešenje, pošto su žalbe ranije podnete odbačene, da se od strane zadrugara ima naplatiti petostruki garantni iznos, kao jamčevna kvota za podmirenje zadruginih poverilaca.

Kako je tom odlukom suda, preko 1200 zadrugara sitnih zemljoradnika dužom cele zemljenizloženo egzekutivnoj naplati ove garancije, koja iznosi dinara 500 po jednom udelu, te proti kojem iznosu seljak nije zaštićen, a usled velikih troškova egzekutivne naplate, nalaze se ovi sitni zemljoradnici pred pravom propašću.

U vezi napred izloženog, molim Vas Gospodine Ministre, da mi izvolite odgovoriti:

1 — Da li Vam je kao resornom Ministru poznato detaljno pitanje Glavne zadruge.

2 — Zašto nije ništa učinjeno u vezi naredbe i pravilnika Ministarstva poljoprivrede i po podnetim pretstavkama Glavne zadruge, kada je državna komisija utvrdila opravdanost zadruginih zahteva.

3 — Šta mislite preduzeti, da se zadrugari Glavne zadruge, u današnjem teškom stanju spasu od ovog nameta, za koji nisu krivi niti su u mogućnosti da ga ispunе.

20 jula 1935 godine
Beograd

Narodni poslanik
Bogdan N. Ercegovac s. r.

NARODNA SKUPŠTINA
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

ADMINISTRATIVNI ODBOR

VII Br. 5

od 5 jula 1935 god.

NARODNOJ SKUPŠTINI

Administrativni odbor Narodne skupštine preko svoja tri člana izvršio je pregled kase, knjiga i novčanih dokumenata Narodne skupštine za vreme od 1 aprila 1935 do 30 juna 1935 zaključno i na osnovu § 128 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini ima čast podneti svoj izveštaj o nadenom stanju.

I

A. Da je po izvršenom pregledu dnevnika kase za produženu budž. 1934/35 godinu ukupan saldo državne i depozitne gotovine na dan 30 juna 1935 Din. 5,272.209.06.

B. Da je pregledom kase, knjiga i dokumenata nadenom da se ovaj ukupan saldo sastoji:

1) iz državne gotovine	din.	162.449.23
2) iz uložne knjižice D. H. B.	din.	4.564.162.—
3) iz privrem. izdataka	din.	359.663.32
4) iz kaucija	din.	57.440.—
5) iz depozita	din.	92.494.51

Ukupno dinara 5,272.209.06

Po izvršenom pregledu novčanih knjiga i dokumenata, kako primanja tako i izdavanja utvrđeno je: da su knjige pravilno vodene sa unosom tačnih iznosa, dokumenata kako lične tako i materijalne prirode ispravno i pravilno knjižena a sume pokazane u dnevniku kase pravilno unete i tačno sumirane. Kaucije ispravne, privremeni izdaci takoje. Pa kako su isplate vršene na osnovu zakona, budžeta i odnosnih rešenja, to se u potpunosti odobravaju kao i ulog kod Državne hipotekarne banke po uložnoj knjižici od Dinara 4,564.162.— u koju su sumu ušli i raniji uložni odobreni odlukama Administrativnog odbora Narodne skupštine br. 97 i 111/34 i 118/35 i odlukama Plenuma Narodne skupštine na sednici od 19 oktobra 1934 i 3 januara 1935 god.

Rashodi kako lične tako i materijalne prirode izvršeni su na osnovu zakona, budžeta i odnosnih rešenja, s toga ih u svemu odobravamo zajedno sa rešenjima: Ministra unutrašnjih poslova R.Br. 1083/35, 5449/35 i 5460/34; Ministra finansija Br. 1417/35 o isplati ličnih izdataka članovima Državnog odbora i Glavnog biračkog odbora i pomoćnom osoblju.

Saglasni smo takode sa rešenjima R.Br. 263/35, 287/35 i 857/35 o isplati prinadležnosti celokupnom Predsedništvu Narodne skupštine i svima članovima Administrativnog odbora kao i svima rešenjima donetim u vezi čl. 3 i 21 Pravilnika o organizaciji službe

u Narodnoj skupštini i skupštinskim službenicima, rešenjem Br. 160 o opravci automobila, rešenje Br. 445/35 o isplati zaostalih troškova vožnje Poljske parlamentarne delegacije i rešenjem III Br. 971/35.

II

O stanju partijalnih računa

1) Saldo po kreditu za 1934/35 g. za 1 april 1935 godine . . .	Din. 4,779.395.49
2) Primljeno po kreditu iz 4/12 produžen. budžeta za 1934/35 . . .	„ 5,218.921.56
Svega primljeno od 1 aprila do 30 juna 1935 godine	Din. 9,998.317.05
Od ove sume utrošeno je od 1/IV do 30/VI:	
a) po budž. za 1934/35 g. na mat. izdatke	215.597.25
b) po produženom budžetu za 1934/35 g. na nar. poslan.	2,356.175.75
na osoblje N. s.	846.616.65
na materijal trg.	1,457.652.85
	Din. 4,660.445.25
„	4,876.042.50
a ostalo za 1 juli 1935 kao saldo državne gotovine	„ 5,122.274.55

III

O stanju depozitne gotovine

Na dan 30 juna 1935 nadeno je gotovine depozita u iznosu . Din. 149.934.51

IV

Ukupno stanje državne i depozitne gotovine

Kad se saberu ostaci ovih partijalnih računa i to:
 a) po računu primljenog kredita Din. 5,122.274.55
 b) po računu suma . . . . . „ 149.934.51
 dobija je ukupan saldo od . . . . . Din. 5,272.209.06 koji je pokazan po dnevniku kase kao saldo na dan 30 juna 1935. Prema tome i sume partijalnih računa su ispravno pokazane.

Administrativni odbor na sednici svojoj od 5 jula 1935 g. primio je ovaj pregled kase, novčanih dokumenata i računskih knjiga Narodne skupštine kao ispravan. S toga je čast Administrativnom odboru predložiti Narodnoj skupštini da izvoli odobriti stanje izneto u ovom izveštaju i samim tim izdati razrešnicu odgovornim licima za račune pregledane od 1 aprila do 30 juna 1935 godine zaključno, pošto su računi do 31 marta 1935 već pregledani.

Pretsednik
 Administrativnog odbora,
 Vasilije Trbić s. r.

Za Sekretara,
 A. Aksentijević s. r.

Arhivarijat Skupštine SRJ
 Dokumentacija

III
The first part of the report
concerns the general situation
of the country and the
state of the economy.
It is a very interesting
and detailed study of
the economic conditions
of the country and the
state of the economy.
The second part of the
report deals with the
social conditions of the
country and the state of
the economy. It is a
very interesting and
detailed study of the
social conditions of the
country and the state of
the economy.

The third part of the
report deals with the
political conditions of the
country and the state of
the economy. It is a
very interesting and
detailed study of the
political conditions of the
country and the state of
the economy.

